

ISSN 2286-6477 (Print)
ISSN 2465-4213 (Online)

MFU Connexion

Journal of Humanities and Social Sciences

Vol.4 No.2 (July-December 2015)

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘)

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Mae Fah Luang University

วารสาร MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences (ISSN 2286-6477 ฉบับพิมพ์) เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในสาขาวิชาด้าน สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ / บริหารธุรกิจและการจัดการ และนิติศาสตร์ โดยได้จัดทำฉบับพิมพ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 และออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม) ได้เริ่มเผยแพร่ฉบับพิมพ์ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555)

ในปี พ.ศ. 2558 คณะทำงานฯ ได้ปรับปรุงให้เป็นวารสารฉบับอิเล็กทรอนิกส์ ควบคู่ไปกับวารสารฉบับพิมพ์ เพื่อตอบสนองของความต้องการของผู้ใช้ที่ต้องการเข้าถึงบทความในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยนำบทความจากวารสารฉบับพิมพ์ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555) มาปรับปรุงให้เป็นบทความที่เผยแพร่ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ชื่อ วารสาร MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences (ISSN 2465-4213 ฉบับออนไลน์)

ผู้สนใจส่งบทความเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ผ่านระบบออนไลน์ โดยบทความจะได้รับ การประเมินคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน ทั้งนี้บทความต้นฉบับที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาจากแหล่งเผยแพร่ที่อื่น หรือได้รับการเผยแพร่บทความในแหล่งเผยแพร่อื่น ไม่ว่าจะเป็นวารสารฉบับพิมพ์ วารสารออนไลน์ หรือในแหล่งเผยแพร่อื่นใดที่เป็นการเผยแพร่สู่สาธารณชนมาก่อน และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิกร รวมถึงลำดับการตีพิมพ์ก่อน-หลัง

กำหนดการตีพิมพ์และเผยแพร่		Publication Frequency	
ปีละ 2 ฉบับ	มกราคม-มิถุนายน	2 Issues per Year	January-June
	กรกฎาคม-ธันวาคม		July-December
บรรณาธิการ		Editor in Chief	
รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา อุปโยคิน		Assoc. Prof. Dr. Preecha Upayokin	
ผู้ช่วยบรรณาธิการ		Associate Editors	
อาจารย์ ดร. พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง		Dr. Pollavat Prapatthong	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุ่ง ศรีสมวงศ์		Asst. Prof. Dr. Rung Srisomwong	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพรพรรณ อุตมา		Asst. Prof. Dr. Nathapornpan Uttama	
กองบรรณาธิการ		Editorial Board	
รองศาสตราจารย์ ดร. ดรุณี วัฒนศิริเวช		Assoc. Prof. Dr. Darunee Wattanasiriwech	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แสงจันทร์ กันตะบุตร		Asst. Prof. Dr. Sangchan Kantabutra	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ดร. สุเทพ นิมสาย		Dr. Suthep Nimsai	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ดร. ณัฐกร วิทิตานนท์		Dr. Nuttakorn Vititanon	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ดร. ชูเกียรติ น้อยฉิม		Dr. Chukeat Noichim	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ดร. วรณวลี อินทรปิ่น		Dr. Wanwalee Inpin	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ปฐมพงศ์ มโนหาญ		Lecturer Pathompong Manohan	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ จิตรลดาวรรณ ศรีสุนทรไท		Lecturer Jitladawan Srisunthorntai	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	
อาจารย์ ธีรนุช อนุฤทธิ์		Lecturer Teeranuch Anurit	
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		Mae Fah Luang University	

กองบรรณาธิการ	Editorial Board
ศาสตราจารย์ ไชยยศ เหมะรัชตะ	Prof. Chaiyos Hemarajata
ราชบัณฑิตยสถานติศาสตร์	The Royal Institute, Thailand
ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ	Prof. Dr. Theraphan Luangthongkum
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	Chulalongkorn University
ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์	Prof. Dr. Somssonge Burusphat
มหาวิทยาลัยมหิดล	Mahidol University
ศาสตราจารย์ สายชล สัตยานุรักษ์	Prof. Saichol Sattayanurak
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	Chiang Mai University
ศาสตราจารย์ ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	Prof. Dr. Attachak Sattayanurak
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	Chiang Mai University
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ไชยวัฒน์ บุนนาค	Prof. Jayavadh Bunnag
บริษัทที่ปรึกษากฎหมายสากล จำกัด	International Legal Counsellors Limited Thailand (ILCT)
รองศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ ดวงพิสดรา	Assoc. Prof. Dr. Chakrit Duangphastra
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	Chulalongkorn University
รองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ไสภาแดง	Assoc. Prof. Dr. Apichat Sopadang
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	Chiang Mai University
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ศรีศักร วัลลิโกดม	Prof. Srisak Walliphodom
นักวิชาการอิสระสาขาประวัติศาสตร์	
รองศาสตราจารย์ ดวงพร คำบุญวัฒน์	Assoc. Prof. Duangpom Kamnunwat
มหาวิทยาลัยมหิดล	Mahidol University
ศาสตราจารย์ สำเริง เมฆเกรียงไกร	Prof. Samrieng Mekkiengkrai
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	Chulalongkorn University
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นลินี ตันธุวนิตย์	Asst. Prof. Dr. Nalinee Tantiwanich
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	Thammasat University
อาจารย์ ดร. ชมนาด อินทจามรวัักษ์	Dr. Chomanad Intajamornrak
มหาวิทยาลัยนเรศวร	Naresuan University
อาจารย์ ดร. พีระพัฒน์ ยางกลาง	Dr. Peerapat Yangklang
มหาวิทยาลัยศิลปากร	Silpakorn University

กองบรรณาธิการ	Editorial Board
อาจารย์ ดร. จันทิมา อังคพาณิชกิจ	Dr. Jantima Angkhapanichkit
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	Thammasat University
Prof. Winnie Cheng	Hong Kong Polytechnic University
Prof. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk	University of Lodz, Poland
เลขานุการกองบรรณาธิการ	Secretarial Board
นางสาวประภาพร แก้วมุกดา	Ms. Prapaporn Kaewmookda
นางสาวธัญนันท์ บั้งเงิน	Ms. Thanyanun Bangnguen
นายรักเฝ้า เทพบัน	Mr. Rakphow Theppan
นางสาววันวิสาข์ วงศ์สุวรรณ	Ms. Wanwisa Wongsawan
นางศุภมาภรณ์ จันทาพูน	Mrs. Kachaporn Chantapoon
จัดทำโดย	Published by
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	Office of the Postgraduate Studies
333 ม. 1 ต. ท่าสุต อ. เมือง จ. เชียงราย 57100	Mae Fah Luang University
โทรศัพท์ 053 91 6137	333 M.1 T. Tasood A. Mueang,
อีเมล connexion@mfu.ac.th	Chiang Rai, Thailand 57100
เว็บไซต์ http://connexion.mfu.ac.th	Tel. 66 53 916137
	E-mail: connexion@mfu.ac.th
	Website: http://connexion.mfu.ac.th

สารบัญ

อากาศยานราชการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ ตะวัน ต้นชาติ และสมชาย พิพุทธวัฒน์	1
ปัญหาการบังคับใช้และอัตราโทษทางอาญาตามกฎหมายล้มละลาย ศราวุฒิ อุทาพรหม และชลลว ว่องวัฒนาภิกุล	24
การศึกษาความต้องการแรงงานและพัฒนาฝีมือแรงงานใน อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ปรีชา อุปโยคิน, พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง, ภัทรา ชลดำรงกุล และพิมพ์ทรัพย์ พิมพ์สุทธิ	43
แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง ของชุมชนอย่างยั่งยืน ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	65
ความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522: กรณีศึกษาการค้าเมทแอมเฟตามีน บัณฑิต ไชยวงศ์ และรุ่ง ศรีสมวงศ์	95
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการชำระหนี้ต่างตอบแทนหนี้เงิน: ศึกษาเฉพาะกรณี การชำระหนี้ด้วยการทำการหรืองดเว้นทำการ ภวินท์ ธนกรยิ่งยงค์ และชลลว ว่องวัฒนาภิกุล	118
A Laugh that Hides Sadness: French Romanticism and Victor Hugo Fabio Calzolari	140

การตีความอากาศยานราชการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

ตะวัน ต้นชาลี¹

สมชาย พิพุทธวัฒน์²

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษานิยามความหมายของ “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 และศึกษานิยามความหมายของ อากาศยานราชการ ตามอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิก และศึกษาเปรียบเทียบนิยามความหมายของ “อากาศยานราชการ” ของประเทศออสเตรเลีย แคนาดา สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสิงคโปร์ ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกเช่นเดียวกับไทย การศึกษาค้นคว้าโดยวิธีรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น ตำรา ทฤษฎีหมาย ตำรา หนังสือ และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงนิยามความหมายของ “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ให้มีความชัดเจนต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ในข้อ 96 แห่งอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ซึ่งเป็นบทนิยามศัพท์มิได้บัญญัตินิยามคำว่า “อากาศยานราชการ” ไว้ในขณะที่ข้อ 3 แห่งอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ว่าด้วยขอบเขตของอนุสัญญา ได้บัญญัติถึงอากาศยานราชการ โดยใช้ “หลักภารกิจ” คือ อากาศยานที่ใช้ในบริการฝ่ายทหาร ตำรวจ และศุลกากร “ให้ถือว่า” เป็น “อากาศยานราชการ” หลักเกณฑ์ในข้อ 3 ดังกล่าว

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,

อีเมล benkinov@hotmail.com

² ผู้ตรวจราชการกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงคมนาคม

ไม่ใช่นิยามความหมายของอากาศยานราชการ เป็นเพียงการขยายความอากาศยานราชการโดยใช้ หลักภารกิจ มาเป็นเกณฑ์เท่านั้น จึงเกิดปัญหาการตีความถึงอากาศยานราชการอื่นที่ไม่ได้กล่าวถึงในอนุสัญญาดังกล่าว ในขณะที่พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มีการให้คำนิยามความหมายของ “อากาศยานราชการ” ไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 5 ซึ่งนิยามความหมายของอากาศยานราชการตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 คือ อากาศยานที่ใช้ในราชการของส่วนราชการทหาร ตำรวจ ศาลากร และราชการอื่นตามกฎหมายกระทรวง... ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการกำหนด “ราชการอื่น” ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและเกิดปัญหาในการตีความคำว่า “อากาศยานราชการ” นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 5 ดังกล่าว ดังนั้นอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 และพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ต่างบัญญัตินิยามความหมายของ “อากาศยานราชการ” ไว้ไม่ชัดเจนและสำหรับประเทศต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษานั้น มีการบัญญัตินิยามความหมาย “อากาศยานราชการ” โดยใช้ หลักภารกิจ มาเป็นเกณฑ์สร้างความชัดเจนและครอบคลุมถึงภารกิจต่างๆ มากกว่าที่อนุสัญญากล่าวถึง โดยที่ไม่ชัดหรือแย้งกับอนุสัญญาที่ตนเป็นภาคีสมาชิกแต่อย่างใด

ดังนั้นจึงสมควรมีการแก้ไขปรับปรุงนิยามความหมาย อากาศยานราชการตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 โดยการสร้างหลักเกณฑ์การเป็นอากาศยานราชการโดยใช้ “หลักภารกิจ” และหรือกำหนดกฎกระทรวงให้ครอบคลุมชัดเจนต่อไป

คำสำคัญ: อากาศยานราชการ / การเดินอากาศ / การตีความกฎหมาย

Abstract

This article aims to examine the definition of “State Aircraft” under Thailand Air Navigation Act B.E. 2497 and Chicago Convention A.D. 1944 in

which Thailand participated as a member state. Besides, this article seeks for a comparative study on the definition of “State Aircraft” under domestic law of Commonwealth of Australia, Canada, United States of America, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and Republic of Singapore who are, too, the member states of the Convention. The study was conducted by gathering information and documents both in Thai and English documents namely legislations, textbooks, books and any other concerning information in order to rectify the definition of “State Aircraft” under Thailand Air Navigation Act B.E. 2497.

According to the study, it is found that the Article 96 of Chicago Convention A.D. 1944 failed to define the precise meaning of “State Aircraft”, despite Article 3 of the same Convention concerning the sphere of application stated that according to the “main task” of such aircraft the state aircraft is as an aircraft used in military, customs and police services. The Article 3 herein is rather an explanation of main task of state aircraft than the definition itself and lacking of specific definition may initiate conflicts in interpretation of other administrative services that are not mentioned in the Convention. While Thailand Air Navigation Act B.E. 2497 described “the state aircraft” in Article 4 and 5 as an aircraft used in military, police, customs, and other administrative services subject to ministerial regulations but since there is no ministerial regulations with an issue of “other administrative services” at present the interpretation of state aircraft other than those of Article 4 and 5 is, yet, ambiguous. Both Chicago Convention A.D. 1944 and Thailand Air Navigation Act B.E. 2497 are unclear in giving specific meaning of “state aircraft” in which case the foreign domestic laws

that were comparative studied resolved problems by assigning the definition of state aircraft depending on the main duty of each aircraft differently from those of Chicago Convention A.D. 1944 given that the convention is merely a mutual guideline for member states. Each member states, yet, uphold full privilege in legislation provided that domestic law is not contrary to the Convention.

As a result, it is recommended that the revision of definition of “State Aircraft” under Thailand Air Navigation Act B.E. 2497 should be made by utilizing the “main task” principle and/or issues the ministerial regulations to specify the precise meaning of “other administrative services” in order to avoid any further ambiguity.

Keywords: State Aircraft / Air Navigation / Legal Interpretation

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยแบ่งอากาศยานเป็น 2 ประเภท คือ อากาศที่ใช้ในกิจการของรัฐ เรียกว่า “อากาศยานราชการ (State Aircraft)³” และที่ใช้ในกิจการพลเรือน เรียกว่า

³ “อากาศยานราชการ” ถอดความจากคำภาษาอังกฤษว่า “State Aircraft” เพื่อให้ตรงกับคำที่ใช้แปลในอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ซึ่งทำขึ้น ณ เมืองชิคาโก เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1944 โดยไม่ใช้คำว่า “อากาศยานรัฐ” ตามรากศัพท์ “State แปลว่า รัฐ” และในบทความฉบับนี้จะใช้คำว่า อากาศยานราชการ ตลอดทั้งเรื่อง, ดู ประกาศใช้ความตกลงว่าด้วยบริการเดินอากาศระหว่างประเทศผ่านแดน ซึ่งลงนามกัน ณ เมืองชิคาโก เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พุทธศักราช 2487.

“อากาศยานพลเรือน (Civil Aircraft)⁴” ได้มีการนำอากาศยานเข้ามาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2453 ตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ในสมัยนั้นนำไปใช้ในกิจการทางทหารเป็นหลัก และนำไปใช้ในกิจการไปรษณีย์ กองทัพบกได้ทดลองทำการขนส่งไปรษณีย์ครั้งแรกจากกรุงเทพไปยังจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เวลานาน 1 ชั่วโมง 25 นาที อีกทั้งนำไปใช้ในกิจการทางการแพทย์ในกรณีเร่งด่วนฉุกเฉินอีกด้วย⁵ กฎหมายการเดินอากาศฉบับแรกของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พระพุทธศักราช 2465 เป็นกฎหมายอนุวัติการเนื่องจากประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญานานาชาติว่าด้วยการเดินอากาศลงนาม ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม ค.ศ. 1919 และต่อมาปี พ.ศ. 2480 ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2480 ขึ้นด้วยเหตุผลว่าเพื่อแก้ไข เปลี่ยนแปลงกฎหมายให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2480 นี้ ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พระพุทธศักราช 2465⁶ ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 ประเทศไทยมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการเดินอากาศอีกครั้ง โดยการตราพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497⁷ อนุวัติการมาจากอนุสัญญาการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (Convention On International Civil Aviation) ลงนาม ณ เมืองชิคาโก ค.ศ. 1944 โดยเรียกว่า อนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 (The Chicago Convention 1944) ใช้บังคับเพื่อให้เกิดความ

⁴ ชลธ ว่องวัฒนาภิกุล, *กฎหมายอากาศ*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), 131.

⁵ สมชาย พิพุทธวัฒน์, *เอกสารประกอบการสอน วิชากฎหมายอากาศ (Air Law)*, (เชียงใหม่: สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ม.ป.ป.), 9.

⁶ ชลธ ว่องวัฒนาภิกุล, *กฎหมายอากาศ*, 3-5.

⁷ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 71 ตอนที่ 58, (14 กันยายน 2497), 1249, ปัจจุบันมีการแก้ไขแล้วทั้งสิ้น 11 ฉบับ ประกาศใช้ฉบับล่าสุดคือ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2553, ต่อไปในอนาคตนั้นจะเรียกว่า “พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497”.

ทันสมัย และรองรับกับอุตสาหกรรมการบินระหว่างประเทศที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization: ICAO)⁸ เป็นธรรมเนียมการการบินระหว่างประเทศร่วมกัน ซึ่งองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศมีหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยเกี่ยวกับการบินพลเรือน ส่งผลให้วงการการบินมีกฎเกณฑ์ที่ยอมรับทั่วโลก⁹

“อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 นั้น เป็นการบัญญัติยกเว้น หากเป็นอากาศยานราชการจะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ดังนั้น อากาศยานราชการจำเป็นจะต้องมีความชัดเจนว่าอากาศยานใด เป็นอากาศยานราชการ ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 5¹⁰ ประกอบกัน โดยสรุปได้ว่า อากาศยานราชการหมายความว่า “อากาศยานที่ใช้ในราชการทหาร ราชการตำรวจ ราชการศุลกากร และราชการอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง...”

⁸ องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization: ICAO) เป็นองค์การที่ก่อตั้งโดยผลของอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 เป็นองค์การระหว่างประเทศที่สร้างกฎเกณฑ์เพื่อเป็นมาตรฐานการบินระหว่างประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปัจจุบันมีภาคีสมาชิกทั้งหมด 191 ประเทศ ดูเพิ่มเติม ICAO, *Annual report of the council 2012*, (Montreal, Canada: ICAO, 2013), iv.

⁹ ประเสริฐ บ่อมป้องศึก, *อากาศยานรัฐ (State Aircraft)*, (ม.ป.ป.), สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2556, จาก <http://www.enlightened-jurists.com/download/52>

¹⁰ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497, มาตรา 4 บัญญัติว่า “อากาศยานราชการ หมายความว่า อากาศยานที่ใช้ในราชการของส่วนราชการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5”.

มาตรา 5 บัญญัติว่า “พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ใช้บังคับแก่การเดินอากาศในราชการทหาร ราชการตำรวจ ราชการศุลกากร และราชการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง...”.

ในอดีตก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมและบัญญัติ “อากาศยานราชการ” ได้เคยเกิดปัญหาการตีความคำว่า อากาศยานราชการ ขึ้น ในกรณีที่อากาศยานของกระทรวงเกษตร เป็นอากาศยานราชการหรือไม่¹¹ โดยมีการส่งเรื่องถึงคณะกรรมการกฤษฎีกาในการตีความกฎหมาย ซึ่งเมื่อตีความตามตัวอักษรประกอบกับบริบทภารกิจที่ได้รับมอบหมายแล้ว ถือว่าอากาศยานของกระทรวงเกษตรเป็นอากาศยานราชการ และครั้งที่ปัญหาคือ สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จ้างเหมาเอกชนให้ทำการบินฝนหลวง ซึ่งกรรมการบินพาณิชย์พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นอากาศยานที่ใช้ในราชการกระทรวงเกษตร ให้ถือว่าเป็นอากาศยานราชการ แต่การที่กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรฯ ได้ทำสัญญาจ้างเหมาอากาศยานบริษัทฯ หนึ่ง ทำการถ่ายภาพทางอากาศในเขตท้องที่ภาคเหนือ โดยกรรมการบินพาณิชย์ พิจารณาแล้วเห็นว่ากรณีนี้ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะไม่ได้รับยกเว้น ไม่ถือเป็นอากาศยานราชการ จากทั้งสองกรณี เป็นการเข้าเหมาอากาศยานของเอกชนมาใช้ในส่วนราชการกระทรวงเกษตรฯ เพียงแต่คนละส่วนงานกัน แต่การตีความกลับต่างกัน ทั้งที่นำมาใช้งานในราชการกระทรวงเกษตรเช่นเดียวกัน สุดท้ายมีการออกกฎกระทรวง¹² โดยการกำหนดราชการส่วนอื่น ได้แก่ กรมศุลกากร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังเกิดปัญหาในการตีความ อากาศยานราชการอื่น ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหรือกำหนดโดยกฎกระทรวง จะถือว่าเป็นอากาศยานราชการด้วยหรือไม่

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, บันทึกเรื่อง ขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความปัญหาในอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ, เรื่องเสร็จที่ 100/2510, (กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ, 2510).

¹² กฎกระทรวงกำหนดราชการส่วนอื่นที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2547, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 121, ตอนที่ 76 ก, (24 ธันวาคม 2547), 22.

เมื่อนิยามความหมายอากาศยานราชการที่บัญญัติไว้ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุม อีกทั้งพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 เป็นกฎหมายที่อนุวัติการมาจากกฎหมายระหว่างประเทศอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องกลับไปพิจารณาถึงต้นร่างในเรื่องของนิยามความหมายของอากาศยานราชการตามอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อ 96 ซึ่งเป็นบทนิยามศัพท์ของอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 กลับไม่ปรากฏถึงนิยามความหมายของอากาศยานราชการ คงมีเพียงข้อ 3(ข) ของอนุสัญญาที่บัญญัติถึง อากาศยานราชการ ดังนี้ “อากาศยานที่ใช้ในบริการฝ่ายทหาร ศุลกากร และตำรวจ ให้ถือว่าเป็นอากาศยานราชการ”¹³ จากการบัญญัติ “ให้ถือว่า” เป็นอากาศยานราชการ ไม่ใช่การให้นิยามความหมาย แต่แสดงถึงภารกิจที่ต้องเป็นการใช้ให้บริการฝ่ายทหาร ศุลกากร และตำรวจ เท่านั้น จึงเกิดปัญหาการตีความว่า หากเป็นภารกิจอื่นหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ นอกจากที่บัญญัติไว้ จะมีสถานะอย่างไร จะถือเป็นอากาศยานราชการหรือไม่ ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปว่า พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 และ อนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 มีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับนิยามความหมาย “อากาศยานราชการ” แต่อย่างใด

เรื่องการตีความถ้อยคำในกฎหมายนั้น เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ที่จะตีความได้อย่างอิสระได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับอนุสัญญา ในทางระหว่างประเทศในสายตาของรัฐหนึ่งอาจตีความว่าเป็นอากาศยานราชการ แต่ในสายตาของรัฐหนึ่งอาจตีความว่าไม่เป็นอากาศยานราชการ ดังเช่น เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1958 อากาศยานของประเทศสหรัฐอเมริกาได้สังกัดกับเครื่องบินของอียิปต์แอร์ (Egypt Air) เที่ยวบิน Misr Air

¹³ The Chicago Convention 1944, Article 3 Civil and state aircraft

“(b) Aircraft use in military, customs and police services shall be deemed to be state aircraft.”

2843 ขณะบินอยู่ในเส้นทางบินจากกรุงไคโร (Cairo) ไปยังตูนิส (Tunis) ประเทศตูนิเซีย (Tunisia) โดยมีสารวัตรทหารที่อาวุธครบมือ พร้อมด้วยนาย Achille Lauro ผู้ต้องสงสัยว่าจะมีส่วนในการจี้เครื่องบินให้บินลงที่ชิลี (Chile) นักบินผู้ควบคุมอากาศยานเห็นว่าเป็นอากาศยานพลเรือนประเภทเช่าเหมาลำ (charter VIP flight) แต่รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาได้มีหนังสือถึงสมาพันธ์นักบินสายการบินระหว่างประเทศ (The International Federation of Air Line Pilots' Associations: IFALPA) ว่า สหรัฐอเมริกามีความเห็นว่ ในขณะที่กระทำการสกัดกั้นอากาศยานดังกล่าวได้ปฏิบัติการในฐานะเป็นอากาศยานราชการ โดยเหตุที่ว่าวัตถุประสงค์และหลักภารกิจเป็นของรัฐแต่เพียงผู้เดียว¹⁴ ในทางกลับกันเมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1996 เครื่องบินแบบ CT-43A (แบบ Boeing 737-200 ในทางพลเรือน) ทะเบียน 31149 ของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาตกที่ Dubrovnik, Croatia ขณะรับส่งผู้โดยสารที่เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูง แต่คณะกรรมการสอบสวนอุบัติเหตุของโครเอเชีย (Croatia) เห็นว่าอากาศยานดังกล่าวเป็นอากาศยานพลเรือน และได้สอบสวนอุบัติเหตุดังกล่าวตามอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944¹⁵ และมีอีกหลายกรณีที่ทำให้เกิดความสูญเสียและเกิดโศกนาฏกรรมขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด ทฤษฎี ความหมาย เกี่ยวกับอากาศยานราชการ

¹⁴ ICAO, *Secretariat Study on "Civil/State Aircraft": Attachment 1 to LC/29-WP/2-1*, (Montreal, Canada: ICAO, 1994), 11–12.

¹⁵ Coolidge, C. H., *Accident investigation board report: U. S. Air Force CT-43A, 73-1149, 3 April 1996, Dubrovnik, Croatia-executive summary*, (Pennsylvania: Diane Publishing, 1996), 94.

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอากาศยานราชการตามกฎหมายและต่างประเทศ

2.3 เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการตีความอากาศยานราชการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการตีความอากาศยานราชการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งจากภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น แนวคิด ทฤษฎี ตัวบทกฎหมาย ตำรา หนังสือ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการตีความกฎหมาย

การตีความกฎหมายทั่วไปนั้นแบ่งได้ 2 อย่างคือ การตีความตามตัวอักษร และการตีความตามเจตนารมณ์ ซึ่งการตีความกฎหมายนั้นจะต้องตีความทั้งตัวอักษรและเจตนารมณ์ควบคู่กันไป

การตีความตามตัวอักษร คือ การแปลความหมายของถ้อยคำตัวอักษรภาษาธรรมดา ศัพท์เทคนิคทางวิชาการตามสายอาชีพ รวมถึงศัพท์ที่เกิดจากการพัฒนาโดยนักนิติศาสตร์ คำพิพากษาศาล และนิติบัญญัติ เรียกรวมๆ ว่า “ศัพท์กฎหมาย”

การตีความตามเจตนารมณ์ คือ การการตีความที่มุ่งเน้นไปถึงเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายออกมาใช้ในขณะนั้น ทั้งเจตนารมณ์ตัวกฎหมาย หรือเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย รวมถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมาย งามเตรียมร่าง คำปรารภ รวมถึงเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายของกฎหมายนั้นๆ ด้วย

กรณีที่มีการตีความตามตัวอักษรขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ให้ถือเอาเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นที่ยุติ เช่น กรณีลักระแสไฟฟ้า คำว่า “ทรัพย์สิน” ในกฎหมาย ไม่ครอบคลุมถึงกระแสไฟฟ้า แต่เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นคุ้มครองทรัพย์สินและรักษาความสงบในสังคม ดังนั้น การลักกระแสไฟฟ้าจึงให้ถือได้ว่าเป็นการลักทรัพย์

4.1 การตีความกฎหมายระหว่างประเทศ

การตีความกฎหมายระหว่างประเทศที่อยู่ในรูปแบบสนธิสัญญา (Treaties) นั้นมีรูปแบบเฉพาะในทางระหว่างประเทศ สนธิสัญญาเป็นความตกลงที่อาจอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น อนุสัญญา (Convention) กติกา (Pact) กฎบัตร (Charter) พิธีสาร (Protocol) ฯลฯ แล้วแต่วิธีการทางทูตที่ตกลงกัน การตีความสนธิสัญญาระหว่างประเทศถูกกำกับโดย อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969) แม้ประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกแต่ก็ถือได้ว่าอนุสัญญานี้เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ต้องปฏิบัติตาม หลักการตีความอนุสัญญา สรุปได้ดังนี้

กฎเกณฑ์ทั่วไปของการตีความสนธิสัญญา (General Rule of Interpretation of a Treaty)

1. หลักสุจริต การกระทำโดยสุจริต และการแสดงเจตจำนงโดยสมัครใจเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งของหลักการทำสนธิสัญญา และเป็นหลักการพื้นฐานในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁶

2. ตามความหมายของถ้อยคำธรรมดา และความหมายของถ้อยคำพิเศษ สำหรับความหมายปกติของถ้อยคำของสนธิสัญญานับเป็นแก่น (Core) ของการตีความสนธิสัญญา เป็นหลักฐานทางภาวะวิสัย (Objective Evidence) ที่

¹⁶ Villiger, M. E., *Commentary on the 1969 Vienna convention on the law of treaties*, (Netherlands: Martinus Nijhoff, 2009), 425.

ชัดเจนที่สุดที่เป็นการสะท้อนถึงสิ่งที่ภาคีต้องการแสดงออกให้เป็นไปตามที่ตนตั้งใจ ดังนั้นความหมายปกติธรรมดาของถ้อยคำที่ใช้ในสนธิสัญญาจึงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการตีความสนธิสัญญา¹⁷ ส่วนความหมายของถ้อยคำพิเศษ คำนิยาม ศัพท์เฉพาะต่างๆ ของถ้อยคำที่ใช้ในสนธิสัญญา และยังอาจหมายความรวมถึง “ความหมายพิเศษ” ของถ้อยคำที่มีได้ให้คำนิยามศัพท์ไว้ในสนธิสัญญาด้วยก็ได้ หากพิสูจน์ได้ว่าภาคีทั้งหลายตั้งใจให้ถ้อยคำนั้นๆ มีความหมายพิเศษแตกต่างไปจากความหมายปกติตามธรรมดาของถ้อยคำนั้นๆ สำหรับภาระในการพิสูจน์ว่าถ้อยคำใดของสนธิสัญญามีความหมายพิเศษตามที่ภาคีตั้งใจ จะตกอยู่แก่ภาคีที่กล่าวอ้างความหมายพิเศษของถ้อยคำนั้นๆ¹⁸ การตีความถ้อยคำอาจพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ (Object) และความมุ่งประสงค์ (Purpose) ที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตีความและอุดช่องว่าง รวมถึงกำหนดกรอบหรือขอบเขตของสนธิสัญญาด้วย

3. บริบท (Context) ในเบื้องต้นบริบทของถ้อยคำของสนธิสัญญา คือ ตัวบทของสนธิสัญญานั้นประกอบกับอารัมภบท (Preamble) และภาคผนวก (Annexes) ซึ่งทั้งอารัมภบทและภาคผนวกเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา การค้นหาความหมายตามปกติธรรมดาของถ้อยคำของตัวบทจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาอารัมภบทและภาคผนวกต่างๆ ประกอบด้วยเสมอ เช่น อากาศยาน ซึ่งหมายถึงอากาศยานทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นอากาศยานพลเรือนหรืออากาศยานทหาร จะรวมถึงบอลลูน (Balloon) การบินไมโครไลท์ (Microlight RC) หรือไม่ ซึ่งจะต้อง

¹⁷ Fitzmaurice, M., Elias, O., & Merkouris, P., *Treaty interpretation and the Vienna convention on the law of treaties: 30 years on*, (Netherlands: Martinus Nijhoff, 2010), 198.

¹⁸ Sinclair, I. M., Sir, *The Vienna convention on the law of treaties*, 2nd ed., (United Kingdom: Manchester University, 1984), 126-127.

พิจารณาจากอนุสัญญาทั้งฉบับประกอบกับอารัมภบทและภาคผนวกต่างๆ¹⁹ ด้วยกัน

4. วิธีการเสริมในการตีความ มีดังนี้

การตีความตรงกันข้าม คือ การที่อนุสัญญามีได้บัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิด ภาคี่ก็จะสามารถกระทำการนั้นได้โดยไม่มีผิด “เมื่อไม่มีกฎหมายห้าม ก็ทำได้ไม่เป็นความผิด”

การยอมรับโดยไม่ได้แย้งคัดค้าน คือ การที่ภาคียอมรับและเข้าใจความหมายของถ้อยคำในอนุสัญญาโดยไม่ได้มีการโต้แย้งหรือคัดค้านความหมายในถ้อยคำนั้น เป็นการเข้าใจตรงกันของภาคีสมาชิก

คำทั่วไปตามหลังคำเฉพาะ คือ การร่างสนธิสัญญาที่มักจะกล่าวถึงคำเฉพาะหลายๆ คำและมักจะปิดท้ายด้วยคำทั่วไป เนื่องจากไม่อาจกล่าวถึงคำเฉพาะทุกคำได้ การตีความคำทั่วไปที่ตามหลังคำเฉพาะนั้น จะต้องตีความให้จำกัดอยู่ในบริบทของคำเฉพาะที่อยู่ข้างหน้านั้น

4.2 การตีความกฎหมายภายในประเทศ

1. การตีความกฎหมายแพ่ง

การตีความกฎหมายแพ่ง มีการบัญญัติอยู่ในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์²⁰ โดยให้การตีความกฎหมายนั้นจะต้องตีความตามตัวอักษร และเจตนารมณ์ตามความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ เสมือนการตีความกฎหมายทั่วไป

¹⁹ Aust, A., *Handbook of international law*, 2nd ed., (United Kingdom: Cambridge University, 2010), 84.

²⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 4 บัญญัติว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมาย ของบทบัญญัตินั้นๆ”.

2. การตีความกฎหมายอาญา

การตีความกฎหมายอาญา จะต้องตีความโดยเคร่งครัดตามตัวอักษร ห้ามตีความกฎหมายเกินตัวบท เพราะกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีโทษที่กระทบต่อสิทธิ ทรัพย์สินและเสรีภาพของผู้กระทำผิด ดังนั้นการวินิจฉัยก็จะต้องกระทำโดยระมัดระวัง โดยจะต้องพิสูจน์จนหมดข้อสงสัยว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติจริง และการตีความที่ทำให้เกิดโทษอันเป็นผลร้ายก็ไม่สามารถกระทำได้ สำหรับความเข้าใจที่ว่าหากตีความตามตัวอักษรแล้วข้อความนั้นไม่ชัดเจน จึงค่อยพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ที่ถูกต้องคือการตีความกฎหมายอาญาจะต้องตีความตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ไปพร้อมๆ กัน โดยไม่สามารถเลือกตีความอย่างใดก่อนหรือหลังได้ และไม่สามารถนำกฎหมายใกล้เคียงอย่างอื่นมาปรับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดได้

3. การตีความกฎหมายมหาชน

การตีความกฎหมายมหาชน วัตถุประสงค์ของการตีความกฎหมายมหาชนเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวม ดังนั้นจะตีความโดยยึดประโยชน์ของแต่ละบุคคลโดยไม่พิจารณาผลกระทบที่จะเกิดกับส่วนรวมนั้นไม่สามารถกระทำได้

4. การตีความกฎหมายที่มาจากอนุสัญญา

อนุสัญญานั้นจะมีผลต่อรัฐภาคีก็ต่อเมื่อรัฐภาคนั้นได้ลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาแล้ว อนุสัญญาทั้งหมดนั้นมีสภาพบังคับต่อรัฐ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำตามอนุสัญญาเพื่อให้สอดคล้องกับการที่รัฐได้ลงนามนั้น วิธีบัญญัติกฎหมายของแต่ละประเทศก็ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ประเทศที่ถือหลักว่าอนุสัญญาระหว่างประเทศคือกฎหมายของรัฐ หรือเหนือกว่ากฎหมายของรัฐหรือที่เรียกกันว่า “ทฤษฎีเอกนิยม (Moism)” ไม่ต้องดำเนินการใดๆ และรับอนุสัญญาเข้ามามีผลบังคับใช้ได้เปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกฎหมายภายในได้ทันที ส่วนประเทศที่ถือหลัก “ทฤษฎีทวินิยม (Dualism)” จะมีการตรากฎหมายภายในรองรับ เพราะอนุสัญญา

กำหนดพันธกรณีให้รัฐต้องปฏิบัติตาม ประชาชนภายในรัฐจะปฏิบัติตามพันธกรณีเช่นนั้นไม่ได้ ดังนั้นจะต้องเป็นหน้าที่รัฐที่จะต้องตรากฎหมายภายในรองรับ เพื่อให้บังคับต่อประชาชนภายในรัฐของตน เช่น ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีและลงนามให้สัตยาบันในอนุสัญญาชิกาโก ค.ศ. 1944 ต่อมามีการอนุวัติการกฎหมายให้เป็นไปตามอนุสัญญาโดยตราเป็นพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ขึ้นมาบังคับใช้ภายในประเทศ ซึ่งการตีความตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจะต้องใช้หลักเกณฑ์ทั่วไปในการตีความกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องตีความตัวอักษร และต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายควบคู่กันไป หากถ้อยคำในกฎหมายยังมีความไม่ชัดเจนหรือมีความหมายไม่ครอบคลุมก็จะต้องกลับไปพิจารณาตามอนุสัญญาระดับต้นร่างที่เป็นแบบในการตรากฎหมายมาพิจารณาประกอบกันเพื่อหาความหมายของถ้อยคำนั้นต่อไป

5. สรุปผลการศึกษา

5.1 จากผลการศึกษาพบว่า การตีความกฎหมายระหว่างประเทศ และการตีความกฎหมายภายในประเทศนั้น มีรูปแบบการตีความที่เหมือนกัน โดยการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษร จะต้องตีความตามตัวอักษร และตีความตามเจตนารมณ์ควบคู่กันไป โดยการตีความจะต้องประกอบไปด้วยบริบท พิจารณาตามถ้อยคำธรรมดาซึ่งมีความหมายทั่วไปหรือถ้อยคำที่มีความหมายพิเศษ แล้วแต่กรณี เป็นต้น

5.2 จากการศึกษาพบว่า คำนิยาม “อากาศยานราชการ” ของพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 เป็นการนิยามโดยใช้ หลักภารกิจ คือ อากาศยานที่ใช้ในราชการทหาร ราชการตำรวจ ราชการศุลกากร ให้ถือว่าเป็นอากาศยานราชการ โดยปกติแล้วการกำหนดภารกิจ ไม่ใช่การให้นิยามความหมายเป็นการตีความขยายความคำว่าอากาศยานราชการเท่านั้น ในส่วนของ “ราชการอื่น” ที่กำหนดในกฎกระทรวง ในปัจจุบันยังไม่มีกรออกกฎกระทรวงมารองรับ เหตุที่

ไม่นำ “กฎกระทรวงกำหนดราชการส่วนอื่นที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2547” (ได้แก่ กรมศุลกากร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มาบังคับใช้ เพราะกฎกระทรวงฉบับดังกล่าวกำหนด “ราชการส่วนอื่น” และรวมถึง กรมศุลกากร แต่ในกฎหมายฉบับปัจจุบันถ้อยคำกฎหมายเปลี่ยนเป็น “ราชการอื่น” และราชการศุลกากร การที่จะต้องตีความอย่างเคร่งครัดนี้ เป็นเพราะพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มีสถานะเป็นกฎหมายมหาชน อีกทั้งมีโทษทางอาญา ดังนั้น “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 จึงมีเพียง 3 ภารกิจ คือ ราชการทหาร ราชการตำรวจ และราชการศุลกากรเท่านั้น ที่ถือว่าเป็นอากาศยานราชการ ส่วนอากาศยานที่ใช้ในราชการอื่น ยังไม่มีการกำหนดกฎกระทรวงมารองรับ ดังนั้นยังคงเกิดปัญหาการตีความนิยามความหมาย อากาศยานราชการ อื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ซึ่งปัญหาการตีความดังกล่าวเกิดจากการบัญญัตินิยามความหมายที่ไม่ชัดเจนของอากาศยานราชการ

อนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ซึ่งเป็นกฎหมายต้นร่างที่ประเทศไทยอนุวัติการมาเป็นกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ ไม่มีการนิยามความหมาย อากาศยานราชการ ไว้ คงมีเพียงการกำหนดภารกิจ คือ อากาศยานที่ใช้ในบริการฝ่ายทหาร ศุลกากร และตำรวจ ให้ถือว่าเป็นอากาศยานราชการ หากเป็นอากาศยานที่ใช้ในบริการในราชการอื่นจะครอบคลุมด้วยหรือไม่ เมื่อตีความคำว่า “ให้ถือว่า” เป็นเพียงการสันนิษฐาน ไม่ใช่ नियามอย่างเด็ดขาดที่จะบ่งชี้อย่างชัดเจนได้ ดังนั้นอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ก็เกิดปัญหาในการตีความ อากาศยานที่ใช้ในบริการในราชการอื่น จะถือได้ว่าเป็นอากาศยานได้หรือไม่ สำหรับอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ถือเป็นธรรมเนียมของกฎหมายการบินระหว่างประเทศ ดังนั้นในอนุสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอากาศระหว่างประเทศ ได้รับอิทธิพลในการบัญญัติของอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 โดยอนุสัญญาส่วนใหญ่ที่บัญญัติถึงนั้น เป็นการบัญญัติยกเว้น ให้อากาศยานราชการไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญา ดังนั้น

“อนุสัญญาฉบับนี้ไม่ใช่บังคับกับอากาศยานที่ใช้ในบริการทหาร ตำรวจและศุลกากร” ถึงแม้จะไม่ถือยศว่า “อากาศยานราชการ” แต่ลักษณะการบัญญัตินั้น เป็นการบัญญัติโดยได้รับอิทธิพลมาจาก อากาศยานราชการตามอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ไม่มีความชัดเจนในเรื่องของนิยามความหมายของ อากาศยานราชการ จึงนำไปสู่ปัญหาการตีความ อากาศยานราชการ ต่อไป

ผลจากการศึกษาอากาศยานราชการตามกฎหมายการเดินอากาศของแต่ละประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 สรุปได้ ดังนี้

ประเทศออสเตรเลียบัญญัติถึง “อากาศยานราชการ” อยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการบินพลเรือน ค.ศ. 1988 (Civil Aviation Act 1988)²¹ โดยนิยามความหมายของออสเตรเลียสรุปได้ว่า อากาศยานราชการ คือ อากาศยานของกองกำลังป้องกันประเทศ รวมถึงอากาศยานอื่นใดที่ถูกสั่งการโดยสมาชิกของกองกำลังป้องกันนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของกองกำลังดังกล่าวและ อากาศยานที่ใช้ในบริการทหารศุลกากรหรือตำรวจของต่างประเทศ เมื่อตีความนิยามความหมายอากาศยานราชการของออสเตรเลียนั้นเป็นไปโดยใช้หลัก ภารกิจด้านการปกป้องอธิปไตยของประเทศซึ่งในยามปกติ อากาศยานทหารถือเป็นอากาศยานราชการ และสำหรับอากาศยานอื่นๆ จะถือเป็นอากาศยานราชการได้ จะต้องได้รับคำสั่งจากสมาชิกกองทัพบกไปปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ออสเตรเลียได้กำหนดว่าอากาศยานที่จะเป็นอากาศยานราชการต่างประเทศได้นั้นต้องใช้ในบริการทหาร ตำรวจ และศุลกากร หากไม่จัดอยู่ในสามภารกิจนี้ จะตีความว่าอากาศยานนั้นไม่

²¹ พระราชบัญญัติว่าด้วยการบินพลเรือน ค.ศ. 1988 (Civil Aviation Act 1988) ของออสเตรเลีย มีสำนักงานบริหารความปลอดภัยด้านการบินพลเรือน (Civil Aviation Safety Authority: CASA) เป็นหน่วยงานที่ดูแลบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้.

เป็นอากาศยานราชการต่างประเทศซึ่งเท่ากับมีสถานะเป็นอากาศยานพลเรือนของต่างประเทศ

ประเทศแคนาดาบัญญัติถึง อากาศยานราชการ อยู่ในกฎหมายลำดับรองคือ ข้อบังคับว่าด้วยการบินแห่งแคนาดา ค.ศ. 1996 (Canadian Aviation Regulations 1996) ซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติการบิน ค.ศ. 1985 (Aeronautics Act 1985)²² อากาศยานราชการของแคนาดา มีลักษณะที่แตกต่างออกไป เพราะกฎหมายแคนาดาแบ่งแยกการจดทะเบียนอากาศยานออกเป็น สามรูปแบบ คือ การจดทะเบียนเป็นอากาศยานราชการ อากาศยานพาณิชย์ และอากาศยานเอกชน โดยการนิยามความหมายของแคนาดาสรุปได้ว่า อากาศยานราชการ คือ อากาศยานของรัฐบาลที่จดทะเบียนเป็นอากาศยานราชการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและนำมาใช้ในบริการของรัฐเท่านั้น เมื่อใดก็ตามแล้วมีลักษณะการใช้เป็นไปในรูปแบบภารกิจอย่างชัดเจน คือ “บริการของรัฐ” หมายถึง หน่วยงานของรัฐทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นบริการทหาร ตำรวจ ศาลทหาร หรือหน่วยงานอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามอากาศยานราชการที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศนั้นรับคำสั่งโดยตรงจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมตามพระราชบัญญัติการป้องกันราชอาณาจักร ค.ศ. 1985 (National Defence Act 1985)

ประเทศสหรัฐอเมริกา บัญญัติถึง อากาศยานราชการ อยู่ในกฎหมายการเดินอากาศ คือ Title 49 USC (United States Code)²³ สหรัฐอเมริกาไม่ได้ใช้คำว่า “State Aircraft” แต่ใช้คำว่า “Public Aircraft” แทน โดยการนิยามความหมายของสหรัฐอเมริกาสรุปได้ว่า อากาศยานราชการ คือ อากาศยานที่เป็นของรัฐบาลหรือ

²² พระราชบัญญัติการบิน ค.ศ. 1985 (Aeronautics Act 1985) ของแคนาดามี NAV CANADA เป็นหน่วยงานที่ดูแลบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

²³ Title 49 USC (United States Code) มีสำนักบริหารการบินแห่งชาติ (Federal Aviation Administration: FAA) ของสหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานที่ดูแลบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

ดำเนินการโดยรัฐบาลหรือรัฐบาลของมลรัฐ หรืออากาศยานของกองทัพหรือดำเนินการโดยกองทัพ โดยการดำเนินการหากมีจุดประสงค์ในเชิงพาณิชย์จะต้องเป็นภารกิจของกองทัพเท่านั้น หรือแม้กระทั่งการเช่าเหมาลำอากาศยานของเอกชนจะต้องเป็นการเช่าเหมาลำต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 90 วันโดยกองทัพ และที่สำคัญไม่มีการกำหนดว่าอากาศยานของหน่วยงานไหนเป็นอากาศยานราชการ เพียงแค่เป็นอากาศยานที่ดำเนินการโดยรัฐ เกี่ยวข้องกับกองทัพ เกี่ยวกับการปกป้องประเทศ และเพื่อผลประโยชน์ของชาติเมื่อตีความได้ดังนี้แล้ว อากาศยานของหน่วยงานรัฐหน่วยอื่นๆ เป็นอากาศยานราชการของประเทศสหรัฐอเมริกา

สหราชอาณาจักร อยู่ในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (European Union: EU) และเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 กฎหมายการเดินอากาศของสหราชอาณาจักรใช้กฎหมายที่บัญญัติโดยสหภาพยุโรป อยู่ในความดูแลของสำนักงานความปลอดภัยการบินยุโรป (European Aviation Safety Agency: EASA) โดยสหราชอาณาจักรตีความ อากาศยานราชการ²⁴ คือ อากาศยานทหาร ตำรวจ ศุลกากร รวมถึงอากาศยานที่ใช้ในการค้นหาและกู้ภัย งานด้านอหิการภัย การลาดตระเวนการประมง การควบคุมชายแดนและการเข้าเมือง ภารกิจทางทหาร (การฝึกซ้อมหรือการจำลองการรบสำหรับทางทหาร) รวมไปถึงจนถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่จำเป็นในด้านความมั่นคงแห่งชาติ หรืออยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมไปถึงอากาศยานที่ใช้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน สำหรับอากาศยานราชการของสหราชอาณาจักร เมื่อตีความอากาศยานราชการแล้วมี

²⁴ สหราชอาณาจักร มีการจัดทำคำอธิบายการตีความอากาศยานราชการไว้ในวิธีการและข้อมูลความสมควรเดินอากาศอากาศยานพลเรือน 562 (Civil Aircraft Airworthiness Information and Procedures 562: CAP 562) จัดทำโดยสำนักงานการบินพลเรือนแห่งสหราชอาณาจักร (Civil Aviation Authority of the United Kingdom: CAA).

ลักษณะการใช้หลัก ภารกิจ ที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลให้ลดปัญหาการตีความอากาศยานราชการ เพราะภารกิจที่ได้บัญญัติมีความชัดเจนและครอบคลุมในหลายภารกิจ

ประเทศสิงคโปร์ บัญญัติถึง อากาศยานราชการ อยู่ในกฎหมายการเดินอากาศ คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการเดินอากาศ ค.ศ. 1966 (บรรพที่ 6): (Air Navigation Act 1966) (Chapter 6)²⁵ โดยการนิยามความหมายของสิงคโปร์สรุปได้ว่า อากาศยานราชการ คือ อากาศยานของกองทัพทุกเหล่าทัพ รวมถึงอากาศยานถูกสั่งการโดยสมาชิกของกองทัพนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของกองทัพดังกล่าว รวมไปถึงอากาศยานใดๆ ที่สร้างให้แก่กองทัพทุกเหล่าทัพของสิงคโปร์ รัฐบัญญัติของสิงคโปร์ได้มีการบัญญัติไปถึงของอากาศยานราชการต่างประเทศ คือ อากาศยานที่ใช้ในบริการทหาร ศุลกากร หรือตำรวจของต่างประเทศนอกจากประเทศสิงคโปร์ เมื่อตีความนิยามความหมายของอากาศยานราชการสิงคโปร์แล้วมีลักษณะการใช้หลักภารกิจ เป็นภารกิจด้านการปกป้องอธิปไตยของประเทศ

5.3 จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดจากการตีความ คือ อากาศยานราชการ ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ของประเทศไทย มีคำนิยามความหมายไม่ชัดเจน ในขณะที่อากาศยานราชการของประเทศต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษา มีการบัญญัติถึงอากาศยานราชการไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุมโดยยึดหลักภารกิจ และบทบัญญัติของแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันแต่ก็อยู่บนพื้นฐานของอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ซึ่งการตีความ และการบัญญัติกฎหมายของแต่ละประเทศก็สามารถทำได้โดยเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะที่จะให้นิยามอากาศยานราชการเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944

²⁵ รัฐบัญญัติว่าด้วยการเดินอากาศ ค.ศ. 1966 (บรรพที่ 6): (Air Navigation Act 1966) (Chapter 6) มีหน่วยงานสำนักงานบริหารการบินพลเรือนแห่งสิงคโปร์ (Civil Aviation Authority of Singapore: CAAS) ดูแลและบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้.

จากสาเหตุดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขนิยาม “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 โดยให้มีการยึดหลัก “ภารกิจ” มาบัญญัติไว้ เพื่อให้มีความชัดเจน ครอบคลุม เป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกันทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติทั้งในประเทศและต่างประเทศ

6. ข้อเสนอแนะ

เมื่อนิยาม “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 และอนุสัญญาชิคาโก ค.ศ. 1944 ไม่มีความชัดเจนและครอบคลุมถึงอากาศยานราชการอื่นที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ประกอบกับเมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบกับอากาศยานราชการต่างประเทศ โดยผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ความหมายของ “อากาศยานราชการ” ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ชัดเจนโดยการใช้หลัก “ภารกิจ” เป็นหลักการในการนิยามความหมายให้ชัดเจนครอบคลุมมากขึ้น โดยสร้างกฎเกณฑ์การเป็นอากาศยานราชการขึ้นมา โดยอาจใช้หรือระบุภารกิจให้ชัดเจนมากกว่าที่อยู่ในพระราชบัญญัติ เช่น อากาศที่ใช้ใน ภารกิจค้นหาและกู้ภัย ลาดตระเวนชายฝั่ง บริการฉุกเฉินทางการแพทย์ของรัฐ การดับเพลิง หรือภารกิจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกับที่กล่าวมา เป็นต้น

6.2 ปัจจุบันกฎกระทรวงฉบับเก่าไม่สามารถใช้บังคับได้แล้ว เพราะถ้อยคำที่บัญญัติในกฎหมายเปลี่ยนไป ดังนั้นจึงมีผลว่า อากาศยานราชการนอกจากภารกิจตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 อากาศยาน “ราชการอื่น” ก็จะไม่ได้รับการยกเว้น ดังนั้นหากไม่แก้ไขคำนิยามความหมายในข้อ 6.1 ก็ควรออกกฎกระทรวงให้ชัดเจนโดยใช้หลักภารกิจ เช่น อากาศยานที่ใช้บริการของรัฐหรือรัฐเช่าเหมามาเพื่อใช้ในบริการของรัฐ “ถือว่าเป็น” อากาศยานราชการ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงกำหนดราชการส่วนอื่นที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการ

เดินอากาศ พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2547 (2547, 24 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 121, ตอนที่ 76 ก, หน้า 22-23.

ชลอ ว่องวัฒนาภิกุล. (2543). *กฎหมายอากาศ* (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประกาศเรื่อง ใช้นุสัฎฎากรุงเจนีวาว่าด้วยกฎหมายทะเล. (2512, 20 พฤษภาคม)

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 86, ตอนที่ 44, หน้า 450-518.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ประเสริฐ ป้อมป้องศึก. (ม.ป.ป.) *อากาศยานรัฐ (State Aircraft)*, สืบค้นเมื่อ 10

มกราคม 2556, จาก <http://www.enlightened-jurists.com/>

download/52

พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497. (2497, 14 กันยายน) *ราชกิจจานุเบกษา*,

เล่ม 71, ตอนที่ 58, หน้า 1249-1279.

สมชาย พิพุทธวัฒน์. (ม.ป.ป.) *เอกสารประกอบการสอน วิชากฎหมายอากาศ (Air*

Law), เขียนราย: สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2510) *บันทึกเรื่อง ขอให้คณะกรรมการ*

กฤษฎีกาตีความปัญหาในอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่าง

ประเทศ, เรื่องเสร็จที่ 100/2510, กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

Coolidge, C. H. (1996) *Accident investigation board report: U. S. Air Force*

CT-43A, 73-1149, 3 April 1996, Dubrovnik, Croatia-executive

summary, Pennsylvania: Diane Publishing.

Fitzmaurice, M., Elias, O., & Merkouris, P. (2010) *Treaty interpretation and*

the Vienna convention on the law of treaties: 30 years on,

Netherlands: Martinus Nijhoff.

ICAO. (1994) *Secretariat Study on "Civil/State Aircraft": Attachment 1 to LC/29-WP/2-1*, Montreal, Canada: ICAO.

ICAO. (2013) *Annual report of the council 2012*, Montreal, Canada: ICAO.

Sinclair, I. M., Sir. (1984) *The Vienna convention on the law of treaties* (2nd ed.), United Kingdom: Manchester University.

ICAO, *The Chicago Convention 1944*, Retrieved 2015, September 24, from <http://www.icao.int/publications/Pages/doc7300.aspx>

Villiger, M. E. (2009) *Commentary on the 1969 Vienna convention on the law of treaties*, Netherlands: Martinus Nijhoff.

ปัญหาการบังคับใช้และอัตราโทษทางอาญาตามกฎหมายล้มละลาย

ศราวุฒิ อุทาพรม¹
ชลอ ว่องวัฒนาภิกุล²

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในทางอาญาและอัตราโทษทางอาญาในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการล้มละลาย ที่กระทบต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และความเหมาะสมของโทษทางอาญาอันเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเปรียบเทียบถึงหลักการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กับการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายของการบังคับใช้การสอบสวนคดีอาญาต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พร้อมทั้งอัตราโทษทางอาญาอันจะก่อให้เกิดผลต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทบัญญัติแห่งกฎหมายไทย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ คำสั่งกรมบังคับคดี วิทยานิพนธ์ และผลงานการวิจัย จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 160 ยังไม่มีความชัดเจนในการให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย และความผิดตามมาตรา 161-175 มีบทกำหนดโทษในอัตราสถานเบาเกินควรทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวกฎหมาย อีกทั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังขาดความชำนาญในการ

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, อีเมล

s.uthaphrom@hotmail.com

² สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

สอบสวน ต่างจากการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจ หรือเจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่มีความชำนาญในการสอบสวนเพราะว่าได้ผ่านการอบรมหลักสูตรการสอบสวน ดังนั้นจึงควรมีการประสานงานในการสอบสวนคดีอาญาระหว่างหน่วยงานของกรมบังคับคดีกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมสอบสวนคดีพิเศษ และควรเพิ่มอัตราโทษทางอาญาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อโทษทางอาญาตลอดจนเพื่อให้ความสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันเกี่ยวกับการล้มละลาย เพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้มีความเชี่ยวชาญในการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายซึ่งจะทำให้เกิดผลบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: โทษอาญา / การล้มละลาย / การสอบสวน / เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

Abstract

This article aims to reveal the problems of enforcing bankruptcy law by the official receiver and criminal sanctions in the offences related to bankruptcy that is causing problems with bankruptcy law enforcement in the investigation of criminal cases by the official receiver and the ratio of criminal sanctions that unsuitable and can cause the offenders have no fear of the law. Moreover, this article will compare the powers of investigation offense of official receiver, police officer, and Department of Special Investigation (DSI) to find the best way to resolve legal problems in investigation stage of criminal cases for solving the problem of criminal sanctions in order to implement law enforcing completely. This study has done by using qualitative research and the data was obtained from

documents on the legal provisions of Thailand regulations, the order of legal execution department, thesis, researches, and other evidences.

The study found that Bankruptcy Act B.E. 2483, section 160 has no clarity in empowering the official receiver to have the power of investigation in criminal cases related to bankruptcy law. The offense under section 161-175 has not so severe punishment which causes the offender to fear. Besides, the official receiver still lack of expertise in investigation, unlike the investigation by the police officer or the Department of Special Investigation (DSI) that had been experted in the investigation because of passing through the course of investigation. Therefore, there should be the coordination among Legal Execution Department, Police Department, and Department of Special Investigation in the investigation of criminal cases related to bankruptcy law. Furthermore, the criminal penalties that related to bankruptcy law should be increased for causing fear to the offenders and to comply with the current economic situation. Besides, the ability of the official receiver should be increase in order to be expert in criminal cases related to bankruptcy that will cause law enforcement completely and to arraign the offenders to get into the punishment more than the prior times.

Keywords: Criminal sanctions / Bankruptcy law / Investigation / Official receiver

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายเป็นกระบวนการที่จะดำเนินการรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ แล้วนำมาจัดสรรแบ่งชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของลูกหนี้³ ลูกหนี้ที่จะเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายล้มละลายได้ต้องเป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่ว่าลูกหนี้จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล และหนี้้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน ไม่ว่าหนี้้นั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม⁴ ฉะนั้นลูกหนี้ในคดีล้มละลายจึงมีหนี้จำนวนมหาศาลที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้แล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้เพราะเจ้าหนี้จะไม่ได้รับชำระหนี้ตามหนี้ที่มีอยู่เดิม วิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลายในประเทศไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายที่ให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามระบบของกฎหมายที่มีการบริหารจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างเป็นธรรม โดยมีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ สังกัดกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม เข้ามาเป็นตัวกลางเพื่อรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ให้กับบรรดาเจ้าหนี้

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในคดีล้มละลายหาใช้มีหน้าที่ที่จะเข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อมาแบ่งชำระให้แก่เจ้าหนี้ อย่างไรก็ตาม แต่ยังมีหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินและความประพฤติของลูกหนี้ ในการกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดจากการกระทำการฉ้อฉลจากการล้มละลายโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้บัญญัติไว้ใน

³ เชื้อน ขุนแก้ว, *คู่มือการศึกษากฎหมายล้มละลาย*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง, 2553), 1.

⁴ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 57, ตอนที่ 0 ก, (30 ธันวาคม 2483), 958.

มาตรา 163-170 เช่น การหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร การปกปิดบัญชี การแสดงรายการทรัพย์สินอันเป็นเท็จ เป็นต้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นการกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัตินี้โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาเพื่อเอาผิดกับลูกหนี้ได้ กล่าวคือในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าลูกหนี้หรือผู้ใดผู้หนึ่งกระทำความผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย⁵ มาตรการทางกฎหมายอาญาก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญต่อผลสำเร็จของการดำเนินคดีล้มละลายเพราะการดำเนินคดีอาญากับลูกหนี้ เจ้าหนี้ หรือบุคคลอื่นใดซึ่งกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายโดยเคร่งครัด จะมีส่วนช่วยในการกระทำความผิดอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายลดน้อยลง อันจะส่งผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว สุจริต และยุติธรรม⁶

แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าได้มีการดำเนินการเพื่อ การสอบสวนเพื่อให้ศาลลงโทษบุคคลที่กระทำผิดตามความผิดนั้นๆ อันเป็นผลให้มีการยื่นคำขอรับชำระหนี้โดยสมยอม หรือสร้างหนี้ขึ้นโดยไม่เป็นความจริง นอกจากนั้น ลูกหนี้ยังทำการยักยอกถ่ายเททรัพย์สิน เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้กระทำอันเป็นความผิดทางอาญาอยู่เสมอ ทำให้บุคคลบางฝ่ายในคดีล้มละลายต้องเสียหายและทำให้การดำเนินคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องล่าช้าออกไป⁷ ด้วยเหตุที่ลูกหนี้เข้ามาสู่กระบวนการทางกฎหมายล้มละลายนั่น เป็นผู้ที่มิ

⁵ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483, มาตรา 160.

⁶ ชูชาติ ศิรินิล, *ขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์*, นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), 3.

⁷ เรื่องเดียวกัน, 83.

ฐานะทางสังคมดี มีอำนาจในการต่อรองสูง มีอิทธิพลไม่ว่าจะเป็นทางการเงินหรือทางการเมืองจึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้อำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะเกรงที่จะเกิดปัญหากับผู้มีอิทธิพล ทั้งๆ ที่กฎหมายล้มละลายได้ให้อำนาจไว้ทั้งในอดีตจวบจนถึงปัจจุบันแต่ยังไม่มี การดำเนินการสอบสวนหรือดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายอาญาเพื่อนำตัวลูกหนี้หรือผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี เป็นเหตุให้ไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษทางอาญา อีกทั้งการปรับปรุงพระราชบัญญัติกฎหมายล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ในปี พ.ศ.2542 ได้มีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พุทธศักราช 2542 ที่จัดตั้งให้มีศาลล้มละลายกลางและศาลล้มละลายภาคขึ้น และในการแก้ไขครั้งต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2547 ได้มีการเพิ่มหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีอาญาตาม มาตรา 7 ขึ้นมาโดยให้อำนาจศาลล้มละลายในการพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายสำหรับคดีอาญาที่เป็น การกระทำความผิดธรรมดาเดียวหรือหลายกรรมต่างกันในความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องในการล้มละลาย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา ศาลล้มละลายจะรับพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายที่มีโทษคดีอาญาเท่านั้น⁸ การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนหรือดำเนินคดีทางอาญาตามกฎหมายนั้นก็ด้วยเหตุผล อีกประการหนึ่งสำหรับในทางปฏิบัติที่ว่า มีคำสั่งกรมบังคับคดีที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ ทรัพย์ยึดถือปฏิบัติกันต่อไป มาที่ว่าหากเกิดการกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับการล้มละลายให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องถิ่นนั้น⁹ อันเป็นเหตุให้มีการกระทำการล้มละลายโดยฉ้อฉลอันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่ง เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัจจุบันศาลล้มละลายมี

⁸ สิทธีพร บุญคุ้ม, การรับพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ของศาลล้มละลาย, *ดุลพินิจ*, 53, 2(พฤษภาคม-สิงหาคม 2549), 75.

⁹ กรมบังคับคดี, *คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 457/2549 เรื่องการดำเนินคดีอาญาตาม กฎหมายล้มละลาย*, 2549.

อำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายที่มีโชคดีอาญา ทำให้คดีอาญาที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ซึ่งต้องอาศัยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยล้มละลายอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลธรรมดา ดังนั้นสมควรกำหนดให้ศาลล้มละลายซึ่งเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษสามารถพิจารณาพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวได้ รวมทั้งมีวิธีพิจารณาพิเศษที่เหมาะสมกับลักษณะของคดีล้มละลาย อันจะเป็นผลให้การดำเนินคดีล้มละลายมีความถูกต้องและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น¹⁰ ที่จะทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วและเอาผิดกับบุคคลล้มละลายทุจริต¹¹ ที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบเพิ่มเข้ามาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 โดยมีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบ และในมาตรา 160 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ดังกล่าวก็ยังมีได้ตัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าพนักงานสอบสวนในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย ทั้งหลักการในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แทบจะไม่มีการดำเนินคดีในทางอาญากับลูกหนี้ที่ล้มละลายโดยทุจริตจึงทำให้เกิดกรณีการล้มละลายโดยทุจริตหรือ “ล้มบนฟูก” อย่างสม่ำเสมอในสังคมไทยซึ่งเห็นได้จากสถิติคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายในปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีคดีล้มละลายในส่วนแพ่งและส่วนอาญา เมื่อเทียบสัดส่วนกันแล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันมากเพราะการดำเนินคดีในปัจจุบันจะเน้นในส่วนแพ่งเสียมากกว่าอีกทั้งในสังคมไทยก็ยังยกย่องผู้ที่มีฐานะดี โดยมีได้มองถึงคุณธรรมของบุคคลผู้นั้น และมีจำนวนน้อยมากที่จะเข้าสู่

¹⁰ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายฉบับที่ 3 พ.ศ. 2548

¹¹ บุคคลล้มละลายทุจริต หมายความว่า บุคคลที่ถูกศาลพิพากษาว่า มีความผิดตามมาตรา 163-170 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานยักยอกหรือฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา หรือการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกั๊มเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน

กระบวนการล้มละลายโดยไม่สมัครใจเพราะเหตุที่ไม่มีการดำเนินคดีอาญาให้เป็นที่
เกรงกลัว เพียงแต่คิดว่าเมื่อล้มละลายแล้วจะเสียสิทธิบางประการตามกฎหมาย
ล้มละลายเมื่อครบกำหนดตามเงื่อนไขก็ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้วสร้าง
ชีวิตใหม่ที่ปราศจากหนี้จะเป็นเช่นนี้เรื่อยมาโดยที่การดำเนินคดีล้มละลายส่วนใหญ่
เน้นในการบังคับทางแพ่งเพื่อให้ได้ทรัพย์สินมาแบ่งแก่เจ้าหนี้ที่มีได้ทำให้เป็นที่เกรง
กลัวต่อลูกหนี้ที่จะไม่กล้าจะเป็นบุคคลล้มละลาย อีกทั้งการปลดบุคคลธรรมดาให้หลุด
พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายโดยใช้ระยะเวลาเพียง 3 ปี¹² ก็สามารถหลุดพ้นจาก
หนี้สินได้ทำให้ลูกหนี้หันมาใช้กฎหมายล้มละลายมาเป็นเครื่องมือล้างหนี้โดยชอบด้วย
กฎหมาย จึงเป็นปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่ควรได้รับการแก้ไขในส่วนนี้เพื่อให้
บรรลุถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายต่อไป

ซึ่งจากการศึกษาปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายล้มละลายในบทบาท
หน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ และพนักงานสอบสวน
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการสอบสวนและการดำเนินคดี
อาญากับโทษทางอาญาเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิด
เกี่ยวกับการล้มละลายที่ล้าหลังเป็นเหตุจูงใจให้ผู้กระทำความผิดมิได้เกรงกลัวต่อ
โทษทางอาญา ดังนั้น จึงควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์ให้มีความชัดเจนในการสอบสวนและแก้ไขในด้านอัตราโทษให้มีความ
เหมาะสมเท่าทันกับสภาพเศรษฐกิจของสังคมในปัจจุบัน เพื่อก่อให้เกิดผลในการ
บังคับใช้กฎหมายล้มละลายอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์
ต่อเจ้าหนี้ทั้งหลายและสังคมโดยรวม

¹² พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483, มาตรา 81/1.

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาการการบังคับใช้กฎหมายล้มละลายในการสอบสวนคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และโทษในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย

2.2 เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหากฎหมายในเรื่องของการบังคับใช้ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และโทษทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายอันจะก่อให้เกิดผลบังคับใช้กฎหมายอย่างสมบูรณ์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ คำสั่งกรมบังคับคดี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และบทกำหนดโทษทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย เพื่อก่อให้เกิดผลบังคับใช้กฎหมายอย่างสมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบังคับใช้กฎหมาย

4. ผลการศึกษาวิจัย

4.1 ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาการการบังคับใช้กฎหมายล้มละลายในการสอบสวนคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และโทษในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายมาตรา 2(11) แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ได้นิยามความหมายของ "การสอบสวน" ว่า "หมายความถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่

กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องเพื่อลงโทษ" และมาตรา 6 ได้นิยามศัพท์ของคำว่า "พนักงานสอบสวน" นั้น "หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน" ซึ่งการทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวนเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการสอบสวนตามบทนิยามความหมายของมาตรา 2(11) ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนที่จะใช้อำนาจก้าวล่วงรุกล้ำเข้าไปในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลได้บ้างแต่ก็จำเป็นที่กฎหมายจะต้องควบคุมหรือวางหลักเกณฑ์ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจจนเกินขอบเขตสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องจนเกินสมควรด้วย ซึ่งหลักการข้อนี้เป็นความพยายามของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และหลักการควบคุมการใช้อำนาจอรัฐ (Due Process Model)¹³

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้วนั้นต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายที่มุ่งคุ้มครองในการให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายอย่างเป็นธรรม โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเริ่มต้นจากลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ แล้วมีอำนาจจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ด้วยเหตุนี้อำนาจในการสอบสวนทางอาญาของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้อง

¹³ วิชัย วิวิตเสวี, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม, รวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่ 60 ปีการศึกษา 2550 เล่ม 1 หน้า 30, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, อ้างใน ธานิต เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 1-2 (มาตรา 2-157), พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), 272.

คำนึงถึงฐานความผิดที่อยู่ในพระราชบัญญัตินี้เป็นสำคัญ ถึงแม้พระราชบัญญัติล้มละลายฯ ในมาตรา 160 จะให้อำนาจการสอบสวนแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาศัตินิติอาญา ก็ตามยังมีได้หมายความว่ารวมถึงอำนาจการสอบสวนในความผิดอื่นๆ อันมิได้เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ และการกระทำความผิดอาญาของลูกหนี้ก็ต้องเป็นการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายอีกด้วย ดังนั้น การสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีขอบเขตเพียงจุดประสงค์ในการจัดการทรัพย์สินให้นำมาแบ่งชำระแก่เจ้าหนี้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ในการดำเนินคดีอาญาในศาลล้มละลายแล้วได้มีบทบัญญัติของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 แล้วคงต้องเทียบเคียงนำกฎหมายอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม เพราะกฎหมายล้มละลายมิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในด้านการดำเนินคดีมาตรา 7 ศาลล้มละลายมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีล้มละลายดังนี้

ในการฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำความผิดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทและบทใดบทหนึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ให้ศาลล้มละลายรับพิจารณาพิพากษาความผิดบทอื่นไว้ด้วยในการฟ้องคดีอาญา สำหรับการกระทำความผิดอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ในความผิดที่เกี่ยวข้องกัน และบางกรรมไม่เป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ศาลล้มละลายจะรับพิจารณาพิพากษาทุกกรรม หรือไม่รับพิจารณาพิพากษาเฉพาะกรรมใดกรรมหนึ่ง หรือหลายกรรมที่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย โดยให้โจทก์แยกฟ้องเป็นคดีใหม่ยังศาลที่มีอำนาจก็ได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความสะดวกและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญและก่อนเริ่มต้นสืบพยาน หากจำเลยเห็นว่าการพิจารณาคดีอาญาตามวรรคสามต่อไปในศาลล้มละลายจะไม่สะดวกหรือไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเลยอาจยื่นคำร้องพร้อมแสดงเหตุผลหรือ

พยานหลักฐานต่อศาลล้มละลายขอให้แยกฟ้องไปยังศาลที่มีอำนาจ เมื่อศาลล้มละลายเห็นสมควรจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายดังกล่าวนี้ในประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อมารองรับการกระทำทุจริตเกี่ยวกับการล้มละลายโดยเฉพาะในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้มีบทกำหนดโทษทางอาญา แต่การกำหนดโทษดังกล่าวนี้ยังถือได้ว่ามีอัตราการลงโทษสำหรับลูกหนี้ผู้ทุจริตกระทำความผิดอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายถือว่าโทษน้อยมากเมื่อเทียบกับความสูญเสียของเจ้าหนี้ที่อาจจะเกิดขึ้นกล่าวคือ ลูกหนี้จะหลุดพ้นหนี้สินด้วยการเป็นบุคคลล้มละลาย เมื่อปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้วก็จะรวยเช่นเดิม อีกทั้งในมาตรา 81/1 ที่บุคคลธรรมดาจะหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายได้ในระยะเวลา 3 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่รวดเร็วมากสำหรับลูกหนี้ผู้ทุจริตถึงแม้จะมีบทบัญญัติลงโทษลูกหนี้ผู้ทุจริตจะไม่สามารถหลุดพ้นจากการล้มละลายได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติโดยมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 (แก้ไขในปี พ.ศ.2548) มาตรา 7 ได้ให้อำนาจศาลล้มละลายในการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย แต่การที่จะใช้กฎหมายเพื่อไม่ให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเพราะเหตุเป็นผู้กระทำการล้มละลายทุจริตนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเห็นได้จากสถิติการดำเนินคดีอาญาจากศาลล้มละลายกลางนั้นเมื่อเทียบกับทุนทรัพย์และปริมาณคดีในส่วนแพ่งถือว่าอัตราส่วนน้อยมาก อีกทั้งในทางปฏิบัติยังมีคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 457/2549 ออกมาทำให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงกลายเป็นปัญหาที่ทำให้ลูกหนี้นิยมนยอมเข้าสู่กระบวนการล้มละลายโดยสมัครใจและกระทำการขอลดหนี้ในการล้มละลาย กล่าวคือ มีกระบวนการปลดการล้มละลาย (Automatic Discharge) ผลที่ตามมาจะเห็นได้ในทางปฏิบัติว่า เจ้า

พนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังจัดการทรัพย์สินไม่เสร็จและยังไม่สามารถแบ่งทรัพย์สินให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายได้อย่างแน่นอน เมื่อพ้นจากการล้มละลายแล้วจะเห็นว่า ได้เกิดปัญหาในการจัดการทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำลังดำเนินการรวบรวมอยู่ รวมทั้งคดีต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีล้มละลาย และปัญหาในการสอบสวนกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้ต้องใช้ระยะเวลานาน จึงจะปรากฏข้อเท็จจริงว่า ลูกหนี้ได้กระทำการในลักษณะเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต การสอบสวนกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย ซึ่งจะต้องอาศัยพยานหลักฐานจากบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย ในคดีที่ฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายอาจไม่มีพฤติการณ์อย่างนั้น แต่อาจมีพฤติการณ์ทุจริต กรณีเจ้าหนี้อื่นซึ่งยังไม่ปรากฏออกมาให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการใดๆ ลูกหนี้ก็จะหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายไปก่อนแล้ว และท้ายสุดลูกหนี้ก็จะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้สุจริตตลอดไป แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายล้มละลายมิได้มีบทลงโทษเฉพาะแต่ลูกหนี้ผู้ล้มละลายเท่านั้น เพราะในส่วนของบทลงโทษทางอาญาลูกหนี้อยู่ในมาตรา 161-170 ส่วนบทลงโทษทางอาญาของเจ้าหนี้อยู่ในมาตรา 171-172 และบุคคลทั่วไปต้องรับโทษทางอาญาด้วยตามมาตรา 173-175 ซึ่งจากบทลงโทษในทางอาญาดังกล่าวนั้นบัญญัติมาตั้งแต่เริ่มต้นใช้พระราชบัญญัติ กล่าวคือ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 นับแต่มีผลใช้เป็นต้นมา ได้กำหนดจำนวนหนี้ขึ้นต่อที่เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องลูกหนี้ล้มละลายได้จำนวน 1,000 บาท สำหรับค่าปรับเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมายกำหนดไว้ไม่เกิน 100 บาท ตั้งแต่พุทธศักราช 2483 เป็นต้นมา ได้มีการแก้ไขเฉพาะจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายหลายครั้งจนถึง พ.ศ.2542 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท สำหรับลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและไม่น้อยกว่า 2,000,000 บาทสำหรับลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคล รวมทั้งได้มีการแก้ไขจำนวนเงินที่ต้องวางประกัน ค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมเพื่อให้เหมาะสมกับค่าของเงินที่เปลี่ยนไปเท่านั้น แต่ไม่ได้มีการแก้ไขจำนวนเงินค่าปรับซึ่งยังคงอยู่ที่

จำนวน 100 บาทเช่นเดิมในกรณีที่มีการฝ่าฝืนความผิดเกี่ยวกับคดีอาญาตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขจำนวนที่เจ้าหน้าที่ฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลาย ฯลฯ ตามค่าของเงินที่เปลี่ยนไปแต่ประการใดเลยซึ่งเห็นได้จากบทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการล้มละลาย ตามมาตรา 161-175

4.2 ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหากฎหมายในเรื่องของการบังคับใช้ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และโทษทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายอันจะก่อให้เกิดผลบังคับใช้กฎหมายอย่างสมบูรณ์

จากการศึกษาในการบังคับใช้กฎหมายในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พบว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของประเทศไทยนั้นเป็นข้าราชการซึ่งมีการแต่งตั้งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ในส่วนของแต่ละประเทศนั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ที่มีความชำนาญหลากหลายด้าน เช่นในเรื่องการบัญชี การเงิน สอบสวนและกฎหมาย แต่โดยเนื้อแท้แล้วเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของไทยนั้นจบนิติศาสตรบัณฑิตจึงมีความรู้ความเชี่ยวชาญแต่ในด้านกฎหมายเท่านั้นหาได้มีความรู้ทางด้านบัญชี หรือการเงินด้วยไม่ ดังนั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงอาจรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของกระบวนการที่มีการคิดวางแผนมาล่วงหน้าว่าจะกระทำการล้มละลายโดยฉ้อฉล ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตโดยผู้ที่มีประสงค์จะกระทำการล้มละลายทุจริต ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่เพียงพอแต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่ควรจะต้องมีองค์ความรู้ในสหวิทยาการเพื่อที่จะรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มาแบ่งชำระแก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายเท่านั้น แต่ควรที่จะพิจารณาในการขอความร่วมมือหรือประสานงานกันระหว่างองค์กรเอกชนและภาครัฐที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือในการสอบสวน เพื่อที่จะให้ประโยชน์แก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ทั้งหลายในการดำเนินการพิจารณาคดีล้มละลายและแจกจ่าย

ทรัพย์สินแก่เจ้าหนี้ให้โดยเร็วที่สุด และยังเป็นการก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและมั่นใจในองค์กรที่สามารถบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและความสมบูรณ์ต่อไป อย่างเช่นในกรณีนี้เมื่อตรวจสอบและพบการกระทำความผิดอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายโดยฉ้อฉล และองค์กรพิจารณาคดีล้มละลายมีข้อจำกัดในด้านสถานที่ในการฝากขังผู้ต้องสงสัยเพื่อนำมาสอบสวนในคดีล้มละลายทุจริต ทางภาครัฐ (พนักงานเจ้าหน้าที่ตำรวจ) จึงควรให้ความช่วยเหลือในด้านสถานที่ในการฝากขัง หรือถ้าหากเจ้าพนักงานสอบสวนคือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้นไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญในด้านบัญชีหรือกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้มากเพียงพอ จึงควรขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจด้านเศรษฐกิจหรือควบคู่กับพนักงานตรวจสอบบัญชีด้วย เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการพิจารณาคดีล้มละลายในลักษณะนี้จะเป็นการกระทำที่รอบคอบและรัดกุมมากกว่าที่จะให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการอยู่ฝ่ายเดียว แต่ถึงกระนั้นหน้าที่ในการสอบสวนโดยหลักแล้วยังอยู่ในควบคุมดูแลโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ การดำเนินคดีอาญากับลูกหนี้ที่ทำการล้มละลายโดยฉ้อฉลแล้วก็ต้องถูกลงโทษ จะไม่ได้รับการปลดจากล้มละลายในระยะเวลา 3 ปี เป็น 10 ปี มาตรา 88/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 อันจะให้บุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการล้มละลายมีความบริสุทธิ์ใจมิใช่ล้มแล้วรวยกันอีกต่อไป

5. สรุปผลการศึกษาวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับล้มละลายและในเรื่องอัตราโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับล้มละลาย พบปัญหาการบังคับใช้ดังกล่าว ในเรื่องอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีอาญาเกี่ยวกับล้มละลายนั้น พบว่ามาตรา 160 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ที่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนได้ขัดต่อคำสั่งของกรมบังคับคดีที่ 457/2549 ที่ให้

อำนาจแก่พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่หรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ผู้กระทำความผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย

ผลจากการศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอีกประการหนึ่งคือ ในเรื่อง อัตราโทษต่อผู้กระทำความผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย (มาตรา 161-175 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเปรียบเทียบ ถึงโทษปรับและโทษจำคุกของพระราชบัญญัติล้มละลาย นับแต่มีผลบังคับใช้ใน พุทธศักราช 2483 ถึงปัจจุบันนี้ อีกทั้งยังได้เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติอื่นๆ อาทิ พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 ที่มี บทบัญญัติคล้ายกับพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พบว่าโทษปรับและ โทษจำคุกของพระราชบัญญัติล้มละลายนั้นไม่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ เศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย จนนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหการบังคับใช้มาตรา 161-175 แห่ง พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยการแก้ไขเพิ่มระยะเวลาในอัตราโทษ จำคุกและเพิ่มจำนวนเงินด้านอัตราโทษปรับในมาตรา 161-175 ให้มีความเหมาะสม และก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายที่มี ประสิทธิภาพและบรรลุเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัตินี้ และเพื่อประโยชน์ในการ สืบสวนสอบสวนและต่อสู้คดีโดยรวมสืบต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ใน กรณีอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับ ล้มละลายและในเรื่องอัตราโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับล้มละลาย โดยไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายนี้ได้อย่างแท้จริงในปัจจุบัน จึงเสนอแนวทางแก้ไข

ปัญหาในอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และในด้านอัตราโทษต่อผู้กระทำความผิดในทางอาญาเกี่ยวกับล้มละลาย ดังนี้

6.1 คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 457/2549 เป็นคำสั่งที่พนักงานสอบสวนยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติงานในคดีอาญาเกี่ยวกับล้มละลาย คำสั่งของกรมบังคับคดีนี้มี ความขัดแย้งกับมาตรา 160 ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ใน เรื่องการให้อำนาจให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้กระทำความผิดในคดีล้มละลาย โดย มาตรา 160 ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย แต่ในคำสั่งของกรม บังคับคดีนั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นเพียงผู้ประสานงานขึ้นต้นและส่งเรื่องที่ เห็นว่าควรฟ้องไปให้อธิบดีเท่านั้น อำนาจในการสอบสวนโดยแท้จริงเป็นของเจ้า พนักงานตำรวจแห่งท้องที่นั้นๆ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความเห็นและขอเสนอแนะที่ควร จะยกเลิกคำสั่งของกรมบังคับคดีฉบับนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจใน การสอบสวนที่แท้จริงตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

6.2 การสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรที่จะประสานงานกัน ระหว่างเจ้าพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงาน เพราะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีความรู้ทางด้านกฎหมายล้มละลาย ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีความชำนาญในด้านการจับกุมและมีสถานที่กักขัง ผู้กระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดกับ ผู้กระทำความผิดต่อไปและควรให้มีการสอบสวนร่วมกันด้วย หากเป็นคดีที่มีความ เสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศก็ควรที่จะมีการติดต่อประสานงานระหว่าง หน่วยงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กับกรมสอบสวนคดีพิเศษ การร่วมมือกัน ระหว่างองค์กรจะก่อให้เกิดผลดีในด้านความเชี่ยวชาญ ด้านการขาดแคลนบุคลากร และปัญหาด้านสถานที่ในการฝากขังอีกด้วย กรณีในการรวบรวมทรัพย์สินนั้นควรให้ มีการร่วมกันระหว่างเอกชนเพราะจะได้มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงาน พิทักษ์ทรัพย์ และก่อให้เกิดความรวดเร็วในรูปคดี อีกทั้งเอกชนนั้นจะมีองค์ความรู้

หลากหลายสาขาวิชาเพื่อจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้หรือดำเนินธุรกิจต่อไปของลูกหนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นต้น

6.3 เห็นควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายล้มละลายในส่วนของบทกำหนดโทษ (มาตรา 161-175) เกี่ยวกับการล้มละลายด้วย เพราะอัตราโทษเมื่อเทียบกับสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันนั้นไม่เหมาะสมเพราะมิได้มีการแก้ไขมาเป็นระยะเวลา 75 ปีแล้ว เช่นในมาตรา 164 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ที่มีอัตราโทษสำหรับผู้กระทำความผิดโดยกระทำการยักยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือจำคุกไม่เกินสองปี หรือทั้งปรับทั้งจำ แต่ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ตั้งแต่มาตรา 307-313 วางหลักเกี่ยวกับการยักยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นต้องได้รับโทษในอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าถึงสิบปีและปรับตั้งแต่ห้าแสนถึงหนึ่งล้านบาท จากการเปรียบเทียบกฎหมายทั้ง 2 ฉบับข้างต้นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรแก้ไขมาตรา 164 โดยการเพิ่มอัตราโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือจำคุกไม่เกินสองปี หรือทั้งปรับทั้งจำ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมบังคับคดี. (2549) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 457/2549 เรื่องการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายล้มละลาย, ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ชูชาติ ศิรินิล. (2528) ขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483. (2483) ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 57, ตอนที่ 0 ก, (30 ธันวาคม 2483),

วิชัย วิวิตเสวี. (2550) *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม*, รวมคำบรรยาย ภาค 2
สมัยที่ 60, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติ
บัณฑิตยสภา.

สิทธิพร บุญคุ้ม. (2549) การรับพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วย
ล้มละลายของศาลล้มละลาย, *จุฬพาท*, ปีที่ 53 ฉบับที่ 2, 75.

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย.
(2548) ฉบับที่ 3.

เอื้อน ชุนแก้ว. (2553) *คู่มือการศึกษากฎหมายล้มละลาย*, (พิมพ์ครั้งที่ 8),
กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง.

การศึกษาความต้องการแรงงานและพัฒนาฝีมือแรงงาน ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง¹

ปรีชา อุปโยคิน²

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง³

ภัทรา ชลดำรงศกุล⁴

พิมพ์ทรัพย์ พิมพ์สิทธิ์⁵

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ ต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาทักษะฝีมือกำลังแรงงานเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ผลการศึกษาพบว่าความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงนั้นมีความแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มที่ประเทศที่สถานประกอบการและสถานศึกษาสามารถพัฒนาช่างฝีมือแรงงานพื้นฐานเองได้เป็นอย่างดีแต่ยังต้องการแรงงานที่มีทักษะสูงในตำแหน่งหัวหน้างานในอุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ในกลุ่มนี้มีค่าจ้างแรงงานสูงและพึ่งพาแรงงานจากเพื่อนบ้าน กลุ่มที่สองได้แก่กลุ่มความ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นบทสรุปของงานวิจัยวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน กรมพัฒนาฝีมือแรงงานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม พ.ศ.2557

² สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง หัวหน้าโครงการวิจัย, อีเมล
p_upayokin@hotmail.com

³ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง นักวิจัย, อีเมล
pollavat.pra@mfu.ac.th

⁴ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย นักวิจัย

⁵ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย นักวิจัย

ต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างเทคนิคระดับพื้นฐานที่ใช้ทักษะแรงงานเป็นหลักได้แก่ ประเทศสหภาพเมียนมา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา โดยมีความเด่นชัดในเรื่องค่าจ้างแรงงานต่ำ ในกลุ่มที่สามประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานแบบผสมทั้งสองกลุ่ม

คำสำคัญ: การพัฒนาฝีมือแรงงาน / กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง / ความต้องการฝีมือแรงงาน

Abstract

This study aims to study and analyze the situation of human and skill labor development in order to serve economic development in Greater Mekong Sub-Region. The result shows significant differences in the demand for labor's skills development, which can be categorized into three distinguished groups as follows. First, the group of countries which have established schools that serves the development of basic labor's skill but still require management skills especially in service industry such as Thailand and People's Republic of China, these countries provide high employment cost and currently depended on foreign workforce from nearby countries. Second, the group of countries that still in need of basic skill development such as Union of Myanmar Laos People's Democratic Republic and Cambodia which has significantly lower employment cost. The third group needs skill development which is mixed of two groups mentioned above such as Vietnam.

Keywords: Skilled labor development / the Greater Mekong Sub-region Countries / Demand of labor's skills

1. บทนำ

สถานการณ์การพัฒนาฝีมือแรงงานในอาเซียน

การพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นวาระสำคัญของประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการให้มีความเติบโตอย่างยั่งยืน อัตราค่าจ้างแรงงานในกลุ่มประเทศเอเชียเป็นข้อได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในตะวันตก และยังเป็นปัญหาเมื่อประเทศต่างๆ ต้องการส่งออกสินค้า เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นการลงทุนเพื่อที่จะให้สินค้ามีคุณภาพ ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนเห็นความสำคัญที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของแรงงานต่อภาระงานใหม่ที่เกิดขึ้น การพัฒนาฝีมือแรงงานจึงเป็นแนวทางที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องในการยกระดับจากประเทศที่รายได้ปานกลางให้มีรายได้ที่สูงขึ้น เศรษฐกิจในประเทศอาเซียนมีการพลวัตสูงมากที่สุดในโลก อันเนื่องมาจากการเติบโตที่รวดเร็ว ทำให้หลายประเทศขาดแคลนแรงงานฝีมือที่สามารถรองรับต่อกลไกการผลิตในโรงงาน และหน่วยงานที่ให้การอบรม เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา หรือสถาบันฝึกอบรมฝีมือแรงงาน ไม่พอเพียงที่จะผลิตแรงงานฝีมือออกสู่ตลาดแรงงานได้ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for European Economic Co-operation: OECD) ได้ระบุว่าประเทศในอาเซียนกำลังเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ท้าทายด้านการพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งควรดำเนินการ ต่อไปนี้

1. สร้างระบบการฝึกอบรม หรือ สร้างสถาบันการฝึกอบรมเพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังขาดอุปกรณ์ เครื่องมือ ครุภัณฑ์ในการสอน วิธีแก้ไขคือการเปิดหลักสูตร การอบรมในสถาบันการศึกษาโดยให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม

2. ลดการฝึกอบรมที่ไม่ตรงกับตลาดแรงงาน และเพิ่มการอบรมที่จำเป็นต่อความต้องการของอุตสาหกรรม โดยเหตุที่ว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้พัฒนาเครื่องจักรเครื่องกลขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างโรงงานและแรงงานฝีมือ ในขณะที่ภาคเอกชนได้มีการฝึกอบรมทักษะฝีมือแต่ก็ยังขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือ ในส่วนของภาครัฐจึงจำเป็นต้องเร่งการผลิตกำลังแรงงานให้พอเพียงกับความต้องการ

ต้องการ หรือการสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมในสถานประกอบการ ให้ความรู้ ให้การสนับสนุนระหว่างภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย

3. ยกระดับการฝึกอบรมสำหรับครูผู้ฝึก การพัฒนาฝีมือแรงงานมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาครูผู้ฝึกทั้งในศูนย์ฝึกอบรมและสถาบันอาชีวศึกษา ตัวอย่างเช่น ประเทศกัมพูชา สปป.ลาว อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม มีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ว่างงานจำนวนมาก ในขณะเดียวกันโรงเรียนการอาชีวจะไม่รับเด็กที่จบในระดับมัธยม และผู้ประกอบการจะมุ่งหวังให้เด็กเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้การสอนในระดับอาชีวศึกษาเป็นที่สนใจของเยาวชนเพื่อเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและเป็นแรงงานฝีมือที่ดีได้

4. การให้ผู้ประกอบการและเจ้าของมีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงาน ปัญหาที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย คือ โรงงาน ผู้ประกอบการ และเจ้าของกิจการ ไม่ให้ความสนใจต่อการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เนื่องจากโรงงานส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลางไม่มีงบประมาณพอเพียงต่อการลงทุนและขาดความสนใจที่จะพัฒนาให้แรงงานมีฝีมือมากขึ้น ในขณะเดียวกันภาครัฐที่เป็นฝ่ายผลิตแรงงานมีมือก็ไม่ทราบถึงความต้องการของผู้ประกอบการด้านความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีศูนย์ฝึกอบรมของภาคเอกชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมให้แก่ผู้อพยพที่เป็นผู้หญิง เช่น ฮองกง จีน และสิงคโปร์ รวมถึงบางบริษัทมีศูนย์ฝึกอบรมและมีเครือข่ายทั่วประเทศ เช่น การฝึกอบรมด้านเครื่องใช้ไฟฟ้าแต่มักจะอบรมให้เฉพาะผู้ชาย

นโยบายด้านฝีมือแรงงานได้เพิ่มสูงขึ้นในช่วงเศรษฐกิจกำลังเจริญเติบโต พบว่า ประเทศต่างๆ มุ่งที่จะแข่งขันในตลาดโลกมากขึ้น นำไปสู่การจ้างงาน เพื่อรองรับการเพิ่มผลผลิต ถือว่าเศรษฐกิจในอาเซียนประสบความสำเร็จที่มีการเติบโตอย่างสูง เอกสารจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ASIAN DEVELOPMENT BANK: ADB) ทำนายว่า ในปี ค.ศ.2050 ประเทศสมาชิกอาเซียนจะผลิตสินค้าส่งออก มากถึงร้อยละ 51 ของ

GDP ระดับโลก เมื่อเปรียบเทียบกับ ค.ศ.2010 ซึ่งมีเพียง ร้อยละ 27 เท่านั้น โดยเฉพาะ 7 ประเทศ ได้แก่ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซียและไทย จะมีมูลค่าถึง ร้อยละ 87 อย่างไรก็ตามการเพิ่มผลผลิต ยังต้องมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ สนับสนุนต่อผลผลิต และบริการในตลาดการแข่งขันของเอเชีย ซึ่ง ADB ให้ความสำคัญ และจำเป็นต้องมีความร่วมมือในการพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่จะเป็นกำลังแรงงานต่อการแข่งขันในอนาคต

ระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ไม่เพียงแต่จะสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แต่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในฐานะที่เป็นต้นทุนมนุษย์ นโยบายของรัฐบาลต้องชัดเจนในการพัฒนาฝีมือแรงงานซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญต่อการฝึกอบรมมากขึ้น และสร้างความมั่นคงและมีความยั่งยืนในตำแหน่งต่างๆ

นโยบายและแผนประเทศต่างๆ ในเอเชีย ได้มุ่งเน้นแรงงานที่มีฝีมือชั้นสูง ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก ซึ่งต้องการแรงงานที่มีคุณภาพและมีการศึกษา ซึ่งปัญหาอุปสรรคด้านแรงงานฝีมือ ที่ประเทศต่างๆ ควรคำนึงถึง คือ ความไม่สอดคล้องระหว่างผู้ผลิตแรงงานกับผู้ต้องการใช้แรงงาน หมายถึง กำลังแรงงานไม่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ และในหลายประเทศยังมีวิกฤตการขาดแคลนแรงงาน

สถานการณ์ขาดแคลนแรงงานฝีมือ กำลังกดดันระบบการศึกษาที่จะต้องให้ภาคการศึกษาได้มีส่วนในการผลิตแรงงานสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยต้องพิจารณาข้อเท็จจริงว่าจะสามารถส่งแรงงานที่มีฝีมือเข้าสู่สถานประกอบการได้อย่างไร การพัฒนาฝีมือแรงงานจะเน้นที่การเติบโตที่ฐานความรู้ (Knowledge-based growth) สิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาฝีมือแรงงานในสถาบันอาชีวศึกษาบรรลุผลได้นั้น คือ การมีภาพลักษณ์และมีเกียรติภูมิ ที่ได้เข้าเรียนในสถาบันอาชีวศึกษา นักวิชาการศึกษาต้องวางแผนให้ผู้ที่จะจบจากวิทยาลัย มีตำแหน่ง มีความก้าวหน้า ซึ่งไม่เปรียบเทียบกับการศึกษาในระดับปริญญา ซึ่งสังคมมองเห็นว่าเป็นการศึกษาที่สูงกว่า

และมุ่งหวังจะทำงานที่สบายกว่า ในบางประเทศได้เพิ่มวิชาที่เกี่ยวกับการศึกษาด้านวิชาชีพในระดับปริญญา และเมื่อเข้าทำงานจะได้ค่าจ้างเพิ่มสูงขึ้น

การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้แรงงานฝีมือจำเป็นต้องเปลี่ยนฝีมือจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เพราะแรงงานส่วนใหญ่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ประเด็นปัญหาอุปสรรคที่ปรากฏ คือ แรงงานไม่มีทักษะการทำงานสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการอบรม การผลิตฝีมือแรงงาน โดยเน้นด้านคุณภาพ ทักษะฝีมือ ผู้กำหนดนโยบายต้องกำหนดมาตรฐานฝีมือระดับชาติขึ้น เช่น กรอบการพัฒนาฝีมือแรงงานระดับชาติ (National Qualification Framework) ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 100 ประเทศ การมีมาตรฐานฝีมือดังกล่าว นอกจากนี้ ADB ยังกล่าวถึง มาตรฐานฝีมือแรงงานระดับโลก (Global Standard in Skill Training) ซึ่งจะช่วยให้แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามแดนไปทำงานต่างประเทศได้ สำหรับภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมในด้านการเงิน และให้การฝึกอบรม การขับเคลื่อนของภาคเอกชน จะช่วยเสริมให้กับอุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงภาคอุตสาหกรรมต้องมีบทบาทการสนับสนุนทุนสำหรับการฝึกอบรม นอกจากนี้สมาคม องค์กรภาคเอกชน ด้านธุรกิจ และอุตสาหกรรมต้องกำหนดบทบาทที่สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพใหม่ รวมทั้งปรับระเบียบกฎเกณฑ์ นโยบายที่ให้รัฐบาลยอมรับ

บทบาทสำคัญ ของธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ในการสนับสนุนการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ

1. เพื่อลดภาวะความยากจน และต้องการสร้างทุนทางมนุษย์ให้เข้มแข็งเพื่อโอกาสในการทำงานและมีรายได้
2. ให้การสนับสนุนทางด้านอุปกรณ์การฝึกอบรมพื้นฐาน โดยมีโครงการให้รัฐบาลขยายการบริการฝึกอบรม สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ
3. เน้นคุณภาพของผู้ที่ผ่านการอบรมมาแล้วให้สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงการสร้างโอกาสการทำงานตามความต้องการของ

ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เข้าถึงสถาบันการฝึกอบรมสำหรับผู้ด้อยโอกาส เช่น เด็กผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ และนักเรียนที่ยากจน โดยให้ทุนเงินเดือนค่าเล่าเรียน และทุนการศึกษา

4. ปรับปรุงคุณภาพของสถาบันฝึกอบรมสำหรับครูฝึกอย่างมีมาตรฐาน

5. ให้ความสำคัญสำหรับสถาบันหรือองค์กร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงาน (Shanti Jagannathan, 2012)

การพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นกระบวนการพัฒนาระดับทักษะฝีมือแรงงานด้านศักยภาพและสมรรถนะการทำงาน เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านเทคโนโลยีตลอดจนเทคนิคการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการ หรือการประกอบธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยตรง คือ การฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ ให้เกิดทักษะความชำนาญ การดำเนินการดังกล่าว

การเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน ที่เริ่มต้นด้วยการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความจำเป็นที่ต้องยกระดับในเรื่องฝีมือแรงงาน รวมถึงมีข้อมูลในการดำเนินการประสาน ส่งเสริมให้แก่ภาครัฐและเอกชน ให้ผู้เข้าการฝึกอบรมมีมาตรฐานฝีมือแรงงาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากลและสามารถแข่งในประเทศและตลาดโลกได้

จากกรอบความร่วมมือด้านพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาเซียน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (The Greater Mekong Sub-region: GMS) ประกอบด้วย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในลักษณะที่เกื้อกูลกันบนพื้นฐานของการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของแต่ละ

ประเทศ โดยระยะแรกได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) เพื่อพัฒนาอนุภูมิภาคในด้านการพลังงาน การขนส่ง รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยเน้นกระบวนการฝึกอบรม เพิ่มพูนทักษะ เพื่อสามารถเพิ่มมาตรฐานฝีมือแรงงาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 เป็นต้นมา ประเทศไทยโดยการทำงานของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน ได้ดำเนินการโดยมุ่งเน้นการฝึกอบรมในระดับนานาชาติ ประสานความร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพฝีมือแรงงานในโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยได้ดำเนินการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน และผู้ประกอบการ ประกอบด้วย พนักงานของรัฐและบุคลากรภาคเอกชน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ เสริมสร้างศักยภาพฝีมือแรงงานให้ทัดเทียมกัน สำหรับกลุ่มคนไทยมุ่งเน้นที่ผู้ประกอบการ และแรงงานที่จะไปทำงานต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านหรือมีธุรกิจเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนผู้ที่ประสงค์ที่จะพัฒนาฝีมือในระดับชาติ

การดำเนินงานภารกิจหลักของกระทรวงแรงงานในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ.2558 เพื่อจัดฝึกอบรมให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จากประเทศในกลุ่มอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง รวมทั้งแรงงานไทย ซึ่งเป็นภารกิจหลักในการดำเนินงาน โดยภารกิจนี้เป็นหน้าที่ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาประเด็นหัวข้อความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานของผู้ใช้แรงงาน ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังมีประโยชน์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนการดำเนินงาน โดยการจัดทำหลักสูตร ตลอดจนรูปแบบการฝึกอบรม และการจัดเตรียมวัสดุครุภัณฑ์ เครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ในการฝึกอบรม รวมทั้งวิทยากร ครูฝึกอบรม ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ ต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทักษะฝีมือกำลังแรงงานเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

3. ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษา ทบทวน บริบทการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์ นโยบาย ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน แผนยุทธศาสตร์กระทรวงแรงงานที่สอดคล้องและสนับสนุนต่อนโยบายการเสริมสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน แผนยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ตลอดจนนโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงานของกลุ่มประเทศสมาชิกในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

2. จัดทำแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเครือข่ายแรงงานนานาชาติ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน

3. วิเคราะห์เพื่อหาความจำเป็นในการฝึกอบรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

4. ระเบียบวิธีวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ ความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาทบทวนข้อมูล

(1) ศึกษา ทบทวน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

(2) ศึกษา วิเคราะห์ แผนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงาน และการเตรียมความพร้อมกำลังคนเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) เพื่อให้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายแรงงานนานาชาติ มีความสอดคล้องกับนโยบายของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

2. ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูล

(1) การใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล (Interview Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งครอบคลุมถึงผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการในกลุ่มประเทศสมาชิกอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ผู้ประกอบการ ในกลุ่มประเทศสมาชิกอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

3. นำผลการศึกษา วิเคราะห์ ที่ได้จากการดำเนินการมาวิเคราะห์ถึงความต้องการการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเครือข่ายแรงงานนานาชาติ รับกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและวิจัยความต้องการแรงงานและร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเครือข่ายแรงงานนานาชาติ ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

5. จัดประชุมระดมความคิดเห็นผู้บริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาฝีมือแรงงานต่อร่างแผนยุทธศาสตร์ และปรับปรุงจนได้แผนยุทธศาสตร์การ

พัฒนาศักยภาพกลุ่มเครือข่ายแรงงานนานาชาติรองรับนโยบายรัฐบาลไทย และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

การวิเคราะห์สมรรถนะดังกล่าวข้างต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบแนวทางในการพัฒนาฝีมือแรงงานในแต่ละประเทศ โดยการวิเคราะห์สมรรถนะ จำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ประเทศ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นการผลิตและการบริการ และกลุ่มผู้จ้างแรงงาน ระหว่างเดือน เมษายน ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2557 ดังต่อไปนี้ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในพื้นที่แขวงบ่อแก้วและหลวงน้ำทา ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ในพื้นที่เมืองตองยี รัฐฉาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนตอนใต้) ในพื้นที่เมืองสิบสองปันนา ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา ในพื้นที่กรุงพนมเปญ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในพื้นที่เมืองฮานอย และประเทศไทย ในพื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

6. ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อหาความจำเป็นในการฝึกอบรมสำหรับผู้เกี่ยวข้องทั้ง 6 ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยการวิเคราะห์ดังกล่าวจะใช้แบบประเมินในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 6 ประเทศ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยความต้องการแรงงานในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่มีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกันระหว่างประเทศในกลุ่มลุ่มแม่น้ำโขงเลย มีเพียงงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (2548) ได้ศึกษาความต้องการด้านการฝึกอบรมในเขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดเชียงรายและอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพเมียนมา ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

นิยมเวียดนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง จำนวน 600 ชุด จากระดับผู้บริหาร ระดับนโยบายของรัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนครูผู้ฝึกสอน วิทยากรฝึกอบรมฝีมือแรงงาน และลูกจ้างในสถานประกอบการ ผลการศึกษาความต้องการการจัดฝึกอบรมฝีมือแรงงาน 9 สาขา พบว่า ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพเวียดนาม และประเทศไทย ต้องการกลุ่มอาชีพอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีความต้องการกลุ่มอาชีพธุรกิจและบริการมากที่สุด นอกจากนี้ประเทศต่างๆ แสดงความสนใจแตกต่างกัน ตามความต้องการพัฒนาศักยภาพ เพิ่มทักษะฝีมือตามความจำเป็น นอกจากนี้ความต้องการฝึกอบรมฝีมือแรงงานในแต่ละประเทศมีความต้องการการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร และหลักสูตรในการฝึกอบรมที่ทันสมัย รวมทั้งพัฒนาทักษะครู ผู้ฝึกสอน วิทยากรด้านการฝึกอบรมแรงงาน โดยเสนอให้สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน สามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมายได้สมควรดำเนินการดังนี้ (1) จัดตั้งคณะทำงานยกร่างหลักสูตรการฝึกอบรม (2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศ (3) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน (4) ปรับโครงสร้างของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน (5) จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน (6) กำหนดกรอบและแผนการดำเนินงานเร่งด่วนโดยเฉพาะการจัดทำกรอบงบประมาณ เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะให้สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสนเป็นศูนย์กลางการอบรมในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งในขณะนั้นได้ใช้งานวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นแผนแม่บทในการดำเนินงาน แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 10 ปี จึงได้มีการทบทวนวิจัยเรื่องนี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อใช้เป็นแผนงานต่อไป

6. ผลการศึกษา

การศึกษาแบ่งข้อมูลออกได้เป็นสองส่วน คือ กลุ่มข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้เก็บจากแบบสอบถามใน 6 ประเทศ โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานประชากร

ผลการศึกษาในเชิงปริมาณในประเด็นข้อมูลพื้นฐานของประชากรกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเทศดังนี้ ผลการศึกษาจำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 6 ประเทศโดยการแจกแบบสอบถามแบบไม่เจาะจงตัวบุคคลแต่นำกลุ่มประชากร จึงทำให้มีจำนวนประชากรแตกต่างกันตามโอกาสและการให้ความร่วมมือ ทั้งหมด 4 กลุ่มตำแหน่งงาน ได้แก่ บุคลากรภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ บุคลากรภาคเอกชน ผู้ประกอบกิจการ และพนักงานในสถานประกอบการและแรงงานทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 489 คน

ผู้ตอบแบบสอบถามจาก 6 ประเทศ มีจำนวนที่แตกต่างกัน โดยราชอาณาจักรกัมพูชา มีประชากรตัวอย่างมากที่สุด 138 ราย ในขณะที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีเพียง 26 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความร่วมมือของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน สำหรับสถานภาพทางเพศของผู้ตอบแบบสอบถามจากราชอาณาจักรกัมพูชา ที่มีชายมากกว่าหญิงนอกจากนั้นยังมีจำนวนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่างด้านตำแหน่งงานในปัจจุบันพบว่า ด้านตำแหน่งงานในปัจจุบันของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์มากที่สุด คือ บุคลากรภาครัฐและรัฐวิสาหกิจประเทศกัมพูชา ร้อยละ 55.1 รองลงมา คือ บุคลากรภาคเอกชนประเทศเวียดนาม ร้อยละ 52.2 และพนักงานในสถานประกอบการและแรงงานทั่วไปประเทศจีน ร้อยละ 42.3 ตามลำดับ

ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานและมาตรฐานฝีมือแรงงานรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มช่างยนต์พบว่า ทั้ง 6 ประเทศ มีความต้องการพัฒนาทักษะฝีมือในกลุ่มช่างซ่อมรถยนต์มากที่สุด โดยประเทศเวียดนาม

มีความต้องการช่างซ่อมรถยนต์มากที่สุด รองลงมา คือ ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา ตามลำดับ

2. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพบริการแต่ละประเทศมีบริบทและความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ด้านความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพบริการ พบว่า ประเทศเมียนมา ประเทศลาว และประเทศจีนมีความต้องการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม (หัตถะบำบัด) มากที่สุด ซึ่งมีความแตกต่างจากประเทศเวียดนาม ประเทศกัมพูชา และประเทศไทย ที่มีความต้องการให้พัฒนาฝีมือแรงงานผู้ประกอบการร้านอาหารมากที่สุด

3. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพช่างไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ จากผลการศึกษาพบว่า ช่างไมโครคอมพิวเตอร์มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานมากที่สุดถึง 4 ประเทศ คือ ประเทศเมียนมา ประเทศลาว ประเทศจีน และประเทศเวียดนาม ซึ่งแตกต่างจากประเทศกัมพูชา ที่มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานด้านช่างไฟฟ้าอุตสาหกรรมมากที่สุด และประเทศไทยที่มีความต้องการให้พัฒนาฝีมือแรงงานด้านช่างไฟฟ้าภายในอาคารมากที่สุด

4. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมพบว่า ช่างเขียนแบบเครื่องกลด้วยคอมพิวเตอร์ มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานมากที่สุด ถึง 3 ประเทศ คือ ประเทศเมียนมา ประเทศลาว และ ประเทศไทย ซึ่งแตกต่างจากประเทศจีน ที่มีความต้องการให้พัฒนาฝีมือแรงงานช่างเชื่อมแม็กมากที่สุด และประเทศกัมพูชา ที่ต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กับช่างเชื่อมทิกมากที่สุด นอกจากนี้ประเทศจีนมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมโดยไม่ระบุสาขา

5. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพช่างก่อสร้างพบว่าในกลุ่มสาขาอาชีพช่างก่อสร้าง สาขาที่ต้องการฝึกอบรม คือ ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง มากที่สุด ถึง 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศเมียนมา และประเทศลาว ซึ่งมีความแตกต่างจากประเทศไทยและประเทศกัมพูชา โดยประเทศไทยมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างไม้ก่อสร้างมากที่สุด ส่วนประเทศกัมพูชาที่มีความต้องการพัฒนาฝีมือ

แรงงานด้านช่างฉาบปูนมากที่สุด นอกจากนี้ประเทศเวียดนามมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพช่างก่อสร้าง โดยไม่ระบุสาขา

6. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพช่างอุตสาหกรรมศิลป์ พบว่า กลุ่มสาขาอาชีพช่างอุตสาหกรรมศิลป์ มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของแต่ละประเทศ จะเห็นได้ว่าช่างบุครุภัณฑ์ มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานใน 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเมียนมา และประเทศกัมพูชา ในด้านความต้องการพัฒนาด้านช่างเย็บ ประเทศจีนและประเทศเวียดนามมีความสนใจมากที่สุด นอกจากนี้ ประเทศลาว และประเทศไทย มีความต้องการในการพัฒนาช่างทำเครื่องประดับมากที่สุด

7. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพผู้ประกอบการอาหาร พบว่า กลุ่มสาขาอาชีพผู้ประกอบการอาหาร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า หัวหน้าพ่อครัว มีความสำคัญ และต้องการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน มากที่สุดถึง 5 ประเทศ คือ ประเทศกัมพูชา ประเทศเมียนมา ประเทศลาว ประเทศไทย และเวียดนาม ซึ่งแตกต่างจากประเทศจีนที่มีความต้องการ พัฒนาฝีมือแรงงานให้กับพ่อครัวงานขนมปังมากที่สุด

8. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า ในกลุ่มสาขาอาชีพอาหารและเครื่องดื่มมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานที่แตกต่างกัน คือ พัฒนาฝีมือแรงงานให้กับผู้ชำนาญการแผนกอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด คือ ประเทศจีน และประเทศเมียนมา ส่วนในด้านความต้องการอบรมและพัฒนา ฝีมือแรงงานให้กับผู้จัดการอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุดในประเทศเมียนมา และประเทศลาว และต้องการอบรมให้กับพนักงานผสมเครื่องดื่มมากที่สุดคือประเทศเวียดนาม และประเทศไทย ซึ่งในประเทศกัมพูชานั้น มีความต้องการให้อบรมพนักงานบริการมากที่สุด

9. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพแผนกรูทิกนำเที่ยวพบว่า กลุ่มสาขาอาชีพแผนกรูทิกนำเที่ยว สาขาที่ควรฝึกอบรมมากที่สุดคือ ผู้แนะนำการ

เดินทาง ซึ่งมีความต้องการให้พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานมากที่สุด ถึง 5 ประเทศ คือ ประเทศจีน ประเทศลาว เวียดนาม ประเทศเมียนมา และไทย ซึ่งแตกต่างจากกัมพูชา ที่มีความต้องการให้อบรมหัวหน้าผู้แนะนำการเดินทางมากที่สุด

10. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพบริการธุรกิจนำเที่ยว พบว่า กลุ่มสาขาอาชีพแผนกบริการธุรกิจนำเที่ยว มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานที่แตกต่างกัน คือ ประเทศลาว และประเทศเมียนมา ในประเทศจีนมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กับผู้จัดการฝ่ายท่องเที่ยวมากที่สุด และประเทศกัมพูชา มีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กับผู้จัดการฝ่ายบัญชีมากที่สุด ในส่วนประเทศไทยและประเทศเวียดนาม มีความต้องการจัดฝึกอบรมให้กับผู้จัดการฝ่ายขายและการตลาดมากที่สุด

11. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพแผนกต้อนรับพบว่า ในกลุ่มสาขาอาชีพแผนกต้อนรับ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเป็นสาขาที่ควรฝึกอบรมมากที่สุดคือ พนักงานต้อนรับมากที่สุดถึง 4 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม ประเทศกัมพูชา และประเทศเมียนมา นอกจากนี้ประเทศจีนมีความต้องการให้พัฒนาฝีมือแรงงานให้กับผู้จัดการฝ่ายต้อนรับ และประเทศลาว มีความต้องการให้ฝึกอบรมผู้ควบคุมดูแลฝ่ายต้อนรับมากที่สุด

12. ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มอาชีพแผนกแม่บ้านพบว่า ในกลุ่มสาขาอาชีพแผนกแม่บ้านมีความคิดเห็นว่าเป็นสาขาที่ควรฝึกอบรมมากที่สุดคือ ผู้จัดการฝ่ายแม่บ้าน ซึ่งมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานมากที่สุด ถึง 4 ประเทศ คือ ประเทศจีน ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ซึ่งแตกต่างจากประเทศเมียนมา ที่มีความต้องการให้พัฒนาฝีมือแรงงานให้กับพนักงานทำความสะอาดมากที่สุด และประเทศกัมพูชา ที่ต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กับผู้ควบคุมห้องพัก

13. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือด้านมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนความคิดเห็นต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศ เพื่อรองรับประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ประเทศลาว และประเทศเมียนมา มีความเห็นว่าขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณมากที่สุด ซึ่งประเทศจีน ประเทศเวียดนาม และประเทศไทย คิดเห็นว่าขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศมากที่สุด นอกจากนี้ประเทศกัมพูชาเห็นว่าขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมากที่สุด

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนพบว่า ด้านปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปตามปัญหาอุปสรรคของแต่ละประเทศ โดยประเทศลาว และประเทศเมียนมาเห็นว่าขาดเทคโนโลยีและเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยมากที่สุด ประเทศจีนเห็นว่าขาดความร่วมมือในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนมากที่สุด ซึ่งประเทศกัมพูชาเห็นว่าขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนมากที่สุด ในทั้งนี้ประเทศเวียดนามเห็นว่าขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ รวมถึงขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณมากที่สุด และประเทศไทยเห็นว่าขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญมากที่สุด

ตารางที่ 1 ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่ม 12 สาขาอาชีพ จำแนกตามประเทศ

ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงาน	ลาว	จีน	เมียนมา	กัมพูชา	เวียดนาม	ไทย
1.สาขากลุ่มช่างยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างเคาะตัวถังรถยนต์ 3.ช่างสีรถยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างเคาะตัวถังรถยนต์ 3.ช่างสีรถยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างเคาะตัวถังรถยนต์ 3.ช่างสีรถยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างสีรถยนต์ 3. ช่างเคาะตัวถังรถยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างเคาะตัวถังรถยนต์	1.ช่างซ่อมรถยนต์ 2.ช่างเคาะตัวถังรถยนต์ 3.ช่างสีรถยนต์
2.สาขากลุ่มบริการ	1.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม (หัตถะบำบัด) 2.ผู้ประกอบการร้านอาหาร 3.พนักงานนวด	1.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม (หัตถะบำบัด) 2.ผู้ประกอบการร้านอาหาร 3.พนักงานนวด	1.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม(หัตถะบำบัด) 2. ผู้ประกอบการร้านอาหาร 3.พนักงานนวด	1.ผู้ประกอบการร้านอาหาร 2.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม (หัตถะบำบัด) 3.พนักงานนวด	1.ผู้ประกอบการร้านอาหาร 2.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม (หัตถะบำบัด) 3.พนักงานนวด	1.ผู้ประกอบการร้านอาหาร 2.นักส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม (หัตถะบำบัด) 3.พนักงานนวด
3.สาขากลุ่มอาชีพช่างไฟฟ้าช่างอิเล็กทรอนิกส์คอมพิวเตอร์	1.ช่างซ่อมไมโครคอมพิวเตอร์ 2. ช่างไฟฟ้าในอาคาร 3. ช่างอิเล็กทรอนิกส์	1.ช่างซ่อมไมโครคอมพิวเตอร์ 2.ช่างอิเล็กทรอนิกส์ 3.ช่างเครื่องปรับอากาศ	1.ช่างซ่อมไมโครคอมพิวเตอร์ 2.ช่างไฟฟ้าในอาคาร 3.ช่างอิเล็กทรอนิกส์	1.ช่างไฟฟ้าอุตสาหกรรม 2.ช่างไฟฟ้าในอาคาร 3.ช่างเครื่องปรับอากาศฯ	1.ช่างซ่อมไมโครคอมพิวเตอร์ 2.ช่างไฟฟ้าในอาคาร 3.ช่างอิเล็กทรอนิกส์	1.ช่างไฟฟ้าในอาคาร 2.ช่างอิเล็กทรอนิกส์ 3.ช่างซ่อมไมโครคอมพิวเตอร์
4.สาขากลุ่มอุตสาหกรรม	1. ช่างเขียนแบบเครื่องกล 2.ช่างเชื่อมแม็ก/ช่างเชื่อมทิก	1.ช่างเชื่อมแม็ก 2.ช่างเชื่อมทิก 3.ช่างเขียนแบบเครื่องกล	1.ช่างเขียนแบบเครื่องกล 2.ช่างเชื่อมแม็ก/ช่างเชื่อมทิก	1.ช่างเชื่อมทิก 2.ช่างเขียนแบบเครื่องกล 3.ช่างเชื่อมแม็ก	1.ช่างเขียนแบบเครื่องกล	1.ช่างเขียนแบบเครื่องกล 2.ช่างเชื่อมแม็ก 3.ช่างเชื่อมทิก
5.สาขาช่างก่อสร้าง	1.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 2.ช่างไม้ก่อสร้าง 3.ช่างก่ออิฐ	1.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 2.ช่างไม้ก่อสร้าง 3.ช่างก่ออิฐ	1.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 2.ช่างไม้ก่อสร้าง 3.ช่างก่ออิฐ	1.ช่างฉาบปูน 2.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 3.ช่างก่ออิฐ	1.ช่างก่ออิฐ/ช่างไม้ก่อสร้าง 2.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 3.ช่างฉาบปูน	1.ช่างไม้ก่อสร้าง 2.ช่างอลูมิเนียมก่อสร้าง 3.ช่างฉาบปูน/ช่างก่ออิฐ
6.สาขาช่างอุตสาหกรรมศิลป์	1.ช่างทำเครื่องประดับ 2.ช่างบุครุภัณฑ์ 3. ช่างเย็บ	1.ช่างเย็บ 2.ช่างเครื่องเขียน 3.ช่างทำเครื่องประดับ	1.ช่างบุครุภัณฑ์ 2.ช่างเย็บ 3.ช่างทำเครื่องประดับ	1.ช่างบุครุภัณฑ์ 2.ช่างเครื่องเขียน 3.ช่างเย็บ	1.ช่างเย็บ 2. ช่างเครื่องเขียน 3.ช่างทำเครื่องประดับ	1.ช่างทำเครื่องประดับ 2.ช่างเย็บ 3.ช่างเครื่องเขียน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความต้องการ พัฒนาฝีมือ แรงงาน	ลาว	จีน	เมียนมา	กัมพูชา	เวียดนาม	ไทย
7.สาขา ผู้ประกอบการ อาหาร	1.หัวหน้าพ่อครัว 2.ผู้ช่วยพ่อครัว ฝ่ายอาหาร 3.พ่อครัวแต่ละ งาน	1.พ่อครัวขนมปัง 2.ผู้ช่วยพ่อครัว ฝ่ายอาหาร 3.พ่อครัวแต่ละ งาน	1.หัวหน้าพ่อครัว 2.พ่อครัวขนมปัง 3.พ่อครัวแต่ละ งาน	1.หัวหน้าพ่อครัว 2.ผู้ช่วยพ่อครัว ฝ่ายอาหาร 3.พ่อครัวขนม หวาน	1.หัวหน้าพ่อครัว 2. พ่อครัวขนม หวาน 3.พ่อครัวแต่ละ งาน	1.หัวหน้าพ่อครัว 2.ผู้ช่วยพ่อครัว ฝ่ายอาหาร 3.พ่อครัวแต่ละ งาน
8.สาขาอาหาร และเครื่องดื่ม	1.ผู้จัดการ อาหารและ เครื่องดื่ม 2.ผู้อำนวยการ แผนกอาหาร และเครื่องดื่ม 3. หัวหน้า พนักงานบริการ/ พนักงานบริการ	1.ผู้อำนวยการ แผนกอาหาร และเครื่องดื่ม 2. ผู้จัดการ อาหารและ เครื่องดื่ม 3.หัวหน้า พนักงานบริการ/ พนักงานเสิร์ฟ เครื่องดื่ม	1.ผู้จัดการอาหาร และเครื่องดื่ม/ ผู้อำนวยการแผน อาหารและ เครื่องดื่ม 2.หัวหน้า พนักงานบริการ/ พนักงานบริการ 3. พนักงานเสิร์ฟ เครื่องดื่ม	1.พนักงานบริการ 2.หัวหน้า พนักงานบริการ/ พนักงานเสิร์ฟ เครื่องดื่ม 3.ผู้อำนวยการ แผนกอาหาร และเครื่องดื่ม	1.พนักงานเสิร์ฟ เครื่องดื่ม 2.พนักงานบริการ 3.ผู้จัดการ อาหารและ เครื่องดื่ม	1.พนักงานเสิร์ฟ เครื่องดื่ม 2.ผู้อำนวยการ แผนกอาหาร และเครื่องดื่ม/ 3.ผู้จัดการ อาหารและ เครื่องดื่ม
9.สาขาธุรกิจนำ เที่ยว	1.ผู้แนะนำการ เดินทาง 2.หัวหน้าผู้ แนะนำการ เดินทาง 3.ผู้จัดการทั่วไป	1.ผู้แนะนำการ เดินทาง 2.ผู้จัดการทั่วไป/ ผู้ช่วยผู้จัดการ 3.หัวหน้าผู้ แนะนำเดินทาง	1.ผู้แนะนำการ เดินทาง 2.หัวหน้าผู้ แนะนำการ เดินทาง 3.ผู้จัดการทั่วไป	1.หัวหน้าผู้ แนะนำการ เดินทาง 2.ผู้จัดการทั่วไป 2.ผู้แนะนำการ เดินทาง 3.ผู้แนะนำการ เดินทาง	1.ผู้แนะนำการ เดินทาง 2.ผู้จัดการทั่วไป/ หัวหน้าผู้แนะนำ การเดินทาง 3.ผู้ช่วยผู้จัดการ	1.ผู้แนะนำการ เดินทาง 2.หัวหน้าผู้ แนะนำการ เดินทาง 3.ผู้จัดการทั่วไป
10.สาขาบริการ ธุรกิจนำเที่ยว	1.ผู้จัดการฝ่าย ท่องเที่ยว 2. ผู้จัดการฝ่าย ขายและ การตลาด 3.ผู้จัดการฝ่าย บัญชี/ฝ่ายตัว ตัว	1.ผู้จัดการฝ่าย บัญชี 2.ผู้จัดการฝ่าย ท่องเที่ยว/ ผู้จัดการฝ่าย ธุรกิจ 3.ผู้จัดการฝ่าย บัญชี	1.ผู้จัดการฝ่าย ท่องเที่ยว 2.ผู้จัดการฝ่าย ขายและ การตลาด 3. ผู้จัดการฝ่าย บัญชี	1.ผู้จัดการฝ่าย บัญชี 2.ผู้จัดการฝ่าย ธุรกิจ/ผู้จัดการ ฝ่ายตัว 3.ผู้จัดการฝ่าย ขายและ การตลาด	1.ผู้จัดการฝ่าย ขายและ การตลาด 2.ผู้จัดการฝ่าย ธุรกิจ 3.ผู้จัดการฝ่าย ท่องเที่ยว	1.ผู้จัดการฝ่าย ขายและ การตลาด 2.ผู้จัดการฝ่าย บัญชี 3. ผู้จัดการฝ่าย ท่องเที่ยว
11.สาขาอาชีพ แผนกต้อนรับ	1.ผู้ควบคุมดูแล ฝ่ายต้อนรับ 2.ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ 3.พนักงาน ต้อนรับ	1.ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ 2.พนักงาน ต้อนรับ 3.ผู้ควบคุมดูแล ฝ่ายต้อนรับ	1.ผู้ควบคุมดูแล ฝ่ายต้อนรับ 2. ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ 3. พนักงานยก กระเป๋า	1.พนักงาน ต้อนรับ 2.ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ 3.ผู้ควบคุมดูแล ฝ่ายต้อนรับ	1.พนักงาน ต้อนรับ 2.ผู้ควบคุมดูแล ฝ่ายต้อนรับ 3. ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ	1.พนักงาน ต้อนรับ 2.ผู้จัดการฝ่าย ต้อนรับ 3.พนักงานรับ โทรศัพท์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความต้องการ พัฒนาฝีมือ แรงงาน	ลาว	จีน	เมียนมา	กัมพูชา	เวียดนาม	ไทย
12.สาขาอาชีพ แม่บ้าน	1. ผู้จัดการฝ่าย แม่บ้าน 2. พนักงานทำ ความสะอาด 3. พนักงานดูแล ห้องพัก	1. ผู้จัดการฝ่าย แม่บ้าน 2. พนักงานดูแล ห้องพัก 3. ผู้ควบคุม ห้องพัก	1. พนักงานทำ ความสะอาด 2. พนักงานดูแล ห้องพัก 3. ผู้ควบคุม ห้องพัก	1. ผู้ควบคุม ห้องพัก 2. ผู้จัดการฝ่าย แม่บ้าน/ พนักงานดูแล ห้องพัก	1. ผู้จัดการฝ่าย แม่บ้าน 2. พนักงานดูแล ห้องพัก 3. ผู้ควบคุม ห้องพัก	1. ผู้จัดการฝ่าย แม่บ้าน 2. พนักงานทำ ความสะอาด 3. ผู้ควบคุม ห้องพัก

7. สรุป และอภิปรายผล

ในระยะสิบปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปี พ.ศ.2557 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงในเรื่องความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานมีความชัดเจนขึ้น จากเดิมที่มีการจัดเก็บข้อมูลพบว่าความต้องการเมื่อสิบปีที่ผ่านมาที่มีความใกล้เคียงกัน แต่การพัฒนาประเทศของบางประเทศได้ก้าวกระโดดไปอย่างมาก ในกรณีของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในพื้นที่มณฑลยูนนานนั้นได้กลายเป็นเมืองใหญ่ และในพื้นที่เมืองจิ่งหนงนั้นได้พัฒนาเมืองขึ้นกลายเป็นเมืองสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชาวจีนซึ่งในอดีตเมื่อสิบปีที่ผ่านมานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนไทยจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานส่วนใหญ่ของจีนนั้นมีความต้องการในภาคการบริการมากกว่าภาคช่างฝีมือทางเทคนิค เพราะว่าทางสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นสามารถผลิตคนเหล่านี้ได้ก้าวหน้าไปมากกว่าประเทศในกลุ่มน้ำโขงทุกประเทศในขณะนี้

ส่วนประเทศสหภาพเมียนมานั้นอาจกล่าวได้ว่าอยู่ในช่วงการเปิดประเทศอีกครั้งหลังการเลือกตั้งทำให้มีความช่วยเหลือและการติดต่อการค้าจากต่างประเทศเข้ามาจำนวนมากแต่ความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานนั้นยังคงมีความต้องการเรื่องทางช่างเทคนิคเครื่องกลจำนวนมากเป็นงานพื้นฐานที่ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนและใช้แรงงานฝีมือเป็นหลัก

สำหรับประเทศกัมพูชามีความได้เปรียบเรื่องค่าแรงขั้นต่ำเช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐเวียดนาม นั้นกำลังเป็นพื้นที่ที่มีการสร้างฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่ใช้ข้อได้เปรียบด้านค่าแรงต่ำในอุตสาหกรรมบริการก่อสร้าง รถยนต์และสิ่งทอ แต่ยังมีความต้องการในภาคอุตสาหกรรมบริการเป็นจำนวนมากเช่นกัน

สำหรับประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างจากกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงในเรื่องความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานที่เป็นระดับหัวหน้างานในภาคอุตสาหกรรมบริการมากกว่าอุตสาหกรรมการผลิต และใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก แต่ความต้องการนี้ในสาธารณรัฐเวียดนามก็มีความต้องการใกล้เคียงกับประเทศไทยด้วย

ความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงนั้นสามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มที่ประเทศที่สถานประกอบการและสถานศึกษาสามารถพัฒนาช่างฝีมือแรงงานพื้นฐานเองได้เป็นอย่างดีแต่ยังต้องการแรงงานที่มีทักษะสูงในตำแหน่งหัวหน้างานในอุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ในกลุ่มนี้มีค่าจ้างแรงงานสูงและพึ่งพาแรงงานจากเพื่อนบ้าน กลุ่มที่สอง ได้แก่ กลุ่มความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างเทคนิคระดับพื้นฐานที่ใช้ทักษะแรงงานเป็นหลัก ได้แก่ ประเทศสหภาพเมียนมา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา โดยมีความเด่นชัดในเรื่องค่าจ้างแรงงานต่ำ ในกลุ่มที่สามประเทศเวียดนามนั้นมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานแบบผสมทั้งสองกลุ่ม

ผลจากการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบท และความเจริญก้าวหน้าทางสังคม เศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แต่ละประเทศจะขาดแคลนแรงงานที่ผ่านการฝึกอบรมจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ให้การฝึกอบรมทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ไม่พอเพียงต่อการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต่างๆ เข้าสู่ประเทศไทย

เป็นจำนวนมากขึ้นเกิดการเลื่อนไหลของกำลังแรงงาน มีทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไม่มีฝีมือ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้สำรวจในเชิงมหภาคระดับประเทศรายงานวิจัยจึงเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำแนวทางการฝึกอบรมให้กับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงใหม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Shanti Jagannathan. (2012) *Skill development pathway in Asia*, The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2548) รายงานผลการวิเคราะห์และประเมินผลการสำรวจความต้องการแรงงานของสถานประกอบการและการผลิตกำลังคนของสถานศึกษาจังหวัดเชียงราย, เชียงราย:สำนักงานแรงงานจังหวัดเชียงราย.

แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง ของชุมชนอย่างยั่งยืน

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้วางกรอบของเนื้อหาที่ต้องการอธิบายแนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชนต่อทางเลือกของชุมชนในการสร้างหลักประกันทางสังคมในชุมชน โดยมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองจากฐานทุนทรัพยากรชุมชน ทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม ให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่สามารถบูรณาการสวัสดิการชุมชนร่วมกับนโยบายและแผนงานของภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน ที่จะต้องหันมาทบทวนและทำความเข้าใจประเด็นที่สำคัญ คือ (1) แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน (2) การจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน (3) บทสรุป (4) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน และ (5) ข้อเสนอแนะต่อการจัดสวัสดิการชุมชนทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชน / ทรัพยากรชุมชน / การพึ่งตนเอง / ชุมชน

Abstract

This article demonstrates the conceptual framework of the community welfare concept based on community resources, the choice of the community to create social security in the community. With a focus on self-reliance capital

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบ้านและชุมชน ภาควิชามานุษยศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อีเมล wadsan_@hotmail.com

resources from the community, the social and cultural capital achieve self-reliance; it does not need to wait for help from the government. If it can be integrated with community welfare policies and programs of both the public and private sectors at the national level, provincial and community level. It is necessary to review and understand this issue which covers the following main detail (1) The concept of community welfare (2) welfare of community-based resource community (3) The importance of community welfare to self-reliance of communities (4) barriers importance of community welfare and (5) community welfare to self-reliance of alternative, sustainable communities.

Keywords: Community welfare-based / Rresource / Self-reliance / Community

1. แนวคิดสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชน เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐานของสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลซึ่งกันและกันในลักษณะของการร่วมทุกข์และสุขร่วมกัน อันเป็นรากฐานดั้งเดิมของคนไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะการจัดสวัสดิการส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานปัจจัยสี่ โดยมีบ้านและวัดที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสวัสดิการชุมชน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือและพึ่งตนเองให้ได้ในระยะยาว ด้วยรูปแบบความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา ตามกำลังความสามารถของประชาชนสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนของประเทศไทยมีลักษณะภูมิปัญญาและองค์ความรู้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครองและทรัพยากรที่แตกต่างกัน

รูปแบบของสวัสดิการชุมชนนั้น ได้รับการพัฒนาขึ้นไปสู่การเป็นกองทุนลักษณะต่างๆ ในชุมชนซึ่งปรากฏชัดเจนในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ.2540-2546) ซึ่งในขณะนั้นปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สรุปบทเรียนร่วมกัน พบว่าแม้ประเทศจะประสบปัญหาจนต้องได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ (International Monetary Fund: IMF) ด้วยความเป็นเครือญาติ ทูตทางสังคมด้านต่างๆ ในชุมชนแต่ละแห่งสามารถเป็นระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ได้เป็นอย่างดี จึงนำไปสู่แนวคิดการจัดตั้งระบบสวัสดิการชุมชนจากฐานทุนด้านต่างๆ ขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์การเงิน วิสาหกิจชุมชน กิจกรรมทางศาสนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนในระดับตำบลที่มีการสมทบจากสามฝ่าย คือ (1) ทุนที่มาจากการออมของสมาชิกในชุมชน ทั้งในรูปแบบการออมทรัพย์เดิม หรือสัจจะออมทรัพย์ลดรายจ่ายวันละบาท (2) การสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (3) การสมทบจากภาครัฐโดยผ่านช่องทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เกิดเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นอย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การผลักดันให้สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติ (เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2547-2557) ผ่านพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 และแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2550 ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม หรือ ก.ส.ค. ขึ้นมา โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับสวัสดิการชุมชน เนื่องจากสามารถบริหารจัดการโดยชุมชนและพึ่งพาตนเองได้ โดยพิจารณางบประมาณสนับสนุนในปี พ.ศ.2553 ในหลักการสมทบ 1:1:1 (ชุมชน: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รัฐบาล) พร้อมทั้งมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน เกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาคกว่า 2,855 กองทุน ครอบคลุมหมู่บ้านที่

เข้าร่วม 20,283 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 33.90 และมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือภาคเหนือ ร้อยละ 22.28 รวมสมาชิกกองทุนกว่า 929,992 คน (ภัทรวรรณ กาลือ, 2553: 1-4)

สวัสดิการชุมชน เป็นองค์ประกอบของความมั่นคงในชีวิตที่มีทั้งการให้และการรับ สวัสดิการชุมชนจึงอยู่ในทุกเรื่องที่ประชาชนต้องการตั้งแต่เกิดจนตายโดยชุมชนจัดเอง รัฐมีหน้าที่ให้การสนับสนุน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน สวัสดิการชุมชนเกิดจากฐานเศรษฐกิจของชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม หรือฐานอื่นๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน สวัสดิการชุมชนไม่ได้แยกสวัสดิการออกเป็นส่วนๆ แต่สวัสดิการเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่กับชุมชนตั้งแต่เกิดจนตายทุกเรื่องจึงเกี่ยวข้องกับสวัสดิการทั้งหมด และผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญคือ ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกถึงความมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข (รพีพรรณ คำหอม, 2545) การจัดสวัสดิการชุมชน ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของทางเลือกสู่ทางรอดของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นโดยความคิดของชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการเห็นคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยไม่ต้องรอการพึ่งพาภาครัฐ (จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ, 2546) ดังนั้นการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาจากภาครัฐจึงถือเป็นหัวใจหลักของการจัดสวัสดิการชุมชน คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548)

ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นถึงหลักประกันความมั่นคงในชีวิต บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการจัดสวัสดิการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า เกิดการยอมรับของคนในชุมชน จากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เกิดกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรัชญาและความเชื่อ ศาสนา และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้

2. การจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน

การจัดสวัสดิการนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกคนในชุมชน ที่จะดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชนที่จะเอื้อต่อการจัดสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากชุมชนในอดีตยังไม่มีความซับซ้อนแต่มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบสวัสดิการพื้นบ้าน (Primary Indigenous Social Welfare) (ระพีพรพรณ คำหอม, 2545: 4-5) ที่ยึดโยงความเป็นชุมชนให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ แต่เมื่อชุมชนมีความซับซ้อนมากขึ้น สมาชิกในชุมชนไม่สามารถแสวงหาทรัพยากรมาสนองความต้องการของตนได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากร โดยที่สมาชิกแต่ละคนในชุมชนย่อมมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน ผู้ที่ได้เปรียบก็จะได้รับประโยชน์จากชุมชนมาก ในขณะที่ผู้เสียเปรียบได้กลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทำให้เกิดความแตกต่างของฐานะและชนชั้นขึ้นในชุมชน (Goodman & Peng, 1998: 198-199 อ้างถึงใน ปัญญา เลิศไกร, 2550: 9) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่นำไปสู่ระดับรายได้ที่แตกต่างกัน บุคคลใดในชุมชนที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสที่ดีย่อมมีรายได้สูง มีความร่ำรวยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ส่วนบุคคลใดไม่สามารถเข้าถึงหรือเข้าถึงทรัพยากรได้ต่ำ ย่อมทำให้ระดับรายได้ต่ำและมีฐานะยากจนมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำไปด้วย เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

อย่างไรก็ตามความไม่เท่าเทียมกัน จึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เกิดเป็นความต้องการและการตอบสนองที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ (ปัญญา เลิศไกร, 2550: 9-10) ได้แก่

1. สิทธิ (Rights) เป็นสถานะที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองของชุมชน เป็นมนุษย์ที่มีตัวตนอยู่ในสังคมและในฐานะประชาชนของประเทศ เรียกได้ว่าเป็นสิทธิ

พลเมือง (Civil Rights) (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2544: 18) เป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนในประเทศควรได้รับ โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกภายในชุมชนและประเทศนั้น ที่สามารถดำเนินการได้ภายใต้การกำกับดูแลและให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มองข้ามสิทธิของชุมชนไป

2. ความเสมอภาค (Equity) เป็นลักษณะของการสนองต่อความต้องการของบุคคลให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะมีความเกี่ยวเนื่องถึงผลประโยชน์และการจัดสรรทรัพยากรที่แตกต่างกัน จึงกลายเป็นความเสมอภาคที่มีลักษณะของการเข้าถึงโอกาสในการเข้ารับสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน ที่เป็นไปได้ในแนวคิดแต่ในทางปฏิบัติความเสมอภาคอาจมีความสัมพันธ์กับอำนาจของรัฐที่จะต้องมีข้อกำหนดปฏิบัติเสมอ ดังจะเห็นได้จากการจัดสวัสดิการของรัฐ ที่มุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน แต่โอกาสที่ประชาชนทุกคนภายในประเทศจะสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่เท่าเทียมกันนั้น เป็นไปได้อย่างยาก รัฐจึงไม่สามารถจัดสวัสดิการให้กับประชาชนภายในประเทศได้อย่างเท่าเทียมกันได้ แต่เป็นไปในลักษณะของอุดมการณ์ผ่านแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมเท่านั้น

3. ความอิสระ (Freedom) ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกและการตัดสินใจที่จะจัดสวัสดิการด้วยตนเอง จากฐานทุนของทรัพยากรที่มีอยู่ ให้สามารถบริหารจัดการตนเองได้โดยไม่ถูกรบอบำทางอุดมการณ์และแนวคิด ถึงแม้ว่าชุมชนแต่ละแห่งจะมีความสามารถและมีอิสระในการจัดการชุมชนด้วยตนเองก็ตาม หากแต่ก็หนีไม่พ้นที่จะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐ จนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากการจัดสวัสดิการชุมชนภายใต้โครงการต่างๆ ที่มีรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องจะนำไปสู่บทสรุปที่ทำยสุดแล้วประชาชนแต่ละชุมชนต่างๆ ภายในประเทศ ต่างพึ่งพารัฐมากกว่าพึ่งพาตนเอง จึงทำให้ความเป็นอิสระที่มีอยู่เป็นเพียงวาทกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระในอุดมคติเท่านั้น ไม่สามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเองจากการจัดสวัสดิการโดยชุมชนได้

ทรัพยากรชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชุมชน เพราะประชาชนในชุมชนต่างก็ต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการและความอยู่รอดของวิถีการดำเนินชีวิต และนอกจากการใช้ประโยชน์แล้ว ชุมชนก็ต้องร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรไม่ให้เกิดการทำลายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการจัดการทรัพยากรชุมชน หมายถึงการสร้างข้อตกลง กติกา และการปฏิบัติร่วมกันในการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งทางระบบนิเวศ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสร้างความเป็นธรรมในชุมชน โดยมีองค์กรต่างๆ ของชุมชนในการเข้ามามีบทบาทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการร่วมกันของชุมชน ซึ่งชุมชนอาศัยอำนาจตามสิทธิทางกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนได้ แต่ทั้งนี้สิทธิชุมชนก็ต้องได้รับการยอมรับและคนในสังคมให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน จึงจะทำให้สิทธิชุมชนสามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง ในการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนสิ่งหนึ่งที่สำคัญยิ่งนั้นคือการดูแลรักษาทรัพยากรชุมชนให้เกิดความสมดุลและเกิดยั่งยืนให้สามารถดำรงอยู่สืบต่อไปได้

การจัดการทรัพยากรชุมชนกับการจัดสวัสดิการชุมชนที่โดดเด่นมีกรณีศึกษาเครือข่ายอินแปง ที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2530 ของกลุ่มชาวบ้านที่บ้านบัว ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงที่อพยพมาจากเมืองภูวานาคะแดง แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีผู้นำการก่อตั้งคือพ่อบัวศรี ศรีสูง ประธานชมรมอุ้มชูไทอีสาน ที่เห็นว่าการหลาหลายของพันธุ์พืชต่างๆ ของป่าภูพานในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์เหมือนกับพระอินทร์ได้มาสร้างไว้ แต่ถูกทำลายไปอย่างมากตามการพัฒนาที่ปรารถนาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่เป็นการเน้นรายได้เพียงอย่างเดียวทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไร้ขีดจำกัด โดยเฉพาะป่าไม้ในเขตป่าภูพาน กลายเป็นความยากลำบาก แร้นแค้น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เกิดการหลงไหลเข้าสู่เมือง ครอบครัแตกแยกจนหาความสุขกันไม่ได้ เมื่อชาวบ้านตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าว จึงได้รวมตัวกันหาทางออก ประกอบกับมีนักวิชาการจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่พบว่าเป็นฐานทุนที่สำคัญนำไปสู่การก่อตั้งเครือข่ายอินแปง โดยนำพันธุ์ไม้พื้นบ้านที่หลากหลายมาปลูกไว้ในสวนเสมือนยกป่าภูพานมาไว้ในสวนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการ “ปลูกอยู่ ปลูกกิน”

การสร้างวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จากป่าที่ปลูกไว้ลดการทำลายป่าภูพาน ผลกระทบที่สำคัญของเครือข่ายได้แก่ ผลกระทบต่อน้ำมากเม่า ไวน์ น้ำปลา ขนมห และปลาร้า เป็นต้น ต่อมาจึงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนรอบป่าภูพานครอบคลุม 4 จังหวัด คือ สกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร จำนวน 21 อำเภอ 83 ตำบล 890 หมู่บ้าน เกิดการรวมกลุ่มสร้างสถาบันการเงิน และสวัสดิการของชุมชนขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การจัดสวัสดิการอาชีพ ค่ารักษาพยาบาล และการให้ทุนการศึกษากับบุตรหลาน ตลอดจนสร้างสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ในนามของมหาวิทยาลัยชีวิตขับเคลื่อน โดยแนวคิดการพึ่งพาตนเองบนฐานภูมิปัญญาไท สร้างความเป็นพี่น้องที่เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เข้าใจด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน สวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง จึงเป็นกรณีศึกษาในการจัดการทรัพยากรชุมชนด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านและผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ กล่าวคือการใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการพิจารณาความเหมาะสมของพันธุ์ไม้ที่จะนำมาปลูกว่าพันธุ์ไม้แต่ละชนิดใช้ประโยชน์ได้จากส่วนใด คือส่วนใดใช้เป็นอาหาร ส่วนใดใช้เป็นยารักษาโรค เป็นการจัดการสวัสดิการชุมชนบนฐานภูมิปัญญาของตนเองพร้อมกับการรับเอาสวัสดิการจากภาครัฐมาปรับใช้ โดยการจัดสวัสดิการร่วมกับการรักษาพยาบาลตามโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นสวัสดิการตามความทันสมัย แนวทางการจัดสวัสดิการในลักษณะนี้จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและแพร่ขยายแนวคิดไปยังชุมชนต่างๆ อย่างรวดเร็ว ในแต่ละปีมีชุมชนต่างๆ มาศึกษาเรียนรู้จากเครือข่ายอินแปง

ไม่ต่ำกว่า 5,000 คนต่อปี และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนจากป่าออกมาจำหน่ายได้เป็นจำนวนมาก (ชนินทร์ วสีนทร์, 2549: 6-9)

นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยของ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร และสุชาครีย์ ศรีรัตน์ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง มีความสัมพันธ์กับฐานทุนจากความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญคือนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายากกว่า 70 ชนิด มีระบบเศรษฐกิจฐานชีวภาพทั้งการประมงและการเลี้ยงควายแบบปวงควายขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดเชียงรายและภาคเหนือ มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีกว่า 77 แห่ง กระจายอยู่ทั่วบริเวณพื้นที่เวียงหนองล่อง และมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์กว่า 5 กลุ่ม ที่อาศัยอยู่รวมกันมายาวนาน สามารถจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวออกได้ 3 ด้าน คือ (1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทันที (2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ควรปรับปรุงก่อนจัดการท่องเที่ยว และ (3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องรื้อฟื้นหรือพัฒนา ก่อนจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง กับคิงส์โรมันและแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ด้วยการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จำเป็นต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทหลักในการวางแผนจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวพร้อมกับประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว รวมถึงการผลักดันให้สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำและการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้

จากผลการศึกษาริบทของพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม พบว่า ทรัพยากรหรือ “ทุนชุมชน” ที่สำคัญในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์ (2) ชาติพันธุ์ (3) โบราณคดี (4) ทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) วัฒนธรรม โดยบริบทของชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มในปัจจุบัน ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เวียงหนองหล่มแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ (1) กลุ่มอาชีพทำนาซึ่งพบมากในตำบลท่าข้าวเปลือก และตำบลโยนก (2) กลุ่มอาชีพเลี้ยงควายแบบปางควาย พบใน 4 แห่ง คือ ปางควายบ้านป่าสักหลวง และบ้านต้นยาง ตำบลจันจว้าใต้ ปางควายบ้านห้วยน้ำราก ตำบลจันจว้า และปางควายบ้านแม่เหะ ตำบลท่าข้าวเปลือก สำหรับกลุ่มอาชีพที่พบได้ในทุกชุมชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม คือ (3) กลุ่มอาชีพการทำประมงน้ำจืด ด้วยการจับปลา กุ้ง หอย มาจำหน่าย และ (4) กลุ่มหาของป่า ที่พบการเก็บผัก บัว น้ำผึ้ง มาจำหน่าย เป็นต้น นอกจากนี้ยังค้นพบอุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากความขัดแย้งแนวเขตความรับผิดชอบพื้นที่เวียงหนองหล่มของแต่ละตำบล รวมทั้งความต้องการนำพื้นที่ไปจัดสรรเป็นที่ทำกิน ประชาชนในกลุ่มอาชีพต่างๆ เกิดการแย่งชิงทรัพยากร โดยไม่มีการจัดการพื้นที่ จนทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาที่ได้จึงส่งผลทำให้ปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มได้รับการเสนอให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเมืองโบราณเชียงแสน ตามกรอบการดำเนินการขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กำหนดแผนการจัดการพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ ได้แก่ (1) เขตบริการ (2) เขตการท่องเที่ยว ศึกษาความรู้และบริการ (3) เขตอนุรักษ์พิเศษ (4) เขตสวนธรรมชาติ (5) เขตกิจกรรมพิเศษ และ (6) เขตฟื้นฟูสภาพทางธรรมชาติ โดยภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในพื้นที่โดยรอบเวียงหนองหล่ม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์และดูแลพื้นที่

เวียงหนองหล่มให้สามารถจัดการท่องเที่ยวและสวัสดิการชุมชนร่วมกันได้ โดยผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานจะสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มอาชีพที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนน้ำเวียงหนองหล่ม อีกทั้งยังมีส่วนช่วยสร้างงาน และสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างยั่งยืนได้

สำหรับกรณีตัวอย่างของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่การจัดการสวัสดิการชุมชนนั้นพบว่าผลการศึกษาของสถาบันวิจัยทางสังคม (2551) ที่ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนของ สปป.ลาว นั้นดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชน นับเป็นเรื่องที่ดีที่การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในสังคมของ สปป.ลาว มากขึ้น เพราะนอกจากจะทำให้เกิดการใช้จ่ายที่เหมาะสมแล้ว การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นยังช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนและกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ยังใหม่สำหรับ สปป.ลาว ดังนั้นจึงมีเพียงชุมชนไม่กี่แห่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวขึ้น ตัวอย่างพื้นที่หรือชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำฮ้ำ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูเขาควาย และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูซางแฮ และดงภูเวียง ซึ่งทุกแห่งพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ทั้งนี้จากการศึกษาผลการวิเคราะห์การกระจายรายได้และสวัสดิการในชุมชนที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว นั้นพบสาระสำคัญดังนี้

- 1) จำนวนร้อยละของครัวเรือนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว การรวมตัวเป็นองค์กรและรูปแบบการจัดสรรรายได้หรือผลประโยชน์ รวมทั้งการนำเทคนิควิธีการที่ดีมาใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน การจัดการด้านพื้นที่และการจัดการขยะต่างๆ ด้วย ซึ่งได้นำไปสู่ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี (Good Environment) ซึ่งเน้นความสำคัญกับขยะ ซึ่งหากใครนำสิ่งใด

เข้ามาจะต้องนำสิ่งนั้นออกไปด้วย เช่น ถ้านำขวดน้ำพลาสติกเข้ามาก็ต้องนำขวดน้ำพลาสติกที่ใช้แล้วออกไปด้วย นอกจากนี้ระหว่างการเดินทางไกด์จะดูแลกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เดินไปตามเส้นทางที่กำหนดไว้ โดยให้รบกวนพืชและสัตว์ที่อยู่ในบริเวณเหล่านั้นน้อยที่สุด มีการห้ามซื้อขายของป่า หรือสัตว์ป่าอย่างเข้มงวด

2) ในการลงมตินั้นจะต้องได้รับการรับรองจากคนในชุมชนซึ่งจะต้องมีจำนวนที่มากเพียงพอ “โครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” จึงได้มีการประชุมขึ้นในหมู่บ้านหลายๆ ครั้ง โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมเพื่อระดมความคิดเห็นหรือมติของชุมชนก่อนที่จะลงมือปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นๆ เพื่อให้บังเกิดผลโดยชาวบ้านเอง รวมทั้งการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ ก็ควรที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากเสียงส่วนมากก่อนด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่การท่องเที่ยวจะนำเข้ามาสู่หมู่บ้าน จึงต้องมีการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ไกด์และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเช่นเดียวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

3) ข้อค้นพบที่สำคัญคือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชน เงินที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายไปสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวนั้น (ยกเว้นการเดินทางจากเชียงใหม่) ผลประโยชน์ที่ได้จะตกเป็นของชาวบ้านในท้องถิ่นโดยเฉพาะทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่นเดียวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในเขตอุทยาน ยกตัวอย่างเช่นเงินที่นักท่องเที่ยวจ่าย 23 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว 2 วัน นำไปจัดสรรรายได้ คือ (1) ผู้นำเที่ยวหรือไกด์ท้องถิ่น ร้อยละ 29 (2) กองทุนสนับสนุน (Revolving fund) ของหมู่บ้าน ร้อยละ 36 (3) กองทุนอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ ร้อยละ 31 (4) ค่าธรรมเนียมสำหรับองค์กรภาครัฐในท้องถิ่น ร้อยละ 7 และ (5) ค่าจัดเตรียมอาหาร ร้อยละ 7

จากการกระจายรายได้ในชุมชนดังกล่าวยังมีค่าใช้จ่ายพิเศษอย่างอื่นด้วย เช่น ค่าที่พักโฮมสเตย์ ค่าเช่าเรือ ค่าของที่ระลึก หรือนักท่องเที่ยว ซื้ออาหารและ

เครื่องมือเพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านเพิ่มเติมก็ได้ สำหรับ “กองทุนสนับสนุน” (Revolving fund) นั้นถือเป็นโครงการขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวสามารถที่จะบริจาคเพิ่มเติมเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้านได้ เช่น การปรับปรุงเรือสว่นไ้ร่ นนา การซื้อเมล็ดพันธุ์พืช หรือการปรับปรุงบ้าน ซึ่งการกู้ยืมเงินจะมีการกำหนดระยะเวลาในการคืนเงินที่เหมาะสมและมีดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมด้วย ชาวบ้านจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการของหมู่บ้านเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลจัดการกองทุนซึ่งการพิจารณาให้กู้ยืมนั้นจะต้องผ่านการเห็นชอบจากที่ประชุมของหมู่บ้าน ภายหลังจากการมีกรร้องขอเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการโกงหรือคอร์รัปชั่นเกิดขึ้น บัญชีกองทุนของหมู่บ้านจะไม่มีการสูญเสียหายแต่กลับจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจากเงินรายได้ที่ได้ได้มาจากนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาสนับสนุนกิจกรรมอย่างเป็นระบบต่อไป

นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนของ ธงชัย ภูวนาวิจิตร (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตลาดนัดทุ่งฟ้าบดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตลาดทุ่งฟ้าบด เดิมมีชื่อเรียกเป็นภาษาล้านนาว่า “กาดจ๊ว” เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนและซื้อขายวัว-ควายเพื่อนำไปใช้แรงงานภาคกสิกรรม ด้วยลักษณะบริบททางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเกษตรกรรมในอดีต จนกระทั่งพัฒนาการมาเป็นตลาดนัดขนาดใหญ่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคเหนือจากในปัจจุบัน โดยตลาดนัดทุ่งฟ้าบดนั้นเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.2502 เปิดให้บริการเป็นประจำทุกวันเสาร์ ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงบ่าย โดยมีพ่อค้า แม่ค้าและผู้บริโภคจากชุมชนใกล้เคียง จากต่างอำเภอ ต่างจังหวัดในเขตภาคเหนือ เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าอย่างคับคั่งแทบทุกนัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสำคัญต่างจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้เข้ามาท่องเที่ยวและจับจ่ายสินค้าเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากมีสินค้าทุกชนิดจำหน่าย

จากอดีตที่มีพ่อค้าแม่ค้ามาวางขายสินค้าเพียง 4-5 ราย แต่ปัจจุบันมีแผงค้าค้าขายสูงถึง 600 ราย ในแต่ละนัดมีประชาชนและนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจับจ่ายสินค้าและท่องเที่ยวสูงถึง 5,000 คนต่อนัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น สงกรานต์ ออกพรรษา เข้าพรรษา และงานปอยหลวง จะมีลูกค้าสูงถึง 10,000 คน มีมูลค่าการซื้อขายกว่า 10 ล้านบาทต่อนัด ตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 สายสันป่าตอง-ฮอด บริเวณบ้านทุ่งฟ้าบด หมู่ที่ 15 ตำบลยี่หว่อ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่ส่วนที่เป็นตลาด กว่า 41 ไร่ อยู่ห่างจากตัวอำเภอสันป่าตองประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเมือง 22 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที เปิดตลาดทุกวันเสาร์ ตลาดแห่งนี้ได้พัฒนาการจากตลาดนัดสำหรับซื้อขายและแลกเปลี่ยนวัว-ควาย มาเป็นตลาดนัดซื้อขายสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือในปัจจุบัน จึงทำให้ลักษณะทางสังคมของตลาดแห่งนี้เป็นลักษณะสังคมเศรษฐกิจแบบท้องถิ่นที่ผูกพันกับเครือญาติและกิจกรรมการค้าขายแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน มีการสืบทอดกิจการการค้าจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีสัดส่วนน้อยมากที่ปล่อยแผงเช่าให้คนต่างถิ่นหรือต่างจังหวัดเข้ามาเช่าหรือเช่าแผงต่อ มีการพึ่งพาระหว่างเจ้าของตลาดและผู้เช่าแผง ผ่านการจ่ายค่าเช่าเป็นรายปีและรายวันในแต่ละนัด ที่มีค่าเช่าแผงจำหน่ายสินค้าต่ำกว่าตลาดนัดโดยทั่วไป เจ้าของกิจการไม่เรียกเก็บค่าเช่าที่สูงมากนัก เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าในตลาด ต่างเช่าแผงค้าขายมาอย่างยาวนานจึงผูกพันและช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ทำให้พ่อค้าและแม่ค้าสามารถค้าขาย เก็บเงินเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัวได้

นอกจากนี้ผู้ที่อยู่อาศัยใกล้กับตลาดทุ่งฟ้าบดต่างก็ให้ความสำคัญและให้ความสำคัญร่วมมือมาอย่างยาวนานกับเจ้าของตลาดและพ่อค้าแม่ค้าในตลาดแห่งนี้ ตั้งแต่เปิดตลาดมาจนถึงปัจจุบัน ในการใช้พื้นที่โดยไม่แสดงถึงความรำคาญจากเสียงรบกวนของบรรดาพ่อค้าและแม่ค้าตั้งแต่ยามดึกจนถึงสว่างของทุกวันเสาร์ถึงบ่ายจนปิดตลาดตลอดจนการจราจรที่คับคั่งและแออัดบนเส้นทางสายเชียงใหม่-ฮอด ของทุกวันเสาร์ ช่วงเวลา 08.00-12.00 น. แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงหรือ

ติดกับตลาดกลับปรับตัว ใช้ทรัพยากรที่ดินของตนเองที่มีอยู่ เปิดให้บริการรับฝากรถบริการห้องน้ำ ค้าขายหรือทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่เข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าในตลาดแห่งนี้ ช่วยให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้ภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงเกิดเป็นสังคมเศรษฐกิจท้องถิ่นแบบการพึ่งพาตนเอง มีการตั้งกลุ่มสวัสดิการพ่อค้าและแม่ค้าในตลาดนัดทุ่งฟ้าบดที่มีความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทางเศรษฐกิจร่วมกัน เช่น การกั๊ยมเงิน การแชร์กลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฅมาปนกิจ และกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นต้น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหานี้สินและสวัสดิการพ่อค้า แม่ค้าในตลาดนัดทุ่งฟ้าบดพบว่า ปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การมีหนี้สินของพ่อค้าและแม่ค้าในตลาดทุ่งฟ้าบดที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1) การขาดเงินทุน เป็นลักษณะการขาดเงินทุนที่จะนำมาซื้อสินค้าจากภายนอกชุมชนหรือต่างจังหวัดมาวางจำหน่ายในตลาดนัดทุ่งฟ้าบด เช่น สินค้าประเภทเครื่องอุปโภคและบริโภค เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง ส่วนใหญ่ผลิตในต่างจังหวัดจึงทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งที่เพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้พ่อค้าและแม่ค้าในตลาดนัดที่มีเงินทุนไม่เพียงพอต้องอาศัยกู้เงินจากนายทุนนอกระบบเข้ามาเป็นค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในการค้าขาย เป็นต้น

2) หนี้สินจากการซื้อรถยนต์หรือรถบรรทุก พ่อค้าแม่ค้าที่เช่าแผงจำหน่ายสินค้าในตลาดทุ่งฟ้าบด โดยส่วนใหญ่จะมีรถยนต์หรือรถบรรทุกส่วนตัวสำหรับขนส่งสินค้ามาจำหน่ายยังตลาดนัดต่างๆ หมุนเวียนกันไปในแต่ละแห่งของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ซื้อด้วยสินเชื่อส่วนบุคคลจากบริษัทผู้แทนจำหน่ายและบริษัทสินเชื่อ จึงทำให้ต้องจ่ายค่างวดทุกๆ เดือน จึงทำให้บางช่วงเวลาที่ประสบปัญหาขาดทุนหรือขายสินค้าไม่ได้ เช่นในช่วงฤดูฝนหรือช่วงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศตกต่ำ จึงต้องแบกรับภาระหนี้สินสะสมจนบางรายต้องโดนยึดรถและติดหนี้เพื่อนพ่อค้าและแม่ค้าได้

3) การติดหนี้จากการศึกษาของบุตร ภรรยาการสูญเสียบุตรเข้ารับการศึกษา นับเป็นภาระทางการเงินที่พ่อค้าและแม่ค้าในตลาดโดยส่วนใหญ่ประสบปัญหาอยู่คือค่าเล่าเรียนบุตร ในแต่ละเดือนต้องจ่ายค่าเล่าเรียนประมาณ 4,000-6,000 บาท จึงทำให้ต้องกู้เงินจากนายทุนนอกระบบโดยเก็บเงินทุกครั้งที่เปิดตลาด ดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 10-20 ต่อเดือน บางเดือนไม่สามารถส่งต้นได้บางรายก็ผลัดส่งดอกไปเรื่อยๆ จนกว่าจะชำระหนี้หมด

สวัสดิการโดยแม่ค้าและพ่อค้าตลาดนัดทุ่งฟ้าบดเรียกว่า “แชร์กลุ่ม” เป็นลักษณะการเล่นแชร์สะสมเงิน หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ฮอม” เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มพ่อค้าและแม่ค้าในตลาดที่จำหน่ายสินค้าแทบทุกประเภทที่เช่าแผงขายอยู่ในตลาดนัดทุ่งฟ้าบด ประกอบไปด้วยผู้จัดการแชร์ที่ส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า “เท้าแชร์” จะเป็นแม่ค้าหรือพ่อค้าที่ค่อนข้างมีฐานะดี ค้าขายอยู่ในตลาดมาอย่างยาวนาน ได้รับการยอมรับนับถือของพ่อค้าและแม่ค้าในตลาดแห่งนี้ ประเภทของกลุ่มแชร์ที่ตั้งขึ้นมีมากมายหลายประเภท ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้าที่ค้าขายและระดับรายได้ต่อวันของผู้เข้าร่วมในกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะตกลงกันเองภายใน เช่น แชร์ปลา เนื้อ ไข่ หรือของเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนใหญ่นิยมเก็บเงินและจับฉลากกันอย่างง่าย ๆ

นอกจากนี้ยังมีการตั้งกลุ่มแชร์ที่มีขนาดใหญ่และมีมูลค่าของทรัพย์สินที่รวมกลุ่มกันนั้นมีมูลค่าสูง อาทิ แชร์สร้อยคอทองคำ แชร์เงินสด แชร์รถจักรยานยนต์ แชร์โทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ) และแชร์เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น โดยในข้อตกลงจะต้องกำหนดจำนวนสมาชิก ซึ่งที่นิยมมากที่สุดคือ 12 คน เป็นต้น แล้วแบ่งเงินที่แต่ละกลุ่มจะกำหนดขึ้น ในแต่ละนัดจะเริ่มเก็บเงินสวัสดิการของสมาชิกกลุ่มแชร์หลังจากตลาดเริ่มเลิกแล้ว และจะต้องกำหนดจำนวนเงินที่จะต้องชำระเข้ากลุ่มแต่ละคนต่อนัดเท่าไร กฎกติกาคือหนึ่งคนสามารถเบี้ยได้ 1 ครั้ง หากเป็นเงินสด ผู้เบี้ยคนแรกจะได้เงินสดไปโดยไม่มีดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนแต่จะได้เงินสดไปใช้เป็นคนแรก แต่สำหรับในงวดที่ต้องเบี้ยแชร์ต่อไป ผู้ที่ต้องการใช้เงินจะต้องลงขันดอกเบี้ยเพื่อแข่งกัน สมาชิกที่

จ่ายดอกเบี้ยสูงสุดในครั้งนั้นจะได้เงินไปพร้อมกับดอกเบี้ยครั้งนั้น แต่หากเป็นส่วยยศของคำและรถจักรยานยนต์นั้นจะแตกต่างออกไป โดยผู้เปี่ยจะไม่ได้รถไปใช้ แต่จะได้เงินสดไปซื้อด้วยตนเองตามวงเงินที่ได้ลงทุนลงไป เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาตลาดนัดทุ่งฟ้าบดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นการใช้ทรัพยากรที่ดินของเอกชนและผู้ประกอบการในชุมชนนำสินค้าและบริการเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการค้าจนกลายเป็นตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมวิถีการตลาดในชุมชน จะช่วยให้เกิดการจำหน่ายสินค้าได้ในปริมาณมากขึ้นส่งผลต่อรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ถึงแม้ว่าปัจจุบันการจัดตั้งสวัสดิการโดยแม่คำและพ่อคำตลาดนัดทุ่งฟ้าบดจะเป็นการรวมตัวแบบหลวมๆ ที่เรียกว่า “แชร์กลุ่ม” ก็ตาม หากแต่ก่อให้เกิดการสะสมเงินเพื่อช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ร่วมอาชีพค้าขายด้วยกัน มีขนาดเล็กและใหญ่บ้าง มีการประนีประนอมการจ่ายชำระค่างวด หากสมาชิกในกลุ่มประสบปัญหาทางการเงิน หรือเกิดความต้องการใช้เงินฉุกเฉินขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตามผลจากการจัดการทรัพยากรชุมชนจนนำไปสู่การจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เป็นรูปธรรมอีกกรณีศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรชุมชนบ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ (พรหมมินทร์ พวงมาลา, สัมภาษณ์วันที่ 15 มิถุนายน 2555) พบว่าแนวคิดการใช้ฐานทรัพยากรชุมชนมาใช้ประโยชน์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน ทุกคนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วม มีรูปแบบที่สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมยาวนานกว่า 14 ปี จากฐานทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมชุมชน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในเชิงอนุรักษ์ และเชิงวัฒนธรรม ในส่วนของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นชุมชนบ้านแม่กำปองได้ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ลำธารซึ่งมีน้ำ

ไล่สะอาดเป็นต้นน้ำที่สำคัญของชุมชน ประกอบกับทำเลและที่ตั้งของชุมชนที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,300 เมตร จึงทำให้มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ส่วนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ใช้ภูมิปัญญาและวิถีการผลิตใบชาหมักแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือภาษาเหนือเรียกว่า “เมี่ยง” เป็นพันธุ์ใบชาอัสสัมปลูกในบ้านแม่กำปองยาวนานกว่า 200 ปี ซึ่งเป็นอาชีพหลัก รวมทั้งยังมีการปลูกกาแฟในพื้นที่จำนวนมาก จึงทำให้บ้านแม่กำปองในปัจจุบัน มีรายได้เสริมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา โดยได้รับการรับรองมาตรฐาน “โฮมสเตย์ มาตรฐานไทย” จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547-จนถึงปัจจุบัน

บ้านพักแบบโฮมสเตย์ของบ้านแม่กำปองในปัจจุบัน เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติทั่วโลกอย่างแพร่หลาย ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนารุดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพชีวิต มีรายได้หลักจากการทำสวนชาและรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ส่งผลทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น จนนำไปสู่การจัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการชุมชน” เพื่อนำรายได้จากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและโฮมสเตย์จำนวนร้อยละ 15 เข้ากองทุนสวัสดิการชุมชน สามารถออมเงินและจัดสวัสดิการให้กับชุมชนซึ่งเป็นสมาชิกทั้งหมด มีคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกเข้าไปบริหารจัดการรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งหมดของชุมชน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว สามารถเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ โดยกองทุนสวัสดิการที่เกิดจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กำปองนั้น เป็นกองทุนที่เกิดจากการพัฒนาหมู่บ้านแม่กำปองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม กองทุนนี้มีส่วนแบ่งที่ได้จากการเก็บค่าบริการห้องพักแบบโฮมสเตย์และกิจกรรมเดินป่าเพื่อเที่ยวชมธรรมชาติ เป็นกองทุนที่เน้นการปลูกจิตสำนึก การสร้างความตระหนักให้กับชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนร่วมกัน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน การช่วยเหลือ

เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย โดยผลของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม มิตรไมตรีที่ดีในชุมชน ให้ความสุขซึ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากสวัสดิการชุมชนได้แก่ทุกคนในชุมชน จากการที่ทุกคนได้ร่วมกันคิดร่วมกันลงมือปฏิบัติ ช่วยให้หมู่บ้านพัฒนาขึ้นอย่างเข้มแข็ง มีทุนของชุมชน โดยชุมชนช่วยให้ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น จนปัจจุบันบ้านแม่กำปองได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือให้ชาวบ้านทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม จนนำไปสู่การจัดการชุมชนด้วยการพึ่งตนเอง บนฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่อย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้ยังมีกรณีศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน เป็นลักษณะการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝายเพื่อสนับสนุนการผลิตทางการเกษตรนับได้ว่าเป็นการจัดการทรัพยากรสู่การจัดการสวัสดิการชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากรายงานการศึกษาของ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร, ไพบุญย์ วงศ์ใหญ่ และนิรันดร์ แพงคำ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการน้ำด้วยภูมิปัญญาเหมืองฝาย โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษาสหกรณ์ผู้ใช้น้ำจันจว้าจำกัด ในพื้นที่ลุ่มน้ำคำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย พบว่าการจัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝายของชาวล้านนา นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรม ที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาจากความต้องการในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ภายใต้สภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนือ เป็นที่ราบสลับพื้นที่สูง ประกอบไปด้วยป่า ภูเขา เนินเขา และที่ราบสูงต่ำไม่เสมอกัน แต่ก็เป็นต้นกำเนิดที่สำคัญของลุ่มแม่น้ำหลายสาย ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาเพื่อปลูกข้าวสำหรับบริโภค ซึ่งต้องอาศัยน้ำจากแม่น้ำสายสำคัญต่างๆ ให้สามารถส่งผ่านคลองส่งน้ำเข้าไปหล่อเลี้ยงต้นข้าวในผืนนาได้อย่างทั่วถึง ส่งผลทำให้ชาวล้านนาในยุคโบราณได้คิดค้นหาทางเก็บกักน้ำและสร้างคลองส่งน้ำ จากแหล่งน้ำธรรมชาติไปใช้เพื่อเกษตรกรรมด้วยระบบ “เหมืองฝาย” ขึ้น โดยมีเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ว่าเป็นระบบชลประทานแบบล้านนามา

ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มั่งรายหรือก่อนหน้านั้นในสมัยลาวจากราชหรือเจ้าปู่ลาวจก ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพญาเมืองมั่งราย โดยพบการบันทึกระบบการจัดการน้ำหรือเหมืองฝายในเอกสาร “มั่งรายศาสตร์” ซึ่ง คณาภรณ์ ธนูธรรมเจริญ (2554) ได้อธิบายระบบการจัดการน้ำ แบบมั่งรายศาสตร์นี้ไว้ว่าเป็นรูปแบบการจัดการน้ำที่อาศัยหลักการบริหารจัดการน้ำตามธรรมชาติ ที่ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำและจะไหลอย่างรวดเร็วในช่วงหน้าฝน จนในเวลาที่ขาดฝนจะไม่มีน้ำเหลือค้างอยู่ลำน้ำได้นาน ระบบการจัดการเหมืองฝายจึงเกิดขึ้นด้วยวิธีการปิดกั้นทางน้ำให้มีระดับสูงขึ้น ด้วยการสร้างอาคารที่เรียกว่าฝายหรือเขื่อนทดน้ำ และขุดคลองลำน้ำหรือลำเหมืองให้ไหลไปสู่ที่ต่ำ เพื่อเป็นการบังคับน้ำไปใช้ให้เกิดประโยชน์นับเป็นเทคโนโลยีของชาวล้านนาในอดีต ทั้งนี้หัวใจสำคัญของมั่งรายศาสตร์นั้น มีความมุ่งหมายให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งสรรปันน้ำแก่ราษฎรผู้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน จนถึงขั้นเกิดการตรากฎหมายหรืออาญาแผ่นดินไว้เป็นกฎหมายมั่งรายศาสตร์ โดยในอดีตบทบัญญัติจะมีลักษณะสำคัญเพื่อมุ่งใช้ความเดือดขาดจากบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิด ซึ่งในบางมาตราอาจถึงขั้นประหารชีวิต

การจัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝายที่ยังพบว่ามี การดำเนินการและเป็นสวัสดิการชุมชนมาจนปัจจุบัน คือระบบเหมืองฝายลุ่มแม่น้ำจันและแม่น้ำคำของชาวยอง บริบทของชุมชนชาวยองในลุ่มแม่น้ำคำที่มีอาชีพเกษตรกรรม ยังคงใช้ระบบชลประทานแบบภูมิปัญญาชุมชนซึ่งมีโครงสร้างของระบบเหมืองฝายที่ประกอบด้วย

1) โครงสร้างของตัวฝาย ที่เป็นการกั้นลำน้ำที่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เคยสร้างด้วยไม้ไผ่ และแบบหินทั้ง เปลี่ยนมาเป็นฝายคอนกรีตตามแบบชลประทานในปัจจุบัน

2) โครงสร้างระบบการส่งน้ำ ที่ประกอบด้วย

- แดหรือเชียง เป็นทำนบกั้นลำน้ำเหมืองเพื่อแบ่งน้ำเข้าเหมืองน้อย
- เหมืองหลวง เหมืองกลาง เหมืองน้อย เหมืองไล่ไก่ รวงริน ซึ่งมี

หน้าที่ส่งน้ำเข้าถึงพื้นที่เกษตร

- ดำน้ำ เป็นทำนบขนาดเล็กแยกน้ำจากแต่ไปสู่น้ำ
- เขื่อนกั้น มีหน้าที่ระบายน้ำที่เหลือจากการใช้น้ำในพื้นที่

การเกษตร

3) โครงสร้างขององค์กรเมืองฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

- คณะกรรมการเมืองฝ่าย ที่มีหน้าที่ร่วมกันบริหารจัดการน้ำ
- สมาชิกผู้ใช้น้ำ เป็นผู้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากระบบเมืองฝ่าย

นอกจากโครงสร้างทั้ง 3 ประการนี้แล้วยังพบอีกว่าโครงสร้างการบริหารจัดการเมืองฝ่ายได้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการน้ำ ในรูปแบบสหกรณ์ผู้ใช้น้ำโดยภูมิปัญญาชาวของซึ่งเป็นประชากรโดยส่วนใหญ่ของกลุ่มแม่น้ำคำ โดยยึดหลักความเป็นธรรมและความเป็นเครือญาติของแต่ละชุมชนร่วมกัน ชื่อว่า **“สหกรณ์ผู้ใช้น้ำจันจว้า จำกัด”** ซึ่งก่อตั้งขึ้นและจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2532 มีคณะกรรมการที่มาจากการเสนอชื่อจากสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ จากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของทุกปีมาจนถึงปัจจุบัน เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2532 เป็นต้นมา โดยมีพัฒนาการด้านการบริหารจัดการโดยกรรมการและสมาชิกในการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมตามแบบอย่างที่เป็นมาครั้งแต่ในอดีต แม้ว่าจะพบว่ามีบางช่วงที่มีเรื่องขัดแย้งกันบ้างของสมาชิกในกลุ่ม แต่ก็สามารถไกล่เกลี่ยและแก้ไขปัญหามาจนสหกรณ์ผู้ใช้น้ำจันจว้า จำกัด สามารถเติบโตและมีสมาชิกเพิ่มสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากสรุปผลการดำเนินงาน ณ วันสิ้นปีบัญชี 31 มีนาคม พ.ศ.2555 มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 1,074 คน มีรายได้จากการเก็บเงินจากสมาชิกที่ใช้น้ำ การประกอบการทำข้าว กองทุนปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตร รวมทั้งให้บริการสูบน้ำ มีรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย 1,011,877.61 บาท มีกำไรสุทธิ 478,838.38 บาท (ทุนดำเนินการ 6,610,907.72 บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 28.10) (สหกรณ์ผู้ใช้น้ำจันจว้า จำกัด, ผลการดำเนินงาน ณ วันสิ้นปีบัญชี 31 มีนาคม พ.ศ.2555) รายได้ข้างต้นได้นำมาจัดเป็นสวัสดิการเป็นฌาปนกิจให้กับสมาชิก ซึ่งเป็น

สวัสดิการโดยชุมชนที่สำคัญมีมาแต่ครั้งในอดีต เป็นสวัสดิการที่ให้ความช่วยเหลือในเวลาสมาชิกในชุมชนเสียชีวิตลง สมาชิกทุกคนจะต้องมาช่วยในงานศพพร้อมกับเงินครอบครัวละ 20 บาท ทุ่งข้าวสาร 1 ลิตร ซึ่งสวัสดิการดังกล่าวยังยึดถือปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ โดยมีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขให้เข้ากับบริบทสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

จากกรณีศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยชุมชนและเพื่อคนในชุมชน นอกจากจะเป็นทางเลือกที่ช่วยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้แล้ว ยังเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่มาจัดการให้เกิดประโยชน์ในเชิงสวัสดิการได้ โดยสมาชิกทุกคนในชุมชนล้วนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมกันสร้างองค์กรให้เติบโต สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐแต่อย่างใด

3. ความสำคัญของสวัสดิการชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

จากพัฒนาการของสวัสดิการชุมชน ที่มาจากความต้องการพื้นฐานของชุมชน อันเนื่องมาจากรัฐไม่สามารถจัดสวัสดิการให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรจำนวนมาก ซึ่งรัฐไม่สามารถจัดหางบประมาณเพื่อการจัดสวัสดิการให้ประชาชนในประเทศได้ จึงส่งผลทำให้ชุมชนเกิดแนวคิดที่จะหาแนวทางในการพึ่งตนเองจากทรัพยากรในชุมชน ฐานทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ชุมชนมีอยู่มาดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน จากทรัพยากรของชุมชน จึงเป็นอีกทางเลือกที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองจากทรัพยากรชุมชน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการจัดสวัสดิการโดยชุมชน เพื่อชุมชน ด้วยการให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี โดยใช้ฐานทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน ผ่าน

กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่จัดขึ้นร่วมกันได้

นอกจากนี้การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ สามารถบูรณาการตามความต้องการของชุมชนได้ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน ประชาชนหรือสมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและบริหารดำเนินงานด้วยบุคลากรภายในชุมชน ย่อมมีความรู้และเข้าใจปัญหาด้านต่างๆ ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การกำหนดแผนงานพัฒนาสวัสดิการชุมชน และสวัสดิการต่างๆ ภายในชุมชน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อบูรณาการร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการได้ ถึงแม้ว่าการจัดสวัสดิการชุมชนของประเทศไทยจะมีพัฒนาการมาจากการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยอาศัยโครงสร้างทางสังคมแบบเครือญาติก็ตาม แต่การจัดสวัสดิการนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกคนในชุมชน ที่จะดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชนที่จะเอื้อต่อการจัดสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากชุมชนในอดีตยังไม่มีความซับซ้อนแต่มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบสวัสดิการพื้นบ้านที่ยึดโยงความเป็นชุมชนให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนได้

ถึงแม้ว่ารูปแบบของสวัสดิการชุมชนในปัจจุบัน ได้รับการพัฒนาขึ้นไปสู่การเป็นกองทุนลักษณะต่างๆ ในชุมชนซึ่งปรากฏชัดเจนในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ.2540-2546) โดยปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำแนวคิดการจัดตั้งระบบสวัสดิการชุมชนจากฐานทุนด้านต่างๆ ขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์การเงิน วิสาหกิจชุมชน กิจกรรมทางศาสนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนในระดับตำบลที่มีการสมทบจากสามฝ่าย คือ (1) ทุนที่มาจาก

รายจ่ายวันละบาท (2) การสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (3) การสมทบจากภาครัฐโดยผ่านช่องทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เกิดเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นอย่างกว้างขวาง มีความสัมพันธ์กับสิทธิในการเป็นพลเมืองของชุมชนที่ต้องมีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันก็มีอิสระที่จะร่วมแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจและการดำเนินงานบนทางเลือกที่หลากหลายต่อการกำหนดทิศทางของชุมชน โดยไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือ สนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนก็ตาม หากแต่ความสามารถในการบูรณาการ การจัดสวัสดิการชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนับได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากประชาชนในชุมชนมีสิทธิในการที่จะลุกขึ้นมาจัดสวัสดิการเพื่อการพึ่งตนเอง จากศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ เพราะนั่นหมายถึงการสร้างหลักประกัน และความมั่นใจที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานของสมาชิกภายในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ในการที่จะจัดสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านการออมและการมีส่วนร่วมเพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึงทรัพยากรชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกัน เกิดกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและความเชื่อ ศาสนา การเมืองการปกครอง และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้

แต่อย่างไรก็ตามสวัสดิการชุมชน จึงไม่ควรเป็นลักษณะที่มีรูปแบบเดียว อย่างเช่น กองทุนฌาปนกิจชุมชน ที่มุ่งเน้นช่วยเหลือในกรณีเสียชีวิตแต่เพียงอย่างเดียว ชุมชนมีทางเลือกที่หลากหลายกับสวัสดิการทางเลือกต่างๆ ให้มากขึ้น สอดคล้องกับสถานการณ์และรายได้ของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งบริบทของชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน โดยไม่คำนึงถึงแต่ผลตอบแทนหรือเงินปันผลประจำปีของสมาชิกตลอดจนผลประโยชน์ทับซ้อนอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นจากสวัสดิการชุมชน แต่ควรตระหนักถึงคุณค่าที่เกิดจาก การร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหาให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้นความสำคัญของแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กับ สิทธิ ความเสมอภาคและความอิสระ ที่เป็นสภาวะเงื่อนไขสำคัญของโครงสร้างทาง สังคมของชุมชน ที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการชุมชน ภายใต้การพึ่งพาตนเองและการ เข้าถึงทรัพยากรของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน จึงทำให้ศักยภาพของแต่ละชุมชนใน ประเทศไทย ไม่สามารถดำเนินการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็งอย่างทั่วถึงได้ เนื่องจากการตัดสินใจด้านการจัดสวัสดิการชุมชนในด้านต่างๆ ยังพึ่งพาความ ช่วยเหลือจากรัฐมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ส่งผลทำให้ชุมชนไม่สามารถจัด สวัสดิการโดยชุมชนอย่างสมบูรณ์ได้ มีเพียงบางชุมชนเท่านั้นที่สามารถจัดสวัสดิการ ชุมชนผ่านฐานทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมได้ ด้วยลักษณะความสัมพันธ์ของ บุคคล กลุ่ม องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และประชาชนที่มีอาณาบริเวณอาศัย อยู่ในเขตพื้นที่หนึ่ง ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์และการปฏิบัติซึ่งกันและกัน ที่นำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมรวมทั้งองค์ความรู้ทั้งจากภายในและนอกชุมชนมา รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทางสังคม ให้เกิดสวัสดิการชุมชนเพื่อสร้างหลักประกัน ความมั่นใจแก่คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยผลของการจัด สวัสดิการชุมชนที่สำคัญช่วย ก่อให้เกิดการออม ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์หรือมิตร ไมตรีที่ดีของคนในชุมชน มีความรู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุขเกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้

4. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชน

จากปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่ความ ล้มเหลว พบว่าการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นการจัดสวัสดิการกระแสทางเลือก หน่วยงาน หรือผู้นำมีความเข้าใจว่าระบบสวัสดิการชุมชน คือระบบสวัสดิการสังคมทั้งหมด ความ หลากหลายของรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่องค์กรต่างๆ ดำเนินการส่วนใหญ่เกิด จากการเรียนรู้ ลอกเลียนแบบกัน และยังขาดความเข้มแข็ง กองทุนส่งเสริมการจัด สวัสดิการสังคมซึ่งเป็นกองทุนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร

สวัสดิการชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการทำหน้าที่จัดสวัสดิการชุมชน แต่มุ่งเน้นการสมทบงบประมาณให้แก่กองทุนสวัสดิการตำบล และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทุนสวัสดิการตำบลประเภทองค์กรการเงินชุมชน และการดำเนินงานยังอยู่เฉพาะกลุ่มผู้นำและเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งอาจไม่ตอบภาพรวมของการจัดสวัสดิการชุมชนในภาพรวมทั้งประเทศที่มีความหลากหลายและมีหลายองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและให้การส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งการดำเนินงานที่รัฐตัดสินใจเข้ามาลงทุนในโครงการ ยังขาดการเชื่อมโยงกับระบบสวัสดิการต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และชี้ให้เห็นถึงความยั่งยืนในอนาคตได้

5. การจัดสวัสดิการชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นการพัฒนากลไกการดำเนินงานจัดสวัสดิการชุมชนตามโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน ควรมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับการดำเนินงานตามกลไกกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม และในอนาคตควรพัฒนาการดำเนินงานเข้าสู่ระบบกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม การสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนกรณีไม่เข้าเกณฑ์ตามโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนที่ใช้งบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมในการสนับสนุน มีความจำเป็นที่ต้องสร้างความเข้มแข็งขององค์กรสวัสดิการชุมชน โดยการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนตามกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานขององค์กรสวัสดิการชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนได้ อีกทั้งการบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชนกับระบบสวัสดิการอื่นๆ ที่มีอยู่หลายกลไกในชุมชนและในสังคมไทย โดยเฉพาะในอนาคตกองทุนสวัสดิการ

ชุมชนตำบลซึ่งมีอยู่ในทุกพื้นที่ อาจทำหน้าที่เป็นหน่วยจัดการสวัสดิการให้กับหน่วยงานและระบบต่างๆ ได้

ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนดังนี้

1. สวัสดิการชุมชนทำให้เกิดความรัก เกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในชุมชน เป็นการแสดงน้ำใจที่มีคุณค่ามากกว่ามูลค่า ถึงแม้ว่าจำนวนเงินค่าตอบแทนจะไม่มากนัก แต่ก็มากด้วยคุณค่า เช่น การไปเยี่ยมไข้ของสมาชิก การเป็นเจ้าภาพในงานศพ หรืองานบุญและประเพณีต่างๆ ภายในชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีคุณค่าทางจิตใจต่อสมาชิกภายในชุมชนด้วยกัน ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีซึ่งกันและกัน

2. เกิดการฟื้นฟูระบบคุณค่า หรือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน เป็นการร่วมด้วยช่วยกันของสมาชิกในชุมชน ในการที่จะช่วยแรงงาน แรงกายและแรงใจ ในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในชุมชน เกิดกิจกรรมกลุ่มอย่างกว้างขวางภายในชุมชนทั้งผู้อาวุโส ผู้สูงอายุและเยาวชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3. เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ขยายการพัฒนาและปรับใช้กฎ ระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

4. เกิดการขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ จากพื้นที่ต้นแบบไปยังพื้นที่อื่นๆ ทำให้สมาชิกตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน เกิด

การแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนร่วมกัน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย

5. เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลตอบแทน จากการออมของสมาชิกอย่างเป็นรูปธรรม สามารถตรวจสอบได้ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่มาจากสมาชิกในชุมชน สามารถให้ความช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างรวดเร็ว ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สนองต่อความต้องการของสมาชิกได้รวดเร็วและสะดวก เนื่องจากกระบวนการพิจารณาสามารถดำเนินการได้โดยสมาชิกและกรรมการในชุมชน

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หันมาให้ความสนใจในการจัดสวัสดิการชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการชุมชน ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนด้านการเงิน การจัดการความรู้ด้านสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

บทสรุปสำคัญของสวัสดิการชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างหลักประกันให้กับสมาชิกในชุมชน จากฐานทุนทางสังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ให้เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสวัสดิการชุมชนขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาคและประเทศให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดความรัก การช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในชุมชน เกิดการฟื้นฟูระบบคุณค่า หรือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน เกิดการขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หันมาให้ความสนใจในการจัดสวัสดิการชุมชนมากขึ้น เป็นทางเลือกที่ช่วยให้รอดของชุมชนในการสร้างหลักประกันทางสังคมในชุมชน โดยมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง

จากฐานทุนทรัพยากรชุมชน ทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม ให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่สามารถบูรณาการสวัสดิการชุมชนร่วมกับนโยบายและแผนงานของภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับชุมชน ให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548) *ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย*, กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิชย์.
- คณาภรณ์ ธนธรรมเจริญ. (2554) *ระบบจัดการเหมืองฝายกับสิทธิชุมชน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายปัจจุบันกับกฎหมายมั่งรายศาสตร์*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ, เชียงใหม่.
- จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ. (2546) *เครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ภูมิธรรมที่ใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างสวัสดิการชุมชน*, กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ชนินทร์ วสินนท์. (2549) *การจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไกกระบวนการจัดการตนเอง*, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธงชัย ภูวนาดวิจิตร และสุชาติศรีย์ ศรีรัตน์. (2556) *การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง อำเภอมะนัง และอำเภอยี่งอ จังหวัดยะลา*, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายอุตสาหกรรม.

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร, ไพบุลย์ วงศ์ใหญ่ และนิรันดร์ แปรคำ. (2555) การจัดการน้ำด้วย

ภูมิปัญญาเหมืองฝายโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา:สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ

จันทบุรี จำกัด ในพื้นที่ลุ่มน้ำคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, เชียงราย:

ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. (2557) การพัฒนาตลาดนัดทุ่งฟ้าบดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมชุมชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, เชียงใหม่: ภาควิชา

มนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปัญญา เลิศไกร. (2550) แนวคิดและรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่ประสบ

ความสำเร็จ, ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

กรุงเทพฯ.

พรหมมินทร์ พวงมาลา, สัมภาษณ์วันที่ 15 มิถุนายน 2555

ภัทรวรรณ กาลือ. (2553) การบริหารจัดการ “องค์กรออมบุญวันละหนึ่งบาทเพื่อ

สวัสดิการชุมชนบ้านดอนไชย สร้างทุนทางสังคมอย่างยั่งยืน” เทศบาลตำบล

ล้อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร

มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ระพีพรรณ คำหอม. (2545) สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สามเจริญ

พาณิชย์.

สถาบันวิจัยทางสังคม. (2551) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544) มิติชุมชน วิถีคิดท้องถิ่น ว่าด้วย สิทธิ อำนาจและการ

จัดการทรัพยากร, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522: กรณีศึกษาการค้าเมทแอมเฟตามีน

บัณฑิต ไชยวงศ์¹

รุ่ง ศรีสมวงษ์²

บทคัดย่อ

การค้าเมทแอมเฟตามีนในประเทศไทย สร้างปัญหาให้แก่ประเทศไทยอย่างมาก เช่น ปัญหาลังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพ การที่รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด โดยใช้มาตรการการลงโทษที่รุนแรงเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน มีการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ค้าเมทแอมเฟตามีนในปริมาณน้อย ทำให้โทษไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดส่งผลให้ไม่สามารถยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนได้ ดังนั้นการใช้โทษที่รุนแรงเพียงอย่างเดียวไม่สามารถยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนได้ยังต้องใช้อมาตรการอื่นอีกเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน

การศึกษาค้นคว้านี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาโดยเปรียบเทียบกฎหมายยาเสพติดของต่างประเทศเพื่อศึกษาความเหมาะสมในการกำหนดโทษ สำหรับผู้ค้าเมทแอมเฟตามีนเทียบกับการกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ของไทยเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดโทษที่เหมาะสมในการยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนในประเทศไทย เพื่อนำมาปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย

จากการศึกษาถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษในการยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ของไทย พบว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดโทษ คือ น้ำหนักของปริมาณสารบริสุทธิ์ การลงโทษประหารชีวิต

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,

อีเมลล์ luckdit2011@hotmail.co.th

² สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, อีเมลล์ rsrisomwong@yahoo.com

สำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีนในระยะแรกควรกำหนดที่ปริมาณน้ำหนักสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 100 กรัมขึ้นไปและกำหนดโทษที่หลากหลายที่มีใช้ประหารชีวิตสถานเดียว เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจลงโทษให้เหมาะสมกับผู้ค้ารายใหญ่ รายย่อย ตัวการสำคัญ และตัวการไม่สำคัญ

ในระยะต่อไปที่พร้อมจะยกเลิกโทษประหารชีวิตก็สมควรให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตในคดียาเสพติดเพราะมิใช่ความผิดร้ายแรงสูงสุดตามความหมายของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง นอกจากการใช้โทษเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนแล้วยังคงต้องใช้มาตรการอื่นอีก เช่น การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติด การบริบททรัพยากรตามมูลค่าอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เมทแอมเฟตามีน / ประหารชีวิต

Abstract

The methamphetamine trafficking causes many serious problems such as social, economic and health problems in Thailand. The problem of methamphetamine trafficking has been addressed by the Thai government through imposition of harsh penalty such as life imprisonment and even death to prevent methamphetamine trafficking. Those who convicted to methamphetamine trafficking will face death penalty even in a small amount in which it was considered inappropriate to the offense and that could not stop methamphetamine trafficking. Therefore using harsh penalty alone cannot stop the methamphetamine trafficking. It requires other measures to stop methamphetamine trafficking.

This research study was aimed to compare narcotics law in other countries and to analyze the appropriate penalties used for methamphetamine trafficking in order to impose an appropriate penalty for methamphetamine trafficking on Narcotics Act B.E.2522 (A.D.1979) in Thailand. The objective of this study is to find appropriate criteria to determine the penalty for methamphetamine trafficking in order to improve Narcotics Act of B.E.2522 (A.D.1979) in Thailand.

The study was found that the appropriate criteria that will be used to determine the appropriate penalties for those who has done methamphetamine trafficking is the weight of pure methamphetamine. In the initial period, there should be the determination of death penalty for those who have done trafficking in weight at least 100 grams or more. Moreover, there should be various penalties rather than only death penalty in order to let the court use their discretion to decide the appropriate sentence for leading traders, small traders, ringleader, and non – ringleader.

When appropriate it should abandon the death penalty in the drug offence because this case it not the most serious crime according to International Covenant on Civil and Political Rights. In addition to the penalty, prevention of methamphetamine trafficking should be effectively implemented. Other measures should be used, such as a seriously law enforcement, decriminalization of drugs, the value-based confiscation.

Keywords: Methamphetamine / Death Penalty

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การกำหนดโทษให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ควรจะต้องกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและ ตัวผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคม ซึ่งจะเป็นผลให้การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น³ ปัจจุบันมีทฤษฎีที่สำคัญที่จะนำมาช่วยอธิบายถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษกับความผิดนั้นมีอยู่ 4 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟู และ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม ซึ่งทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิด คือ โทษจะต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้น ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันและทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูรวมทั้งทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมนั้นเป็นทฤษฎีการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิด⁴ แนวทางในการนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้สามารถแยกได้เป็น 3 กรณีด้วยกัน⁵ คือ

กรณีแรก ความผิดที่มีความรุนแรงมาก ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นหลัก และนำทฤษฎีอื่นมาเสริม

กรณีที่สอง ความผิดที่มีความรุนแรงน้อย หรือความผิดเล็กน้อย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลัก และนำทฤษฎีการลงโทษอื่นมาเสริม

³ อุทิศ สุภาพ, การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ร้ายและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), 54-97.

⁴ สุพจน์ สุโจนี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุด: กฎหมายอาญา 1 ภาคบัญญัติทั่วไป, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัย, 2552), 1-10.

⁵ อุทิศ สุภาพ, การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ร้ายและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด, 54-97.

กรณีนี้ที่สาม ผู้กระทำความผิดซ้ำ ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันเป็นหลัก และนำทฤษฎีการลงโทษอื่นมาเสริม

ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุยาอันตรายตามความในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ.2493 ได้ประกาศให้ยาจำพวกเร่งเมดัลลา ที่ได้จากการสังเคราะห์ ทุกชนิดเป็นยาอันตรายทำให้แอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีน⁶ เป็นยาอันตราย ตามพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ.2493 ต่อมาได้ถูกประกาศให้เป็นยาเสพติดให้โทษตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องระบุยาเสพติดให้โทษเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512 เพื่อควบคุมการผลิต ขยาย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ครอบครอง ให้เข้มงวดขึ้นและมีอัตราโทษสูงกว่ากรณีที่เป็นยา ต่อมา พ.ศ.2520 แอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีน ถูกจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 4 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขยาย นำเข้า หรือส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท ส่วนการมีไว้ในครอบครองโดยมิชอบก็ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท⁷ ต่อมาภายหลังได้มีการแก้ไขให้ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้กำหนดให้แอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีนเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ในลำดับที่ 5 และ 20

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้กำหนดโทษสำหรับผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย

⁶ การศึกษาครั้งนี้ศึกษาถึงเมทแอมเฟตามีนในบริบทของยาบ้าที่หมายถึงสารประกอบหลักในกลุ่มแอมเฟตามีน (amphetamine) ซึ่งเป็นสารสังเคราะห์ในรูปของแอมเฟตามีนซัลเฟต (amphetamine sulfate) อนุพันธ์ของแอมเฟตามีนที่เรียกว่า เมทแอมเฟตามีน (methamphetamine) และยาบ้าที่ระบาดในประเทศไทยขณะนี้ก็มีสารประกอบหลักเป็นเมทแอมเฟตามีน

⁷ ฝ่ายวิชาการ สุตรไพศาล, คัมภีร์ยาบ้า พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518, (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2539), 15-20.

ต้องระวางโทษประหารชีวิตในมาตรา 65 และผู้ใดจำหน่ายและมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาตและมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไปต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิตในมาตรา 66 เป็นการกำหนดโทษประหารชีวิตไว้เพื่อต้องการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติด และการที่ต้องระวางโทษที่สูงไว้เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย⁹ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนที่ต้องการใช้โทษประหารชีวิตกับความผิดที่รุนแรง และยังเป็นการขัดกับหลักที่ว่าการใช้กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามซึ่งทำให้เกิดผลพลอยได้ อันอาจก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าพฤติกรรมที่กฎหมายอาญาต้องการจะจำกัด⁹ และการที่จะใช้โทษทางอาญานั้นต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนกับความผิด¹⁰ ซึ่งทฤษฎีนี้เห็นว่าจำนวนโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำความผิดนั้น

นอกจากนี้ยังได้กำหนดบทสันนิษฐานไว้ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522¹¹ ว่าการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งแอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไปหรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป ให้ถือว่าเป็นการผลิต

⁹ วรการ ปัญะวิชัย, *ทัศนะคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ต่อมาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้า*, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), 1-10.

⁹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, *ทฤษฎีอาญา*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), 33-37.

¹⁰ ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), 20-30.

¹¹ ข้อความเดิมถูกยกเลิกโดย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาดซึ่งจะนำสืบหักล้างไม่ได้ ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น

การเปลี่ยนแปลงให้เมทแอมเฟตามีนจากวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 เป็นยาเสพติดร้ายแรงตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ.2522 ส่งผลให้การบังคับใช้โทษไม่เหมาะสมกับความผิดไม่ว่าจะเป็นกรณีบทสันนิษฐานตามมาตรา 15 วรรค 3 กรณีการลงโทษของศาล อีกทั้งยังเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นการเพิ่มความต้องการของผู้ซื้อผู้ขาย ยากลำบากต่อการปราบปรามการค้าเมทแอมเฟตามีนของผู้มีหน้าที่

การประหารชีวิตเป็นโทษที่ใช้เฉพาะกรณีที่เป็นการอาชญากรรมที่สังคมเห็นว่าร้ายแรงและก่อความเสียหายกับสังคมอย่างยิ่ง¹² เช่น การลักลอบค้ายาเสพติดในปริมาณมาก การฆาตกรรม อาชญากรรมสงคราม เป็นต้น เพราะเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่กระนั้นก็ตามการลงโทษโดยการประหารชีวิตก็ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติที่พยายามยกเลิกการลงโทษโดยการประหารชีวิตและการลงโทษด้วยการประหารชีวิตยังขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”¹³ ดังจะเห็นได้จากประเทศที่รัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว เช่น ประเทศสาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

แม้ว่าจะมีการบังคับใช้โทษที่มีความรุนแรงและกำหนดโทษสูงสุดสำหรับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 คือ การประหารชีวิตก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการระบาดของเมทแอมเฟตามีนได้ ดังจะเห็นได้จากสถิติการ

¹² สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดขึ้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา*, (กรุงเทพฯ: มปท, 2549), 22-30.

¹³ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), 256-274.

ปราบปรามยาเสพติดประจำปี 2555 ซึ่งพบว่าการจับกุมยาเสพติดสำคัญ คือ เมทแอมเฟตามีน และยาไอซ์ มีจำนวนคดีลดลงแต่จำนวนปริมาณของกลางโดยรวม กลับสูงมากกว่า ปี 2554 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 การจับกุมคดียาบ้าและยาไอซ์¹⁴

ยาเสพติด	ข้อมูล	ปี 2554	ปี 2555	ร้อยละ
ยาบ้า	จำนวนคดี	190,690	163,927	-14.03
	ของกลาง (ล้านเม็ด)	55.12	95.50	73.26
ไอซ์	จำนวนคดี	22,478	22,716	-3.39
	ของกลาง (กก.)	1,241.39	1,606.57	29.42

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการค้าเมทแอมเฟตามีนในปริมาณมากหรือน้อยจะต้องได้รับโทษในปริมาณที่เท่ากันตามบทสันนิษฐาน ส่งผลต่อความยากลำบากในการปราบปรามผู้ต้องหาจะทำการต่อสู้ขัดขวางการจับกุมของเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 กำหนดให้ผู้ผลิตนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) อันเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย และจำหน่ายและมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) โดยไม่ได้รับอนุญาตและมีปริมาณค่านวนเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไปต้องระวางโทษประหารชีวิต ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการค้าเมทแอมเฟตามีนได้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคมและปรับปรุงบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ในส่วนของบทกำหนดโทษให้เหมาะสมกับฐานความผิดและเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำ

¹⁴ สำนักปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประจำปี 2555

ความผิดที่เกี่ยวข้องกับการค้าเมทแอมเฟตามีนผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงความเหมาะสมของการกำหนดโทษประหารชีวิตไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนด้วยเหตุที่ว่าโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงโดยศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายยาเสพติดให้โทษที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนของต่างประเทศเพื่อให้ได้บทกำหนดโทษที่เหมาะสมกับการค้าเมทแอมเฟตามีนและเป็นแนวทางในการแก้ปัญหการกระทำผิดที่เกี่ยวกับเมทแอมเฟตามีนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีของควมมีประสิทธิภาพของโทษประหารชีวิตที่มีต่อการค้าเมทแอมเฟตามีน

2.2 เพื่อศึกษาโทษของการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนที่กำหนดไว้ในกฎหมายยาเสพติดของประเทศต่างๆ

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ถึงความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตที่บัญญัติในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีน

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหของการบัญญัติโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การค้นคว้าวิจัยจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับปัญหาการกำหนดโทษประหารชีวิตไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ตลอดจนตำรากฎหมาย ด้วยบทกฎหมาย

บทความทางวิชาการ คำพิพากษาฎีกา ค้นคว้าในห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และของสถาบันต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตลอดจนสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีคุณวุฒิ ความรอบรู้ และมีประสบการณ์ในด้านกฎหมายอาญาเสพติด เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำมาแก้ไขปัญหาทางกฎหมายต่อไป

4. ความเหมาะสมของการกำหนดโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ในการค้าเมทแอมเฟตามีน

4.1 การกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้กำหนดโทษสำหรับฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับการค้าเมทแอมเฟตามีนซึ่งได้ถูกกำหนดไว้เป็นยาเสพติดประเภทที่ 1 จะมีฐานความผิดไว้ 4 ฐานความผิด¹⁵ คือ ความผิดฐานผลิต ความผิดฐานนำเข้า ส่งออก ความผิดฐานจำหน่าย ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

4.1.1 ความผิดฐานผลิตและฐานผลิตเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1

มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

¹⁵ ขวัญชนก จินุลย์คำ, ความผิดธรรมดาและหลายกรรมต่างกัน ศึกษากรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 26-76.

การผลิต ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย

.... (2) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไปหรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป ...”

บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิด กรณีความผิดฐานผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 65 บัญญัติว่า “ผู้ใดผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการผลิตโดยการแบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุและมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึงปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสาม เป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงห้าล้านบาท”

4.1.2 ความผิดฐานนำเข้า ส่งออก การกระทำความผิดฐานนำเข้าและฐานส่งออกเมทแอมเฟตามีน ตามมาตรา 15 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 บัญญัติไว้ดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใด นำเข้า หรือซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การนำเข้า หรือส่งออก ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการนำเข้า หรือส่งออก เพื่อจำหน่าย

.... (2) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไปหรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป ...”

บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 65 บัญญัติว่า

“ผู้ใดนำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามความวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต...”

4.1.3 ความผิดฐานจำหน่าย การกระทำความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 กำหนดความผิดและโทษเกี่ยวกับการจำหน่ายยาเสพติดในประเภท 1 ตาม มาตรา 15 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 บัญญัติไว้ว่า

“ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้ อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ...”

บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 66 บัญญัติว่า

“ผู้ใดจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาตและมี ปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึง ปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม แต่ไม่เกินยี่สิบกรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงห้าล้านบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต”

4.1.4 ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย การกระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 การกระทำความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามมาตรา 15 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 บัญญัติไว้ดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใด มีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

.... (2) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไปหรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป ...”

บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิด กรณีความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษประเภท 1 ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 66 บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่

ถึงปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม แต่ไม่เกินยี่สิบกรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงห้าล้านบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต”

4.2 การกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนตามกฎหมายระหว่างประเทศ

การกำหนดโทษที่เหมาะสมในการยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนจะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนกับความผิด ยึดเกณฑ์กำหนดการลงโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด จะเห็นได้ว่าการใช้เกณฑ์ในการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีนอยู่ 2 เกณฑ์ คือ

1. ใช้เกณฑ์สารบริสุทธิ์ ตามแนวประเทศสหรัฐอเมริกา คือ กำหนดปริมาณของสารบริสุทธิ์ออกเป็น 3 ระดับ แล้วกำหนดโทษที่จะลงตามระดับของปริมาณคือมีทั้งโทษปรับและจำคุกดังนี้

1.1 ปริมาณเมทแอมเฟตามีนบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 50 กรัมหรือมากกว่าหรือ 500 กรัมหรือมากกว่าสำหรับสารผสม มีโทษค่าปรับ 10 ถึง 50 ล้านดอลลาร์ มีโทษจำคุก 10 ปีถึงตลอดชีวิต

1.2 ปริมาณเมทแอมเฟตามีนบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 5 ถึง 49 กรัมหรือ 50 ถึง 499 กรัม สำหรับสารผสม มีโทษค่าปรับ 5 ถึง 25 ล้านดอลลาร์ มีโทษจำคุก 5 ปีถึง 40 ปี

1.3 ปริมาณเมทแอมเฟตามีนบริสุทธิ์ ตั้งแต่อย่างน้อย 5 กรัมหรือน้อยกว่า 50 กรัมสำหรับสารผสม มีโทษค่าปรับ 1 ถึง 5 ล้านดอลลาร์ มีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี

2. ใช้เกณฑ์น้ำหนักสุทธิตามแนวประเทศอังกฤษ คือ

2.1 กำหนดการลงโทษเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง โทษสูงสุดคือ จำคุกตลอดชีวิต ระดับกลาง โทษสูงสุดคือ จำคุกไม่เกิน 14 ปีหรือปรับโดยไม่จำกัดค่าปรับ และระดับต่ำ โทษสูงสุดคือจำคุกไม่เกิน 14 ปี หรือปรับอย่างจำกัดค่าปรับ

2.2 กำหนดระดับปริมาณเมทแอมเฟตามีนที่มีในการกระทำความผิดออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับ 1 มีจำนวนตั้งแต่ 20 กิโลกรัม ระดับ 2 มีจำนวนตั้งแต่ 4 กิโลกรัม ระดับ 3 มีจำนวนตั้งแต่ 750 กรัม ระดับ 4 มีจำนวนตั้งแต่ 20 กรัม

2.3 กำหนดการกระทำความผิดออกเป็น 3 การกระทำ คือ leading role significant role และ lesser role จึงจะมีอัตราโทษดังนี้

ตารางที่ 2 การกระทำความผิดและการกำหนดโทษในระดับ leading role

class a	leading role	significant role	lesser role
category 1	starting point 14 years' custody	starting point 10 years' custody	starting point 7 years' custody
category 2	starting point 11 years' custody	starting point 8 years' custody	starting point 5 years' custody
category 3	starting point8 years 6 months' custody	starting point4 years 6 months' custody	starting point 3 years' custody
category 4	starting point 5 years 6 months' custody	starting point 3 years 6 months' custody	starting point 18 months' custody

ตารางที่ 3 การกระทำความผิดและการกำหนดโทษในระดับ significant role

class b	leading role	significant role	lesser role
category 1	starting point 8 years' custody	starting point 5 years 6 months' custody	starting point 3 years' custody
category 2	starting point 6 years' custody	starting point 4 years' custody	starting point 1 year's custody
category 3	starting point 4 years' custody	starting point 1 year's custody	starting point high level community order
category 4	starting point 18 months' custody	starting point high level community order	starting point low level community order

ตารางที่ 4 การกระทำความผิดและการกำหนดโทษในระดับ lesser role

class c	leading role	significant role	lesser role
category 1	starting point 5 years' custody	starting point 3 years' custody	starting point 18 months' custody
category 2	starting point 3 years 6 months' custody	starting point 18 months' custody	starting point 26 weeks' custody
category 3	starting point 18 months' custody	starting point 26 weeks' custody	starting point high level community order
category 4	starting point 26 weeks' custody	starting point high level community order	starting point low level community order

จากการวิเคราะห์การกำหนดโทษที่ใช้สำหรับการหยุดยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนตามแนวของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศไทยทำให้เห็นว่าการกำหนดโทษของไทยมีการลงโทษในอัตราที่สูงในการกระทำความผิดเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือยังมีการลงโทษโดย การประหารชีวิตผู้ที่ค้าเมทแอมเฟตามีนในฐานะความผิดที่ครอบครองเพื่อจำหน่ายในปริมาณที่น้อยเมื่อเทียบ

กับประเทศอื่นแล้ว ซึ่งในการครอบครองเมทแอมเฟตามีน 20 กรัม อาจจะไม่ใช่ว่าผู้ค้ายาเสพติดอาจเป็นเพียงผู้เสพหรือผู้ซืงก็เป็นไปได้

การกำหนดการลงโทษควรใช้ปริมาณของสารบริสุทธิ์ในเมทแอมเฟตามีนมากำหนดโทษตามแนวประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความเหมาะสมสำหรับประเทศไทยด้วยเหตุผล ดังนี้

1. การระบาดของเมทแอมเฟตามีนปลอมในประเทศไทย หากใช้จำนวนหน่วยการใช้ หรือน้ำหนักสุทธิจะไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงมากที่สุด (most serious crime)

2. การกำหนดอัตราโทษของไทยยังไม่สามารถยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนได้ ยังคงมีการลักลอบค้าอยู่ ที่จับได้เป็นเพียงผู้เสพหรือผู้รับจ้างซืง

3. การใช้ปริมาณน้ำหนักสุทธิตามแนวประเทศของอังกฤษจำเป็นต้องมีแนวการลงโทษ (sentencing guideline) ซึ่งตามระบบกฎหมายไทยไม่มีทั้งสองแบบ

4. การกำหนดการลงโทษโดยการประหารชีวิตผู้ค้าเมทแอมเฟตามีนตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษซึ่งเดิมกำหนดไว้ที่ 100 กรัม ในการครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่ได้ถูกแก้ไขตามนโยบายของรัฐบาลจะถูกลงโทษประหารชีวิตไว้ที่การครอบครองเพียง 20 กรัม

เมื่อพิจารณาแล้วว่าการกำหนดโทษที่ใช้ยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน ในการกำหนดโทษควรใช้ปริมาณของสารบริสุทธิ์ตามแนวประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผล ดังนี้

1. ยกเลิกโทษประหารชีวิตในกรณีที่เป็นผู้เสพ หรือผู้ซืง

2. บทสันนิษฐานการครอบครองเพื่อจำหน่ายควรเป็นไปตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ก่อนที่จะมีการแก้ไข พ.ศ.2545 คือ ต้องมีปริมาณเมทแอมเฟตามีนในครอบครองเพื่อจำหน่ายที่เป็นปริมาณสารบริสุทธิ์ 100 กรัม จึงจะลงโทษประหารชีวิตเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน จึงจะสอดคล้องกับหลักความ

เป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงมากที่สุด (most serious crime) และหลักความได้สัดส่วนของการลงโทษ

นอกจากการใช้โทษในการลงโทษผู้ที่ค้าเมทแอมเฟตามีนแล้วยังมีกระบวนการอื่นๆ อีกที่สามารถปริมาณความต้องการขายและความต้องการซื้อเมทแอมเฟตามีน เช่น

1. การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
2. การลดทอนความเป็นอาชญากรรม
3. การยึดทรัพย์ตามมูลค่า

5. สรุปผลการศึกษา

5.1 มาตรการยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน

การใช้โทษเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีน ตามกฎหมายประกอบด้วย

5.1.1 การใช้โทษประหารชีวิต การลงโทษโดยการประหารชีวิต แบ่งเป็น 2 กรณี คือ ลงโทษผู้ผลิต นำเข้า ส่งออกเมทแอมเฟตามีนอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 15 โดยเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย และลงโทษผู้จำหน่ายหรือมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน

5.1.2 การใช้โทษจำคุก แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ โทษจำคุกตลอดชีวิต คือ ผลิตนำเข้าส่งออก เมทแอมเฟตามีน และโทษที่กำหนดระยะสูงสุดเท่ากับ 20 ปี คือ จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย (เมทแอมเฟตามีนเกิน 15 เม็ด จำคุก 4-15 ปี เมทแอมเฟตามีนสารบริสุทธิ์เกิน 20 กรัม จำคุก 4 ปี – ตลอดชีวิต)

5.1.3 การใช้โทษปรับ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ แปรหั้นถึงสามแสนบาท (ผลิต จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย ไม่ถึงจำนวนที่กำหนดไว้ใน มาตรา 15 วรรค 3) สี่แสนถึงห้าแสนบาท (ผลิต จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย ในปริมาณที่กำหนดไว้ใน มาตรา 15 วรรค 3) ห้าแสนถึงห้าแสนบาท (นำเข้าส่งออกฝ่าฝืนมาตรา 15 วรรค 3 จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่ายสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัม)

นอกจากนี้ยังมีโทษอีก 2 ประเภที่ไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 คือ

1. การกักขัง โทษกักขังเป็นโทษที่เปลี่ยนมาจากโทษอื่น ไม่มีความผิดใดในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 กำหนดให้ลงโทษกักขังเป็นแต่เพียงรับโทษอื่นๆ เช่น จำคุก หรือปรับแล้วเปลี่ยนมาเป็นโทษกักขัง เป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2502

2. การริบทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ ตามประมวลกฎหมายอาญาทั่วไป (แบ่งเป็นทรัพย์สินที่ศาลจะต้องริบเสมอและทรัพย์สินในดุลพินิจของศาลว่าจะริบหรือไม่ก็ได้) และตามพระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 (แบ่งเป็นทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดและทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด)

มาตรการอื่นสำหรับการปราบปรามการค้าเมทแอมเฟตามีน

1. การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังในการบังคับโทษตามกฎหมายของพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามการค้าเมทแอมเฟตามีน ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการสืบสวน จับกุม การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาคดี การบังคับคดี

2. การลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติดซึ่งประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติดในกรณีผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนยุติธรรมทางอาญา มีระบบการบำบัดรองรับ

3. การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-based confiscation) การยึดทรัพย์สินในคดียาเสพติดด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิดชำระเงินจำนวนหนึ่งที่มีมูลค่าเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมของการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่ได้มาแทนทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด โดยผลของการริบ

ทรัพย์สินตามมูลค่านี้นำให้รัฐสามารถใช้สิทธิเรียกร้องเป็นตัวแทนจากผู้ถูกพิพากษา ลงโทษรับทรัพย์สิน

5.2 จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายประเทศกลุ่มตัวอย่างพบว่าเกณฑ์ที่ใช้กำหนดโทษสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีนนั้นมี 2 แนวทาง คือ

5.2.1 การใช้น้ำหนักสุทธิตามแนวประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งประเทศสหราชอาณาจักรไม่มีการลงโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำความผิดอาญา ดังนั้นการลงโทษสูงสุดของการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการค้าเมทแอมเฟตามีน ใช้ปริมาณน้ำหนักสุทธิเป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษโดยการกำหนดโทษสูงสุดคือ จะถูกลงโทษจำคุก 14 ปี เมื่อกระทำความผิดที่มีปริมาณเมทแอมเฟตามีน 20 กิโลกรัมขึ้นไป

5.2.2 การใช้ปริมาณน้ำหนักของสารบริสุทธิ์ตามแนวประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกายังคงมีการลงโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำความผิดอาญา แต่ไม่มีการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้นโทษสูงสุดของการค้าเมทแอมเฟตามีนคือ เมื่อกระทำความผิดที่มีปริมาณเมทแอมเฟตามีนบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 50 กรัม หรือมากกว่าหรือ 500 กรัม หรือมากกว่าสำหรับสารผสม มีโทษจำคุก 10 ถึง 50 ล้านดอลลาร์ มีโทษจำคุก 10 ปีถึงตลอดชีวิต

จากการศึกษาความเหมาะสมของการกำหนดโทษสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีน พบว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดโทษสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีนในประเทศไทย คือ การใช้ปริมาณน้ำหนักของสารบริสุทธิ์ตามแนวประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุผล คือ

1. ประเทศไทยได้ใช้เกณฑ์น้ำหนักของสารบริสุทธิ์ในการกำหนดโทษสำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมาตั้งแต่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ต่อมาภายหลังได้มีการปรับประเภทของเมทแอมเฟตามีนจากวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท มาเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 และ ปรับลดปริมาณการลงโทษจาก 100 กรัม เหลือเพียง 20 กรัม ตามนโยบายของรัฐบาล

2. การใช้ปริมาณน้ำหนักสุทธิไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดในกรณีที่เป็นเมทแอมเฟตามีนปลอมได้จะทำให้ลงโทษผู้ชนแทนผู้ค้า เช่น การใช้ปริมาณจำนวนหน่วยการใช้ 15 หน่วยการใช้ อาจจะมีปริมาณสารบริสุทธิ์ไม่ถึงปริมาณที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 วรรค 3

3. ประเทศไทยไม่มีระบบการลงโทษโดยใช้ sentencing guideline ตามแนวประเทศอังกฤษ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ที่ค้าเมทแอมเฟตามีน ของประเทศไทยกำหนดให้ประหารชีวิตผู้ที่ค้าเมทแอมเฟตามีนโดยใช้ปริมาณสารบริสุทธิ์เพียง 20 กรัม เป็นการกำหนดโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดจึงขอเสนอแนะว่าโทษที่เหมาะสมสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีน คือ

1. การลงโทษประหารชีวิตผู้ค้าเมทแอมเฟตามีนในกรณีที่เข้าข่ายเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุด คือ มีการค้าในปริมาณมากโดยผู้ศึกษามีความเห็นทำให้กลับไปใช้ในปริมาณสารบริสุทธิ์ 100 กรัม ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ฉบับเดิม ก่อนที่จะปรับลดปริมาณสารบริสุทธิ์และประเภทของยาเสพติดของเมทแอมเฟตามีน ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ฉบับแก้ไข พ.ศ.2545

2. การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตสำหรับผู้ที่ค้าเมทแอมเฟตามีนที่มีปริมาณน้ำหนักสารบริสุทธิ์ ไม่ถึง 100 กรัม

6. ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนในประเทศไทย และกำหนดการใช้การลงโทษทางอาญาให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ควรปรับเปลี่ยนการจัดประเภทของเมทแอมเฟตามีนจากยาเสพติดประเภท 1 เป็นยาเสพติดประเภทอื่นเพื่อความเหมาะสมของการลงโทษตามอัตราโทษสืบเนื่องจากประกาศของกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 135 (พ.ศ.2539) เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้

กำหนดให้แอมเฟตามีน และเมทแอมเฟตามีนเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ในลำดับที่ 5 และ 20 จากเดิมแอมเฟตามีน และเมทแอมเฟตามีนเป็นเพียงวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 4 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขายนำเข้า หรือส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท ส่วนการมีไว้ในครอบครองโดยมิชอบก็ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

6.2 การลงโทษประหารชีวิตสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีนในระยะแรกควรกำหนดที่ปริมาณน้ำหนักสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 100 กรัมขึ้นไป และกำหนดโทษจำคุกสูง และมีโทษปรับสูงเป็นทางเลือกสำหรับความผิดฐานนี้ เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจลงโทษให้เหมาะสมกับผู้ค้า รายใหญ่ รายย่อย ตัวการสำคัญ และตัวการไม่สำคัญ ในระยะต่อไปที่พร้อมจะยกเลิกโทษประหารชีวิตก็สมควรให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตในคดียาเสพติดเพราะมิใช่ความผิดร้ายแรงสูงสุดตามความหมายของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

6.3 การใช้มาตรการอื่นที่เหมาะสม เช่น การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับผู้ค้าส่วนคนเสพติดให้เข้าไปบำบัดโดยเฉพาะมีไว้ในครอบครอง 20 กรัม เป็นเสพติดเท่านั้น และการรับทรัพย์ตามมูลค่าอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก วิบูลย์คำ. (2554) *ความผิดกรรมเดียวและหลายกรรมต่างกัน ศึกษากรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- คณิต ณ นคร. (2543) *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543) *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ฝ่ายวิชาการ สุตรไพศาล. (2539) *คัมภีร์ยาม้า พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518*, กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.

วรการ ปัญณะวิชัย. (2546) *ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ต่อมาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้า, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2549) *ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา*, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพจน์ สุโรจน์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552) *กฎหมายอาญา 1: ภาคบทบัญญัติทั่วไป (หน่วยที่ 1-15) (พิมพ์ครั้งที่ 10), นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2556) *ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประจำปี 2555*, กรุงเทพฯ: ส่วนการข่าว สำนักปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

อุทิศ สุภาพ. (2545) *การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ร้ายและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.*

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552) *ทฤษฎีอาญา*, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Brian T. Yeh. (2012) *Drug offenses: Maximum fines and terms of imprisonment for violation of the federal controlled substances act and related laws*, United states of America: Congressional Research Service.

Drug Offences Definitive Guideline. (2012), London: Sentencing Council.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงิน: ศึกษาเฉพาะ กรณีการชำระหนี้ด้วยกระทำการหรือดเว้นกระทำการ

ภวินท์ ธนากรยิ่งยงค์¹

ชลอ ร่วงวัฒนาภิกุล²

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และประวัติศาสตร์ของกฎหมายหนี้เฉพาะเรื่องการชำระหนี้อย่างอื่น (2) วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหามองการชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการและงดเว้นการกระทำการ

วิธีการดำเนินการวิจัย บทความนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมาย เอกสาร บทความ คำพิพากษาศาลฎีกา รายงานการประชุมสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า การชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรือดเว้นการกระทำนั้น ยังไม่มีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน ส่งผลให้เจ้าหนี้นำช่องว่างทางกฎหมายนี้ไปเอารัดเอาเปรียบลูกหนี้ได้ เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นทุนนิยม มีความเลื่อมล้ำทางสังคมมาก ทำให้ลูกหนี้ไม่มีทางเลือกในการต่อรองกับเจ้าหนี้มากนัก จึงต้องมีการตีความกฎหมายในมาตรา 321 และมาตรา 322 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้กว้างมากขึ้น โดยให้มีการตีความเกี่ยวกับการระงับสิ้นไปของหนี้เดิม

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,
อีเมล kudo-kung@hotmail.com

² สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เมื่อได้มีการชำระหนี้ด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการแล้ว มิได้หมายความว่าหนี้เดิมจะดับสิ้นไปทันทีที่มีการตกลงกันว่าจะชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นแทนหนี้เงิน

การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในหลายครั้งที่เจ้าหนี้อาจนำอำนาจของตนที่มีเหนือกว่าเสนอข้อตกลงในการชำระหนี้ที่ทำให้ลูกหนี้เกิดความเสียเปรียบอย่างมาก โดยลูกหนี้ไม่กล้าโต้แย้งเพราะเกรงว่าจะถูกฟ้องร้องคดี ดังนั้นจึงควรมีการนำบทบัญญัติกฎหมายอื่นมาบังคับใช้ได้โดยอนุโลม คือ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 เพื่อให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาในการใช้ดุลยพินิจมากขึ้นในการตัดสินคดี จึงจะเกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

คำสำคัญ: การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่น / กระทำการ / งดเว้นกระทำการ

Abstract

The objectives of this article are to (1) study the conceptual framework, the theories, the principles and the history of the performance of obligation which is not only the delivery of money and (2) to analyze the root cause and the solution of the debt payment with execution or non-execution.

The use of documentary research methodology has been applied to this article. The resources are consist of legislation, document, articles, the final judgement from the supreme, the meeting minutes, the printing medias and the related online contents from the local and global governments.

The research result shows no legislation is available to handle the performance in lieu on monetary obligation by performance or forbearance. Therefore, the creditor could take advantage of a gap in the law. According to the class inequality, the debtor may have no choice to negotiate with the

creditor. Section 321 and 322 could be resolved the remission when the debt has been finished the execution or non-execution. It could not be resolved when the litigant has just done the agreement to deliver the debt payment with any others instead of money.

Due to the fact that the creditors always have the bargaining power than the debtor. The debtor is afraid of against their creditor. Section 14 of the Labour Protect Act and the Unfair Contract Term Act should be adaptable in this case and in fairness be considered by the judge.

Keywords: Performance in Lieu / Performance / Forbearance

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีการกู้เงิน เพื่อการบริโภคหรือการลงทุน เมื่อเกิดหนี้แล้วลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้กับเจ้าหนี้ โดยลูกหนี้จะขอชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่ผิดไปจากวัตถุประสงค์แห่งหนี้ไม่ได้ ตามมาตรา 320³ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ในกรณีที่เจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ย่อมไม่ขัดต่อมาตรา 320 โดยถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยชอบตามบทบัญญัติในมาตรา 321 วรรคแรก⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นผลดีแก่ทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ เนื่องจาก ไม่เป็นที่เสียหายแก่ผู้ใด โดยเจ้าหนี้ก็ยอมรับและพอใจการชำระหนี้ของลูกหนี้ ทางลูกหนี้ก็เต็มใจในการขอชำระหนี้เป็นอย่างอื่นด้วยตัวเอง เพื่อความสะดวกและ

³ มาตรา 320 อันจะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน หรือให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้นั้น ท่านว่าหากอาจจะบังคับได้ไม่

⁴ มาตรา 321 ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ไม่ต้องชวนขายชำระหนี้ให้ตรงตามที่ตกลงกันแต่แรก และยังทำให้คดีไม่รอกศาล อีกทั้งไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆ มากมาย

การชำระหนี้อย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้⁵ อาจเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้ของลูกหนี้ด้วย การกระทำ งดเว้นการกระทำ หรือการส่งมอบทรัพย์สินก็ได้ เช่น นาย A เป็นหนี้ นาย B จำนวน 10,000 บาท ซึ่งนาย A จะต้องนำเงินมาชำระนาย B เท่านั้น ตามมาตรา 320 แต่ถ้านาย A ได้ขอชำระหนี้ให้นาย B ด้วยอย่างอื่น คือ ขอชำระหนี้ด้วยการกระทำโดยไปเดินรำให้ หรือ ขอชำระหนี้ด้วยการงดเว้นการกระทำโดยจะปิดร้านอาหารของตนเป็นเวลา 5 วัน หรือขอชำระหนี้ด้วยทรัพย์สินโดยมอบแหวนเพชรให้ ถ้านาย B ยอมรับการชำระหนี้แบบนี้ก็จะส่งผลให้หนี้เดิม คือหนี้เงินจำนวน 10,000 บาท เป็นอันระงับสิ้นไป ซึ่งเจ้าหนี้จะทวงมาตามหนี้เดิมไม่ได้

เมื่อศึกษาถึงการชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงินจึงพบปัญหา ดังนี้

ประการแรก ในการชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้น อาจถือได้ว่าเป็นการจำงไปในตัว เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็จะเกิดปัญหาที่ตามมาว่าในการชำระหนี้อย่างอื่นด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นอาจถือได้ว่าเป็นการจำงแรงงานหรือจำงทำของ เพราะการจำงแรงงานและการจำงทำของมีข้อกฎหมายและความคุ้มครองลูกจำงที่แตกต่างกัน ซึ่งถ้าในขณะที่ลูกหนี้ทำงานเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อยู่ ลูกหนี้ได้ไปทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก เช่นนี้จะต้องนำบทบัญญัติกฎหมายใดมาใช้บังคับในการชดเชยค่าเสียหาย เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน รวมถึงในกรณีการระงับแห่งหนี้ด้วยการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นคือการทำการ

⁵ ที่ว่า “แทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ (หนี้เดิม) หมายความว่า หนี้เดิมนั้น อาจจะเป็นหนี้ที่เกิดจากมูลสัญญา หรือมูลละเมิด หรือมูลหนี้ประการอื่นก็ได้” อ้างถึง ชลธ ว่องวัฒนาภิกุล, คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), 250.

หรือดเว้นกระทำการนั้น จะมีการระงับแห่งหนี้ลงเมื่อใด จะระงับลงทันทีที่ได้มีการตกลงกันหรือจะระงับลงต่อเมื่อได้มีการกระทำการหรือดเว้นกระทำการโดยสมบูรณ์แล้ว

ประการที่สอง การชำระหนี้อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยการกระทำการหรือดเว้นกระทำการนั้นมีลักษณะที่คล้ายกับการจำนอง แต่กลับไม่มีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองเป็นการเฉพาะดังเช่น มาตรา 322 ที่ให้การคุ้มครองเจ้าหนี้ในกรณีเกิดการชำระผิดบกพร่องหรือการรอนสิทธิ เจ้าหนี้จึงอาจใช้ช่องทางนี้ในการเอารัดเอาเปรียบลูกหนี้ได้ ฉะนั้นจึงควรมีการนำบทบัญญัติอื่นเข้ามาปรับเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

ประการที่สามในการชำระหนี้อย่างอื่นในหนี้เงินด้วยการกระทำนั้น สมควรที่จะมีหลักฐานในการชำระหนี้ด้วยหรือไม่ เพราะเมื่อไม่มีหลักฐานยืนยันในการชำระหนี้ด้วยการกระทำแล้ว อาจทำให้เจ้าหนี้โกงลูกหนี้ก็เป็นได้ และยอมทำให้ลูกหนี้เดือดร้อนเมื่อถูกฟ้องร้องคดี อีกทั้งฐานะทางการเงินของลูกหนี้ย่อมไม่สามารถสู้เจ้าหนี้ได้อยู่แล้ว

ประการที่สี่ การชำระหนี้อย่างอื่นโดยการกระทำการหรือดเว้นการกระทำนั้น มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการคิดคำนวณราคาในการกระทำการหรือดเว้นการกระทำ และจะต้องคิดคำนวณตามบทกฎหมายใด หรือจะอยู่ในบังคับของมาตรา 656 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ในส่วนของราคากลางตามท้องตลาด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และประวัติเกี่ยวกับการชำระหนี้ อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยการกระทำการหรือดเว้นการกระทำ

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการชำระหนี้ อย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยการกระทำการหรือดเว้นการกระทำ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมาย เอกสาร บทความ คำพิพากษาศาลฎีกา รายงานการประชุมสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

4. ทฤษฎีการชำระหนี้ต่างกัน

4.1 การชำระหนี้ต่างกันตามกฎหมายประเทศไทย

การชำระหนี้ต่างกันตามกฎหมายไทยบัญญัติไว้ในมาตรา 321 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยมีมาตรา 322 เป็นมาตราอุปการณ์ มาตรา 321 ของไทยแบ่งออกเป็นสามวรรค ในวรรคแรกบัญญัติถึงการรับของหนี้หากมีการชำระหนี้ต่างกัน โดยมาตรา 321 กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญ คือ เจ้าหนี้จะต้องยอมรับเอาการชำระหนี้ต่างกันนั้นไว้ ซึ่งคำว่ารับชำระหนี้ต่างกันแทนหนี้ที่ได้ตกลงไว้ หมายถึง เจ้าหนี้ยอมรับสิ่งของหรือการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างอื่นแทนหนี้ที่เป็นอยู่เดิม โดยมีเจตนาให้หนี้ระงับสิ้นไปและไม่คำนึงถึงราคา แต่ความสำคัญ คือ เจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้หรือไม่ หากเจ้าหนี้ยอมรับหนี้ทำให้หนี้เป็นอันระงับไปทันที ซึ่งการชำระหนี้ต่างกันมีความแตกต่างจากการแปลงหนี้ใหม่ เนื่องจากการแปลงหนี้ใหม่เป็นการทำสัญญาเพื่อระงับหนี้เก่าและก่อหนี้ใหม่ขึ้นมาแทน แต่การชำระหนี้ต่างกันนั้นเมื่อเจ้าหนี้ยอมรับหนี้ใหม่แทนหนี้เดิมแล้วหนี้จะระงับสิ้นไปทันทีโดยไม่มีหนี้ใหม่เกิดขึ้นมา และหากการชำระหนี้ต่างกันบกพร่องหรือรอนสิทธิก็ให้ไปกล่าวร่วมกันในเรื่องสัญญาซื้อขายดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 322

ในระหว่างการชำระหนี้ต่างกันตามมาตรา 321 ลูกหนี้อาจจะรับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เพื่อให้เจ้าหนี้ผ่อนผันบรรเทาการเร่งรัดการชำระหนี้หรือเพื่อให้สะดวกในการกู้ยืมเงินเพิ่มเติม โดยมาตรา 321 วรรค 2 ได้วางหลักว่า การที่ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ขึ้นใหม่นี้ หากเป็นกรณีที่สูงสลับ กล่าวคือ ไม่แน่ว่าได้ก่อหนี้ขึ้นเพื่อแทนการชำระหนี้แล้ว ก็ไม่ให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ขึ้นได้ก่อหนี้ขึ้นแทนการชำระหนี้

กรณีของมาตรา 321 วรรคสามนั้นเป็นกรณีของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นด้วยตัวเงินหรือประทอนสินค้า โดยกฎหมายบัญญัติไว้ต่างจากวรรคแรกที่มีการระบุถึงหนี้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในมาตรา 321 วรรคแรกนั้นหนี้ย่อมระงับทันทีที่เจ้าหนี้ตกลงรับเอาหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้ที่ได้ตกลงไว้ แต่ในมาตรา 321 วรรคสาม หนี้จะระงับต่อเมื่อตัวเงินหรือประทอนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว

4.2 การชำระหนี้อย่างอื่นตามกฎหมายประเทศเยอรมัน

โดยทั่วไปวิธีการชำระหนี้ จะขึ้นอยู่กับสภาพของมูลหนี้ กล่าวคือ หากหนี้นั้นมีมูลหนี้อันเกิดจากนิติกรรม วิธีการชำระหนี้ก็จะตกอยู่ภายใต้ข้อตกลงตามเจตนาของคู่สัญญา แต่หากหนี้นั้นมีมูลหนี้ตามกฎหมาย วิธีการชำระหนี้จะขึ้นอยู่กับกฎหมายในเรื่องนั้นๆ⁶ ซึ่งการชำระหนี้ ถือเป็นวิธีการที่สำคัญทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นหนี้⁷ โดยบางกรณีการชำระหนี้ อาจเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่ไม่ตรงตามที่คู่สัญญาได้ให้สัญญาไว้ ซึ่งการชำระหนี้ที่ไม่ตรงตามที่ให้สัญญาไว้เช่นนี้ มีชื่อเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า an Erfüllungsstatt เมื่อลูกหนี้ได้ชำระหนี้ด้วยอย่างอื่น และเจ้าหนี้ได้รับเอาการชำระหนี้อย่างอื่นนั้นไว้แทนการชำระหนี้เดิม เช่นนี้ย่อมมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้โดยชอบ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 364 ตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน โดยบัญญัติว่า

⁶ Schuster, E. J., *The principle of German civil law*, (Oxford: The Clarendon Press, 1907), 164.

⁷ Foreign Office, *Manual of German law*, (London: Her Majesty's stationery office, 1952), 80-81.

“ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไป ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอใจแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้าหนี้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่า ลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นแทนการชำระหนี้”⁸

ตัวอย่าง ผู้ให้เช่าซึ่งมีสิทธิที่จะให้ผู้เช่าซ่อมแซมสิ่งของที่เช่าให้อยู่ในสภาพที่ดีก่อนที่จะส่งมอบคืน ได้ตกลงยอมรับสิ่งของที่เช่าตามสภาพที่เป็นอยู่ในขณะที่ส่งมอบคืนและยอมรับเงินค่าเสียหายสำหรับกรณีที่เกิดการชำรุดทรุดโทรม ซึ่งการยอมรับการชำระหนี้เช่นนี้ย่อมถือเป็นการยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้⁹

กรณีการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น นักกฎหมายเยอรมันมีความเห็นทางวิชาการต่างกันเป็นสองความเห็น นักกฎหมายฝ่ายแรกเห็นว่า ข้อตกลงในการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นถือเป็นสัญญาเปลี่ยนแปลงหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 311¹⁰ เพื่อที่จะระงับหนี้เดิม เช่น มีข้อเสนอจากลูกหนี้ที่จะชำระหนี้เป็นอย่างอื่น และหากเจ้าหนี้

⁸ Article 364 (Acceptance in lieu of fulfilment)

“An obligation is extinguished if the creditor accepts in lieu of performance another performance than that agreed upon.

If the debtor, for the purpose of satisfying the creditor, assumes a new obligation towards him, it is not to be presumed, in case of doubt, that he assumes the obligation in lieu of performance”

อ้างใน German Civil Code, *Law of obligation third section: Extinction of obligation* (Translated by Chung Hui Wang), (London: Stevens and Sons, Limited, 1907), 81.

⁹ Schuster, E. J., *The Principle of German Civil Law*, 177

¹⁰ Article 311 (Contract concerning present property)

“A contract, whereby one party binds himself to assign his present property or a fractional part of his present property or to charge it with a usufruct, requires notarial authentication.”

ยอมรับชำระหนี้เช่นนั้นย่อมเกิดสัญญาขึ้นมาใหม่ที่จะทำให้หนี้เดิมเป็นอันระงับสิ้นไป และการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนี้มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนซึ่งลูกหนี้มีหน้าที่ในทำนองเดียวกับผู้ขายตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 365 ที่บัญญัติว่า “ถ้าเอาทรัพย์สิน สิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอก หรือสิทธิอย่างอื่นให้แทนการชำระหนี้ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องและเพื่อการรอนสิทธิในทำนองเดียวกับผู้ขาย”¹¹ แต่นักกฎหมายอีกฝ่ายเห็นว่า การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นเป็นสัญญา (an Erfüllungsvertrag) ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะก่อตั้งนิติสัมพันธ์ทางหนี้ขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการชำระหนี้ที่ทำให้สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่เดิมนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป อย่างไรก็ตามกรณีเช่นนี้อาจถือเป็นสัญญาเปลี่ยนแปลงหนี้ได้ถ้าคู่สัญญามีข้อตกลงก่อนที่จะมีการชำระหนี้ว่าหนี้เดิมจะระงับไปโดยมีหนี้ใหม่เกิดขึ้นมาแทน

กรณีที่สัญญาได้กำหนดข้อตกลงเรื่องการชำระหนี้ไว้ และในตอนท้ายของสัญญาได้ระบุข้อความเพิ่มเติมให้ลูกหนี้มีสิทธิชำระหนี้เป็นอย่างอื่นก็ได้ ซึ่งการที่สัญญากำหนดไว้ในลักษณะเช่นนี้ นักกฎหมายเยอรมันส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นกรณีของข้อตกลงล่วงหน้าเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ลูกหนี้มีสิทธิที่จะใช้สิทธิชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามข้อสัญญาได้ ซึ่งหากลูกหนี้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นให้แก่เจ้าหนี้ก็จะมีผลทำให้หนี้เดิมเป็นอันระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 364 วรรคแรก ไม่ใช่ระงับสิ้นไปเนื่องจากลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตรงตามที่ตนเป็นหนี้ตามประมวล

¹¹ Article 365 (Warranty in case of giving performance in lieu of fulfillment)

“ If a thing, a claim against a third party, or any other right is given in lieu of fulfillment, the debtor shall grant warranty, in the same manner as a seller, against a defect in title and against a defect in the thing.”

อ้างใน *The German Civil Code*, Retrived December 25, 2012, from <http://www.hull.ac.uk/php/lastcb/bgbengl.htm>

กฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 362 วรรคแรก¹² ดังปรากฏตามคำพิพากษากฎีกาของศาลเยอรมัน (BGHZ 46,338,342; MueKo/Heinrichs, BGB 364 Rdnr.2; Palandt/Heinrichs, BGB 364 Rdnr.1)¹³

สำหรับเจ้าหนี้ที่รับเอาหนี้ใหม่ไว้ และหนี้ใหม่นั้นไม่ได้ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้เดิม ตามหลักกฎหมายเยอรมันจะถือว่าหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นยังคงเป็นหนี้ที่ลูกหนี้ยังคงต้องชำระหนี้ต่อไป หรือที่เรียกว่า an Erfuellungsshalber แต่กรณีที่เจ้าหนี้ยอมรับหนี้ใหม่แทนหนี้เดิมตามที่ให้สัญญาไว้ ถือว่าหนี้ใหม่นั้นเป็นการชำระหนี้แทนหนี้เดิม คือ การชำระหนี้อย่างอื่น ที่จะมีผลทำให้หนี้เดิมระงับลงทันที หรือเป็นการที่เจ้าหนี้รับเอาหนี้ใหม่แทนหนี้เดิมโดยที่หนี้เดิมยังไม่ระงับ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนักกฎหมายเยอรมันส่วนใหญ่เห็นว่า กรณีนี้จะต้องพิจารณาโดยต้องตีความตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญาเป็นหลักโดยต้องตีความตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 364 วรรคสอง ว่าคู่สัญญามีความประสงค์อย่างไร กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่าการที่ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ขึ้นใหม่นี้ เป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นแทนการชำระหนี้เดิมหรือไม่ โดยหากมีข้อสงสัยอย่างใดๆ เกิดขึ้น ก็ไม่ให้ถือว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นขึ้นแทนการชำระหนี้ ทั้งนี้ในกรณีของข้อสงสัยดังกล่าวจะต้องพิจารณาตามประมวล

¹² Article 362 (Extinction by performance)

(1) An obligation is extinguished if the performance owed is made to the creditor.

(2) If performance is made to a third party for the purpose of fulfilment, the provisions of § ~85 apply.

¹³ Ruebmann, H. (2002) *Leistung an Erfuellungsstatt*, [Online], Available: <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/bvr2002/Vorlesung/anstatt.htm> [25 Dec 2012]

กฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 133¹⁴ และมาตรา 157¹⁵ ประกอบด้วย กล่าวคือ ต้องพิจารณาจากเจตนารมณ์ของคู่สัญญาซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของเจ้าหนี้เป็นสำคัญ¹⁶ เพราะโดยหลักแล้วเจ้าหนี้นี้ย่อมไม่ประสงค์ที่จะนำสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่เดิมไปเปลี่ยนเป็นประการอื่นที่ทำให้ตนเสียประโยชน์¹⁷ และนอกจากนี้ การที่เจ้าหนี้รับเอาหนี้ใหม่นั้น การรับเอาหนี้ใหม่ก็มีใช้เป็นข้อพิสูจน์ว่าเจ้าหนี้มีเจตนาที่จะให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้เดิม เช่น หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องให้อีกฝ่ายส่งมอบสินค้าที่ตกลงซื้อขายกัน แต่อีกฝ่ายกลับมอบตัวสัญญาใช้เงินให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเรียกร้องแทน ถึงแม้คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเรียกร้องจะรับตัวสัญญาใช้เงินไว้ แต่หากคู่สัญญาไม่มีการทำข้อตกลงไว้โดยชัดแจ้งให้หนี้เดิมระงับทันที ก็ย่อมถือว่าสิทธิเรียกร้องตามมูลหนี้เดิมยังไม่ระงับ¹⁸ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่เจ้าหนี้น้อมรับตัวสัญญาใช้เงินตามปกติแล้ว การชำระหนี้ด้วยตัวสัญญาใช้เงินไม่ได้เป็นการชำระหนี้ที่จะมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ เพราะสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้เดิมของเจ้าหนี้ อย่างเช่นสิทธิเรียกร้องค่าสินค่าจะยังมีอยู่ตลอดไปจนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับการใช้เงินอย่างสมบูรณ์

¹⁴ Article 133 (Interpretation of a declaration of intention)

“In interpreting a declaration of intention the true intention shall be sought without regard to the declaration's literal meaning.”

¹⁵ Article 157 (Interpretation of contracts)

“Contracts shall be interpreted according to the requirements of good faith, giving consideration to common usage.”

¹⁶ ดาราวพร ธีระวัฒน์ (เดชะก่าพ), ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 132 และมาตรา 368 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 9, 1(2527), 69.

¹⁷ Ruebmann, H., *Leistung an Erfuellungsstatt*, 1.

¹⁸ Schuster, E. J., *The principle of German civil law*, 177.

ตามตัวสัญญาใช้เงินแล้ว¹⁹ หรือในกรณีที่ลูกหนี้นำเช็คหรือตัวแลกเงินมาชำระหนี้ หากกรณีเป็นที่สงสัยให้ถือว่าหนี้เดิมยังไม่ระงับลงทันทีเมื่อเจ้าหนี้ยอมรับเอาเช็คหรือตัวแลกเงินแทนการชำระหนี้ด้วยเหตุนี้ การชำระหนี้ด้วยเช็ค หรือตัวสัญญาใช้เงิน หรือตัวแลกเงิน ถ้าไม่ได้มีการตกลงกันเป็นอย่างอื่น ย่อมมีผลทำให้หนี้เดิมยังไม่ระงับลงทันที แต่หนี้เดิมจะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้รับเงินตามตัวเงินแล้ว ซึ่งตามกฎหมายเยอรมันจะไม่ได้กำหนดถึงผลของการชำระหนี้ด้วยตัวเงินไว้ชัดเจนว่าให้หนี้เดิมเป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อตัวเงินได้ใช้เงินแล้ว เหมือนดังเช่นที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรคสามของไทย เนื่องจากการชำระหนี้ด้วยตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันเป็นกรณีตามบทกฎหมายมาตรา 364 วรรคสอง ที่หากคู่สัญญาไม่มีเจตนาไว้โดยชัดแจ้งให้การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน มีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ในทันทีแล้ว ก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าการชำระหนี้ด้วยตัวเงินยังไม่ถือเป็นการชำระหนี้ที่มีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้จนกว่าจะได้มีการชำระหนี้ตามตัวเงินแล้วเท่านั้น ลูกหนี้จึงจะหลุดพ้นจากหนี้

4.3 การชำระหนี้อย่างอื่นตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่น

การชำระหนี้อย่างอื่นแทนการชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงกันไว้ มีหลักในกฎหมายญี่ปุ่น ซึ่งเรียกหลักการชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ หากเจ้าหนี้ให้การยินยอมนี้ว่า หลัก Daibutsu bensai โดยหลักดังกล่าวนี้จะต้องเป็นการชำระหนี้ทรัพย์สิน ด้วยการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำอย่างอื่นนอกเหนือจากที่ได้ตกลงกันไว้ โดยถ้าเจ้าหนี้ได้ยอมรับถือว่าหนี้ดังกล่าวเป็นอันระงับสิ้นไป²⁰ หลักการชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นในกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 482 ว่า “หากลูกหนี้

¹⁹ Ebke, W. F. & Finkin, M. W., *Introduction to German*, (Netherland: The Hague Netherland: Kluwer Law International, 1996), 186.

²⁰ de Becker, J. E., *The principles and practice of the civil code of Japan*, (London: Butterworth & Co., 1979), 254.

โดยความยินยอมของเจ้าหนี้ ได้ชำระหนี้ด้วยวัตถุแห่งหนี้เป็นอย่างอื่นแทนวัตถุแห่งหนี้ตามที่ได้ตกลงกันได้ไว้ให้ถือว่าวัตถุแห่งหนี้เป็นอย่างอื่นนั้นมีผลบังคับเช่นเดียวกับการชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงกัน”²¹ โดยมาตรา 482 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นนี้มีลักษณะที่เหมือนกันกับหลัก *dation en paiement* และหลัก *datio in solutum* ในกฎหมายโรมัน²²

4.4 การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามกฎหมายประเทศอังกฤษ

ในระบบกฎหมาย Common Law ไม่มีหลักเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น แต่จากการศึกษาพบว่าหลักที่ใกล้เคียงกับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแต่ในระบบกฎหมาย Civil Law คือหลัก *Accord and Satisfaction*²³ โดยมีความแตกต่างกับหลักการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นในระบบกฎหมาย Civil Law ตรงที่หลัก *Accord and Satisfaction* จะยังไม่มีผลให้หนี้เดิมเป็นอันระงับสิ้นไปทันทีเหมือนกับในระบบกฎหมาย Civil Law แต่หนี้เดิมจะระงับก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นสมบูรณ์แล้ว

หลัก *Accord and Satisfaction* ในประเทศอังกฤษนี้ เป็นหลักที่ทำให้หนี้ระงับลงโดยมีสิ่งอื่นมาแทนสิทธิเรียกร้องเดิม หากไม่มีการปฏิบัติตามข้อตกลง (*Accord*) ย่อมเป็นผลให้หนี้เดิมยังไม่ระงับ²⁴ โดยหลัก *Accord and Satisfaction* นี้

²¹ Article 482 “When the debtor, with the consent of his creditor, has made a prestation other than and in lieu of that which is due, such prestation has the same effect as performance”

อ้างใน de Becker, J. E., *The principles and practice of the civil code of Japan*, (London: Butterworth & Co., 1979), 87-88.

²² de Becker, J. E., *The principles and practice of the civil code of Japan*, 87-88.

²³ Ibid., 87-88

²⁴ โชคดี สิทธิบุรณะ, *ฎีกาวิเคราะห์การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน (มาตรา 321)*, วารสารนิติศาสตร์, 3, 29(2542), 525.

Scurutton L.J ได้ให้คำอธิบายไว้ในคดี British Russian Gazette Ltd. V. Associated Newspapers Ltd. (1993) 2KB 616 ไว้ว่า “ข้อตกลง (Accord) เป็นการตกลงที่จะรับหนี้ไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากมูลสัญญาหรือมูลละเมิด โดยเป็นข้อตกลงใหม่เกี่ยวกับการชำระหนี้ระหว่างคู่สัญญา ส่วนการปฏิบัติตามข้อตกลง (Satisfaction) นั้นคือสิ่งที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากความเป็นหนี้เมื่อลูกหนี้ปฏิบัติตามข้อตกลง โดยข้อตกลงนั้นจะต้องไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าหนี้ที่ลูกหนี้จะต้องกระทำตามสัญญาเดิมด้วย”²⁵ ดังนั้นในหลัก Accord and satisfaction ของอังกฤษนั้นเมื่อมีการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น หนี้เดิมนั้นจะยังไม่ระงับลงไปทันที แต่จะระงับก็ต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ตกลงกันแล้ว โดยหลัก Accord and satisfaction ในอังกฤษนั้นมีความแตกต่างจากการแปลงหนี้ใหม่ เนื่องจากการแปลงหนี้ใหม่นั้นเป็นข้อตกลงที่มีผลให้หนี้เดิมระงับสิ้นไปในทันที และเกิดหนี้ใหม่ผูกพันลูกหนี้ขึ้นแทน เมื่อเปรียบเทียบกับหลัก Accord and satisfaction กับหลักการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นจะเห็นได้ว่ามีข้อแตกต่างกัน กล่าวคือถึงแม้ว่าเจ้าหนี้จะได้รับการโอนสิทธิเรียกร้องใหม่มาแล้วแต่ตามหลัก Accord and satisfaction จะถือว่าหนี้เดิมยังจะไม่ระงับสิ้นไปจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามสิทธิเรียกร้องนั้นให้สมบูรณ์ ซึ่งแตกต่างกับหลักการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นในระบบกฎหมาย Civil Law ที่หนี้เดิมจะมีผลระงับสิ้นไปในทันที จะมีเพียงหนี้ตามสิทธิเรียกร้องเท่านั้นที่ยังเป็นหนี้อยู่ แต่ในหลัก Accord and satisfaction จะมีความคล้ายคลึงกับหลักการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน เนื่องจากการชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นเป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้ทำข้อตกลงขึ้นใหม่กับเจ้าหนี้ว่าจะขอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามจำนวนที่ระบุไว้ในตัวเงิน ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลทำให้หนี้เดิมเป็นอันระงับสิ้นไปในทันทีไม่ แต่จะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้

²⁵ Richards, P. H. *Law of contract* (Pearson Education). *The German Civil Code*.

สามารถนำตัวเงินไปขึ้นเงินได้แล้ว ดังนั้น การชำระหนี้ด้วยตัวเงินตามหลักกฎหมายอังกฤษจึงเป็นไปตามหลัก Accord and satisfaction²⁶

เมื่อเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน จะมีผลสองประการ คือ ประการแรกถ้าคู่กรณีได้ตกลงกันอย่างชัดแจ้งว่าให้ลูกหนี้หลุดพ้นออกจากหนี้เดิมทันที ลูกหนี้ผู้ชำระหนี้ด้วยตัวเงินก็จะหลุดพ้นจากหนี้เดิมทันที หากเจ้าหนี้ไม่สามารถเรียกเก็บเงินตามตัวเงินได้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินเท่านั้น โดยไม่สามารถย้อนกลับไปให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามหนี้เดิมได้อีก ประการที่สอง หากเป็นกรณีที่ไม่ได้ตกลงกันอย่างชัดแจ้งว่าให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้เดิม กรณีการชำระหนี้ด้วยตัวเงินแทนการชำระหนี้ด้วยเงินสดนั้นให้สันนิษฐานว่าคู่สัญญามุ่งประสงค์ที่จะให้การชำระหนี้ด้วยตัวเงินมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้โดยมีเงื่อนไข โดยลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นแล้ว²⁷

4.5 การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีหลักการระบับแห่งสัญญาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ คือ หลักการระบับแห่งสัญญาตามหลัก Accord and Satisfaction ซึ่งหลัก Accord and Satisfaction เป็นข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่จะยอมรับการชำระหนี้ที่แตกต่างจากข้อตกลงที่ได้ให้ไว้ตามหนี้เดิม หรือที่เรียกว่าหลักการระบับแห่งสัญญาโดยข้อตกลง (Discharge by Agreement of the Parties) โดย Accord คือข้อตกลงใหม่ที่ทำขึ้นระหว่างคู่สัญญาซึ่งจะกำหนดเงื่อนไขในการชำระหนี้เพื่อระบับสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้อยู่เดิม²⁸ ดังแนวคำพิพากษาคดี Werking v. Amity Estates, 2 NY2d 43, 51, Appeal dsmd and cert denied 353 US 933, และ Reilly v. Barrett, 220 NY 170, 172-173.

²⁶ มณฑนะ แสงคำสุข, การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ตกลงกันได้, วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), 18.

²⁷ A. G. Guest, *Anson's law of contract*, (Oxford: Oxford University Press, 1979), 476-477.

²⁸ มณฑนะ แสงคำสุข, การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ตกลงกันได้, 19-20.

ส่วน Satisfaction คือการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำขึ้น ดังแนวคำพิพากษาคดี Rely v. Barrett, 220 NY 170, 172-173. Reilly v. Barrett, 220 NY 173.²⁹ ซึ่งหนี้เดิมจะระงับลงก็ต่อเมื่อลูกหนี้สามารถชำระหนี้ตามข้อตกลงนั้นแล้ว ดังแนวคำพิพากษาคดี Plantcity Steel Corp., 23 NY 2d 472, 278.³⁰ โดยหากข้อตกลงตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้นั้นไม่ได้รับการปฏิบัติ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามหนี้เดิม หรือจะบังคับตามข้อตกลงใหม่ก็ได้ เช่น นาย A เป็นหนี้ นาย B จำนวน 10,000 บาท นาย A ไม่มีเงินชำระจึงได้เสนอแหวนเพชรมูลค่า 12,000 บาท แทนการชำระเงินเดิม ให้แก่นาย B และนาย B ยอมรับการชำระหนี้หนี้ ซึ่งเห็นได้ว่าข้อตกลงใหม่นี้ไม่มีผลให้หนี้เดิมระงับแต่อย่างใด เป็นเพียงหยุดยั้งการใช้สิทธิที่จะบังคับตามหนี้เดิมลงชั่วคราว (Suspends the right) ซึ่งถ้าจะให้หนี้เดิมระงับลงนั้น จะต้องมีการปฏิบัติตามข้อตกลงใหม่ให้สมบูรณ์ แต่ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง นาย B ย่อมมีสิทธิเรียกหนี้เงินจำนวน 10,000 บาท หรือจะเรียกเอาแหวนเพชรมูลค่า 12,000 บาทจากนาย A ก็ได้

5. ผลการศึกษา

การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการมีลักษณะที่คล้ายกับการจำนอง กล่าวคือ มีการชำระหนี้เงินด้วยแรงงานแทน จึงถือได้ว่าเป็นการจำนองอย่างหนึ่ง แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 นั้นเป็นมาตราที่บัญญัติคุ้มครองเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นอย่างกว้างๆ มิได้เฉพาะเจาะจงดังเช่นมาตรา 656 ที่บัญญัติเฉพาะกรณีการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินกู้ ซึ่งในมาตรา 322 ที่เป็นมาตราอุปกรณ์ของมาตรา 321 ก็เป็นมาตราที่ครอบคลุมถึงการถอนสิทธิและการชำระดอกเบี้ยของสิ่งที่นำมาชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 321 เท่านั้น

²⁹ Howard S. Denburg. Respondent, v. Parker Chapin Flattau & Klimpl, Appellant,

[Online], Available: http://www.law.cornell.edu/nyctap/l93_0225.htm [25 Dec 2012].

³⁰ Ibid.

โดยให้สามารถนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายมาปรับใช้ได้โดยอนุโลม ในส่วนของ การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นในหนี้เงินด้วยกระทำการหรือดเว้นกระทำการหาได้มีกฎหมายที่ ให้การคุ้มครองไม่ จึงทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและอาจเป็นช่องทางที่เจ้าหนี้อาจ เอาจudgeเปรียบลูกหนี้ได้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 2.2 สามารถจำแนกปัญหาและแนว ทางแก้ไขเป็น 4 กรณี ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาพบว่า การอุดช่องว่างของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงิน ด้วยกระทำการหรือดเว้นกระทำการนั้นมีลักษณะที่คล้ายกับการจำ แต่ไม่ทราบแน่ ชัดว่าเป็นการจำประเภทใด ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดเป็นแต่ละกรณีไป เพราะ หาก กำหนดเป็นการตายตัวว่าการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรือดเว้น กระทำการเป็นการจำประเภทใดแล้ว ย่อมไม่เป็นการเอื้ออำนวยต่อความยุติธรรม เนื่องจากการจำแรงงานและจ้างทำของมีของวัตถุประสงค์การทำงานที่ต่างกันหากให้ มีผลที่ตรงกันย่อมไม่เป็นธรรม เช่น กรณีที่มีการละเมิด เป็นต้น

กรณีการระงับแห่งหนี้ของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นในหนี้เงินด้วยกระทำการหรือ ดเว้นกระทำการนั้นจะรับลงเมื่อได้มีการกระทำการหรือดเว้นกระทำการสมบูรณ์ แล้ว เนื่องจากการให้หนี้ระงับลงทันทีที่ตกลงกันย่อมส่งผลให้ลูกหนี้ไม่ทุ่มเทกับการ ทำงานและทำให้เจ้าหนี้ได้รับความไม่เป็นธรรมและการชำระหนี้ในลักษณะนี้ย่อมไม่ เกิดขึ้นทั้งที่เป็นการชำระหนี้ที่สะดวกและลดจำนวนคดีความฟ้องร้องในศาล

5.2 ผลการศึกษาพบว่า ในการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินไม่ว่าจะด้วย กระทำการหรือดเว้นกระทำการนั้นมีลักษณะคล้ายกับการจำเป็นอย่างมาก ทำให้ ต้องนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำเข้ามาปรับใช้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่กรณี โดยเห็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นได้ บัญญัติไว้แต่เพียงสิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง แต่มิได้บัญญัติ ครอบคลุมเรื่องความคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างและความเป็นธรรมที่ลูกจ้างจะรับแต่ อย่างไม่ใด จึงจำเป็นจะต้องนำกฎหมายพิเศษมาประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดความ

ยุติธรรมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักทั่วไป เป็นกฎหมายที่ไม่คล่องตัวในการปรับใช้ เป็นกฎหมายที่กว้าง ซึ่งศาลจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างมาก อีกทั้งต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสภาพธุรกิจปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาความไม่ชัดเจนและความไม่แน่นอนในการคุ้มครองคู่สัญญาทำให้เกิดเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นในเรื่องการชำระหนี้โดยอื่นด้วยการหรืองดเว้นกระทำการจึงควรนำพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และมาตรา 14/1 มาพิจารณา เพื่อกำหนดความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี โดยให้ใช้บังคับเฉพาะการชำระหนี้โดยอื่นด้วยการหรืองดเว้นกระทำการที่มีลักษณะคล้ายกับการจ้างแรงงานเท่านั้น เนื่องจากมาตรา 14/1 นี้เป็นมาตราที่คุ้มครองสิทธิของลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานอยู่แล้ว หากนำมาปรับใช้กับสัญญาจ้างทำของจะทำให้เกิดการปรับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะลักษณะแห่งการจ้างนั้นคุ้มครองลูกจ้างต่างกัน โดยต้องใช้ควบคู่กับพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และหากการชำระหนี้ด้วยการหรืองดเว้นกระทำการที่มีลักษณะคล้ายกับการจ้างทำของจะนำมาตรา 14/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาปรับใช้ไม่ได้ เพราะมิใช่ลักษณะของสัญญาจ้างแรงงาน จึงสามารถนำพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาบังคับใช้เท่านั้น

5.3 การชำระหนี้โดยอื่นด้วยการหรืองดเว้นกระทำการนั้น ถือว่าเป็นการจ้างอย่างหนึ่ง และกฎหมายมิได้กำหนดให้นายจ้างและลูกจ้างต้องทำสัญญากันแต่อย่างใด จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลังว่า เมื่อลูกหนี้ได้ชำระหนี้ด้วยการหรืองดเว้นกระทำการแทนหนี้เดิมแล้ว ต่อมาเจ้าหนี้อาจไม่สุจริต นำหนี้เดิมกลับมาฟ้องร้องทำให้เกิดผลร้ายแก่ลูกหนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ลูกหนี้สามารถที่จะนำพยานบุคคลมานำสืบถึงการชำระหนี้โดยอื่นของตนได้ โดยมีต้องห้ามตามมาตรา 653 วรรคสอง เนื่องจากมาตรา 653 วรรคสองเป็นเรื่องของการชำระหนี้เงินกู้ยืมที่มีได้มีการเปลี่ยนแปลงวัตถุแห่งหนี้แต่อย่างใด ย่อมไม่ครอบคลุมถึงเรื่องการชำระหนี้โดยอื่นตามมาตรา 321 ที่มีการเปลี่ยนสาระสำคัญของสิ่งที่ชำระหนี้ไปแล้ว ถึงแม้ว่า

ท้ายที่สุดเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เป็นเงินตราก็ตาม แต่เงินตราที่ได้รับชำระหนี้นั้นก็ไม่ได้เกิดจากหนี้เดิมแต่อย่างใด อีกทั้งการนำมาตรา 653 วรรคสอง มาปรับใช้กับมาตรา 321 ย่อมไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ ซึ่งการที่นำพยานบุคคลมานำสืบนั้นเป็นการนำสืบว่าลูกหนี้ได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการแทนหนี้เดิม หากได้นำสืบหักล้างพยานเอกสารไม่ อีกทั้งมาตรา 321 เป็นมาตราที่มุ่งคุ้มครองเจ้าหนี้ที่อยู่ในตัวแล้ว

5.4 ในการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการนั้น สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องสืบพยานหลักฐานในทำนองเดียวกับมาตรา 656 เพื่อกำหนดราคาในการชำระหนี้ด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการของลูกหนี้ เนื่องจาก เจ้าหนี้ที่มีฐานะทางด้านเศรษฐกิจและการต่อรองที่ดีกว่ากับทั้งลูกหนี้ที่เกรงกลัวการขึ้นโรงขึ้นศาล อาจเป็นหนทางในการบีบบังคับลูกหนี้ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการเกินกว่ากำลังของลูกหนี้ ซึ่งการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการแทนการชำระหนี้นั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการจ้างอยู่แล้ว หากไม่มีกฎหมายคุ้มครองลูกหนี้อาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ที่ไม่มีทางต่อสู้ทำให้จำต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการแทนหนี้ที่ตนก่อขึ้น ซึ่งเป็นช่องว่างที่เจ้าหนี้เอาผิดเอาเปรียบลูกหนี้ได้

6. ข้อเสนอแนะ

เมื่อบทบัญญัติเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 321 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติครอบคลุมถึงกรณีการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการไว้ ประกอบกับเมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศก็หาไม่มีบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงกรณีนี้ไม่ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมใบบรรพ 2 ลักษณะที่ 5 เพื่อให้ครอบคลุมถึงกรณีการการอุดช่องว่างของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนหนี้เงินด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ในส่วนของการกำหนดว่าการชำระหนี้ที่มีลักษณะคล้ายกับการจ้างนั้นเป็นการจ้างประเภทใด ดังนี้

“ถ้าเจ้าหน้าที่รับเอาการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำแทนการชำระหนี้ ให้กำหนดประเภทของการจำนองโดยนำบทบัญญัติเรื่องการจำนองแรงงานหรือจำนองแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาปรับใช้โดยอนุโลม”

6.2 ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ลูกหนี้อย่างไม่เป็นธรรมด้วยการให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ กฎหมายควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายให้สามารถนำกฎหมายอื่นมาปรับใช้ ดังนี้

“การชำระหนี้ด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ หากมีข้อตกลงที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบลูกหนี้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 14/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาปรับใช้โดยอนุโลม

กรณีที่ไม่สามารถนำบทบัญญัติมาตรา 14/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาปรับใช้ได้ให้นำข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาปรับใช้โดยอนุโลม”

6.3 ในการสืบพยานของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ควรตีความโดยไม่ต้องนำบทบัญญัติมาตรา 653 วรรคสองมาตีความเนื่องจากมาตรา 653 วรรคสองครอบคลุมเฉพาะกรณีของสัญญากู้ยืมเงินเท่านั้น ไม่รวมถึงการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 321

6.4 ในการคำนวณราคาของการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นควรมีการบทบัญญัติกฎหมายเพิ่มในบรรพ 2 ลักษณะ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“หากเจ้าหน้าที่รับเอาการชำระหนี้ด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำแทนหนี้เดิมที่ได้ตกลงกัน ให้คำนวณราคาตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนดไว้ในขณะนั้น การคำนวณราคาที่ต่ำกว่าที่รัฐบาลกำหนด ให้ปรับเป็นตามราคาค่าจ้างขั้นต่ำนั้น”

เอกสารอ้างอิง

คาราพร ถิระวัฒน์ (เตชะกำฟู). (2527) *ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 132 และมาตรา 368 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 9(1).

ชลอ ว่องวัฒนาภิภูล. (2549) *คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา.

โชคดี สิทธิบุรณะ. (2542) *ฎีกาวิเคราะห์การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน (มาตรา 321), วารสารนิติศาสตร์*, 29(3), 522-530.

มณฑนะ แสงคำสุข. (2547) *การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ตกลงกันได้*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Guest, A. G. (1979) *Anson's law of contract*, Oxford: Oxford University Press.

Schuster, E. J. (1907) *The principle of German civil law*, Oxford: The Clarendon Press.

Foreign Office. (1952) *Manual of German law*, London: London Her Majesty's stationery office.

Ruebmann, H. (2002) *Leistung an Erfuellungsstatt*, [Online], Available: <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/bvr2002/Vorlesung/anstatt.htm> [25 Dec 2012].

Howard S. Denburg. *Respondent, v. Parker Chapin Flattau & Klimpl, Appellant*, [Online], Available: http://www.law.cornell.edu/nyctap/I93_0225.htm [25 Dec 2012].

de Becker, J. E. (1979) *The principles and practice of the civil code of Japan*, London: Butterworth & Co.

de Becker, J. E. (1979) *Annotated civil code of Japan*, London: Butterworth & Co.

Richards, P. H. *Law of contract (Pearson Education). The German Civil Code.*

[Online], Available: <http://www.hull.ac.uk/php/lastcb/bgbengl.htm> [25 Dec 2012]

Translated by Chung Hui Wang. (1907) *Law of obligation third section:*

Extinction of obligation, London: Stevens and Sons.

Ebke, W. F. & Finkin, M. W. (1996) *Introduction to German Law*, Netherland:

The Hague Netherland: Kluwer Law International.

A Laugh that Hides Sadness: French Romanticism and Victor Hugo

Fabio Calzolari¹

"O come and love

Thou art the soul,

I am the heart."

(2004: 409)

Romanticism (also known as Romantic era) was a cultural movement originated in Europe (starting in the 17th century with the German "*Sturm und Drang*"²) that exalted (mostly polarized) feelings as loci of aesthetic³ (αἰσθησις) experience. In France, this multifocal movement (embodied in literature, visual, science and social studies) promoted spirituality over rationality, unpredictability against order, distancing itself from the previous "*Siècle des Lumières*"⁴. The

¹ English instructor at Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, Thailand, E-mail: pq4r@yahoo.it

² It was a German philosophical and artistic phenomenon. See "*Sturm und Drang*" by Alan Leidner (1992), published by Bloomsbury Academic

³ Aesthetic (Αἰσθητική) was a part of Greek philosophy that studies the notion of beauty. In 1750, Alexander Gottlieb Baumgarten gave the word a new usage (modern one), enlarging the studies of beauty itself to an analysis that engulfed a notion of human knowledge based on sensation. Beauty was relegated to a minor part of a spectrum that structures perceived reality on an emotional base.

⁴ The Age of enlighten was a European philosophical movement that prioritized logic and rationality over sensations.

Romantic era framed a literary turnover where boundaries are blurred by juxtapositions of styles and narrative structures. During this era, societies started promoting autonomous national thrusts and reciprocal cultural independence; this momentum was noteworthy expressed by J.G. von Herder in his “*Auszug aus einem Briefwechsel über Ossian und die Lieder alter Völker*” (1773). In Herder’ analysis, poetry and epos create the cultural substratum in which nations are built; poems are instruments of ethical subjectivism and nationalism. Henceforth, Romanticism moved against Weimar Classicism⁵, wherein cultures were interpreted as parts of a common framework. One of the greatest interpreters of this epoch was Victor Hugo, a French dramatist and playwright (1802-1885). Knowing the philosophical magnitude of his work, I would like to introduce the reader to a romance or rare beauty: “*The man who laughs*”. It is a moving fictional work on medieval English society and its ethical fallacies. It is a tale of love, struggle and humanity. Victor Hugo was a fierce republican activist and his opera reflects clearly his thought and aversion for inequalities and injustice, thereof the book can be interpreted as a political work. The prose is complex and set on a specific historical framework, the 17th century, where poor peasants fought in a social uprising against a corrupted royalty. The tale can be read by everyone but a complete understanding needs background knowledge of European history and philosophy; readers should always be conscientious about the cultural gap between Asian and Western societies.

⁵ Weimar Classicism (Weimarer Klassik), a German humanism based on the assumption that cultures are networked and share a common origin

Note for the reader:

✓ Some vocabularies and phrases of this text are not written in English (I copied verbatim part of Ancient Greek and German texts), but a translation is always present.

✓ I will analyze “The man who laughs” by Victor Hugo, 2004, Project Gutenberg (FREE ONLINE EDITION)

THE MAN WHO LAUGHS: PART I

RICTUS

“A face that no one could look upon without laughing.”

(2004: 174)

The romance brings us to bay of Portland, precisely to the stormy night of January 26, 1690, where an abandoned child wanders with uneasiness on a desolate land, against an “*obstinate north wind*” (2004: 26). This lost soul is presented to the readers as barefoot, wrapped in wretched cloths, walking slowly, towards a worms eaten gibbet bearing the dead body of a hanged criminal. He is alone, consumed by hunger, fighting against a “*disastrous cold weather*” (2004: 26), looking like a haunted animal, “*a fugitive before Fate*” (2004: 26). The night was starless with an ominous opacity embracing everything. His steps echo in the silent vastness while whirls of fine snow were dancing on the frozen ground. His desperation was abyssal, a heaviness caused by the dreadful uncertainty that was growing inside him, he was a waif

lost in a wintry penumbra. The hanged cadaver was corded up to the tree, its skull was savagely smashed and it had no eyes, only two pitch black holes. Raven had feasted on its body, leaving it disfigured but its mouth was still preserving some teeth. It was a disturbing canvas; engulfed by a disquieting stillness, the infant was staring at death. Terror strangled his strength leaving him prey of the night. The motionless scene was broken by the arrival of ravens with their charcoal wings. In a blink of an eye, the skeleton disappeared under a flock of hungry phantoms, lusting for the remains of its flesh, for its last resemblances of humanity. There was something grotesquely funny in what was happening; the skeleton with its cracked wings, looked like a frenzy black puppet, in a burst of unnatural excitement. The stupor made our hero gasped for air, he was trembling, he wanted to run away. The fright was overwhelming and so he did the only thing he was still capable; a desperate flight into darkness. Fear can obliterate rationality and so he run blindly, zigzagging like a drunken man, until breath failed him. It was inside again a terra incognita with flakes of snow covering his clothes, the horizon was opaque and a feeble line of condensed breath was coming out of his mouth, he was lost again, doubtful but save. He kept journeying when, suddenly, an effete lament spelled out his loneliness, *"The cry--perhaps a first breath, perhaps a last sigh--was equally distant from the rattle which closes life and the wail with which it commences. It breathed, it was stifled, it wept, a gloomy supplication from the depths of night"* (2004: 97). The child tottered, not knowing what to do but curious, attracted by the miserable moan. The inarticulate echo bemoaned from a point beneath the snow, not far away but yet so distant for our weary traveler. There, lightly covered by snow, a dead woman laid whose *"hair was mingled with the*

snow" (2004: 98), whose arms were hugging something, a "*little body--thin, wan with cold, still alive*" (2004: 98), it was a bambina. It was a stroke of serendipity that brought to an end the boy solitude. Victor Hugo drew a magical encounter between two foundlings with "*the mother lay there, her back to the snow, her face to the night; but perhaps at the moment when the little boy stripped himself to clothe the little girl, the mother saw him from the depths of infinity*" (2004: 100). He lifted her, a little ball of tattered clothes and warmth and, in hugging her body, he timidly bestowed a kiss. The founding brought a lukewarm calm inside his body, together they started to cross the frozen valley, nourished by a renewal of hope. The apparition of homesteads and farms, almost "*a city painted in white on a black horizon*" (2004: 101) infused new energy to his exhausted legs, "*thenceforward there would no longer be night, nor winter, nor tempest*" (2004: 101). There are different kind of deserts that can beset us; some are made of stones and sand, some are made of frozen lands but the most abhorrent are built on human desolation and heartlessness. Dear readers, there is nothing worse for a wanderer who painfully seeks his brethren, to find hope of some company, only to have it taken away by the cruelty of misanthropy. He screamed, moving to and fro, knocking violently, even begging but none answered his calls. The city and its inhabitants were untouched by his distress.

"The child felt the coldness of men more terribly than the coldness of night. The coldness of men is intentional. He felt a tightening on his sinking heart which he had not known on the open plains. Now he had entered into the midst of life, and remained alone. This was the summit of misery. The

pitiless desert he had understood; the unrelenting town was too much to bear.” (2004: 105)

Left alone, he miserably walked inside that forlorn city, bereft of sympathy and pity. After a mile spent wandering on those deserted streets, he saw an old wagon, a caravan where a timid light lulled a dog laying on its threshold. His aroused curiosity and the paucity of his last meal, made him venturous but it was soon hindered by the now awaken beast and its intimidating growl, berating the child impudence. The wilderness of the groan made him to step back, hushing his presence, when, suddenly, from the old van, a voice uttered *“Come in”* (2004: 107). Benumbed by fatigue, he climbed up the steps and having trusted his faith upon the stranger’ voice, he entered (2004: 107). *“The child, in fact, was entering the house of Homo and Ursus. The one he had just heard growling, the other speaking”* (2004: 108). He was bewildered by the man’ grumblings and strange soliloquies but hunger won his astonishment and so he accepted an offer of food twined with a goblet of water. I like the vivid description of Ursus and his domesticated wolf Homo (homo means man in Latin) whose name recalled the Hobbesian *“De cive, Epistola dedicatoria”*, where men are compared to ferocious wolves⁶. Ursus is a peculiar character; a vagabond, a quaint philosopher, a poet in love with nature and a bizarre medic. A solitary man who shared his meager life with a Christianized wolf. It is thanks to the word of this traveler that we understand the shocking deformity of the infant and the blindness of the baby. Adoptive ties and parental

⁶ Hobbes quoted the Latin writer Plautus, *“lupus est homo homini”* (man is a wolf to man), *Asinaria*, a. II, sc. IV, v. 495.

longings were created between the homeless children (Isabel Roche, Character and meaning in the novels of Victor Hugo 2007: 142) and Ursus. It was an idyllic group where aberrations and infirmities are bygone, left behind, where empathy was valued more than diversity. Ursus' love and his fatherly acceptance watered the bitterness of their existence, inside that odd caravan a warm family was born.

THE MAN WHO LAUGHS: PART II

ODI ET AMO, QUARE ID FACIAM, FORTASSE REQUIRIS?

nescio, sed fieri sentio et excrucior⁷

(Catullus, Carmen 85)

"If he wept, he laughed; and whatever Gwynplaine was, whatever he wished to be, whatever he thought, the moment that he raised his head, the crowd, if crowd there was, had before them one impersonation: an overwhelming burst of laughter."

(2004: 175)

Fifteen years have been elapsed since the nighty encounter and many things time has changed: the child has become an adult whose qualities of mind and soul would have pleased the Latin Cicero and the Greek Socrates.

⁷ I love and I hate but I cannot tell you why because I do not know. I feel it and it is tearing me apart.

The motherless baby is now a young girl blessed by supernal beauty, a delicate flower of rare fragility their curses were antithetical to their own virtues; a pensive soul concealed by a joshing mask, a girl who could perceive the goodness of men was unable to see the light of the sun. Together with Homo and Ursus they travel all around Great Britain, sojourning in villages and townships, taking part in feasts, carrying out representations, fascinating crowds with Gwynplaine's disfigurement. *"He was avoided by folks in mourning, because they were compelled to laugh when they saw him, without regard to their decent gravity"* (2004: 174), *"His face laughed; his thoughts did not"* (2004: 175). People have always had a crack at deformities or anomalies, ugliness can be derided and for many, if not personal, it is funny. Betwixt banquets and carousals, Ursus the mountebank, entertained spectators and passersby with his wisecracks and sagacity, while Gwynplaine and Dea performed melodramatic plays on their traveling theater. Their nomadic life was not perfect but it was serene, and serenity is what tormented souls seek.

People looked at him as a horrific creation of art rather than a work of nature (2004: 176) and wonder about Dea's brilliant eyes, *"they were mysterious torches lighting only the outside. They gave light but possessed it not"* (2004: 177). Their bodies banned them from a normal life but Gwynplaine and Dea were in love; he was devoted to her affection and she admired his gallantry. It is important to note that all fictional characters of Victor Hugo love passionately but chastely, there is only a spiritual communion and never a carnal one. They endow with a full measure of heart and soul but it is a loved consumed almost in mid-air, where the emotional transport ended with timid kisses or whispered words. Descriptions show sometimes literary nerviness but feelings are always

exquisitely described, there aren't uncouth or rough-hewn sentimental constructions. The tension can be unfathomable because it is created by a longing for an impossible unchaste corporality. It was a "*chimerical and virginal content*", an "*innocent union of souls*", a "*celibacy taken for marriage*" (2004: 188). Unlike Honore de Balzac, who made an extensive use of realistic details to describe the lives of his characters (see his unfinished *Comédie Humaine*, 1851), Victor Hugo preferred describing them through their emotions, coloring them with their passions (Emile Zola criticized him for that). In reading "*The man who laughs*", we pour hope in an unrealistic love between Gwynplaine and Dea, an affection made great by its dramatic destiny. We see in Hugo's work a resemblance of Greek tragedies, where heroes are raised by their suffering; happiness cannot bring greatness. They were madly in love, they live in an illusion, a twofold blindness (2004: 188). For Dea, to be ugly meant only to do wrong, therefore Gwynplaine was handsome (2004: 188), for her "*to see is a thing which conceals the true*" (2004: 188). The fissure happened one windy day, with the appearance of the spoiled duchess Josiana, tired of the court routine and the coming of a royal wapentake, intoxicated by power. The duchess was an illegitimate daughter of the King of England and she was beautiful, like an aurora (2004: 230). I like the description made by Victor Hugo of her voluptuous corporality, of her powerful appeal.

"To be 'the flesh' and to be woman are two different things. Where a woman is vulnerable, on the side of pity, for instance, which so readily turns to love, Josiana was not. Not that she was unfeeling. The ancient comparison of flesh to marble is absolutely false. The beauty of flesh consists in not being marble: its beauty is to palpitate, to tremble, to blush, to bleed, to have

firmness without hardness, to be white without being cold, to have its sensations and its infirmities; its beauty is to be life, and marble is death.” (2004: 132)

She went to the park where Gwynplaine was acting, out of boringness, and, impressed by the show, she remained. They felt immediately attracted to each other; she liked the esthetical rapture of his body, he noticed her unbounded femininity.

“A warm and living skin, under which one felt the circulation of passionate blood; an outline with the precision of marble and the undulation of the wave; hair of the colour of the reflection from a furnace; a gallantry of adornment producing in herself and in others a tremor of voluptuousness, temptation seasoned by the glimpse of perdition, a promise to the senses and a menace to the mind; a double anxiety, the one desire, the other fear.” (2004: 234)

She was like **Μέδουσα** (Medusa) with the power to petrify every single onlooker who stares at her eyes and he was no **Περσεύς**⁸ (Perseus). It was heaven against hearth, spirituality against corporality. When the day was over, she also left the scene and, in a week time, the memory of this “*angel of darkness*” (2004: 234), who almost saturated his heart, fell into oblivion. We should not be impressed by a fire ignited by love for hideosity (2004: 245); the contrast of his well-formed body and the disequilibrium of his face fascinated the duchess. It was a spark created by tedium, a desire for someone who was different. It was not love, people like the duchess seldom feel it; they call love

⁸ Perseus was a mythological Greek hero who won Medusa in a fight.

what we call lust. Weeks passed by, when suddenly a wapentake came to summon Gwynplaine. It was an official call and his friends could do nothing against it, because *“to insult the king is to put oneself in the same danger as a girl rashly paring the nails of a lion”* (2004: 219). It is known that in Medieval time, when facing royalty, poor men had only silence as a friend (2004: 219) and so, abiding the law, Ursus and Dea did not utter a word when he was taken away.

“Gwynplaine looked at Dea. She was in her dream. She was still smiling. He put the ends of his fingers to his lips, and sent her an unutterable kiss.” (2004: 251)

He was ushered to a torture chamber in London, to meet a condemned doctor called Hardquanonne, half alive and half dead. In that nightmarish place with blood encrusted walls, the man recognized him as the lord Fermain Clancharlie, a noble abducted and disfigured 23 years before. In looking at Gwynplaine, *“he burst into a horrible laugh”* (2004: 271), recognizing and deriding the insanity of his work. The revelation confounded our hero leaving him speechless; he was now a peer of England. The following days, he was called to present himself to the house of Lords but, when he unflinching condemned royalty for its violations over downtrodden people, he was laughed. Demoralized and humiliated by his brethren who maliciously grinned at his clownish figure, he abruptly renounced his title. After having left his peerage, he went searching his old truthful family, the only place where his heart was secured with love. He did not find them immediately, he spotted them only later on a boat leaving England. He saw Dea on the deck, looking at the sky. In hugging her, he confessed his origin and his spiritual misery but she died

almost immediately, consumed by grief, abandoning life in his warm embrace. He was on his knees and “*she lay in his arms, lifeless, like a piece of linen; her hands were hanging down helplessly*” (2004: 413). Ursus tried to help but everything was superfluous. People said that he was still holding the girl when he threw himself into the deepness of the ocean; he renounced his life in her name. There was no star visible that night (2004: 416) and the boundless silence was broken only by a wolf owling at the water and the sobbing of an old man.

ET NOX FACTA EST

(And There Was Night⁹)

“Dea assisted Gwynplaine in his performances. If human misery could be summed up, it might have been summed up in Gwynplaine and Dea. Each seemed born in a compartment of the sepulchre; Gwynplaine in the horrible, Dea in the darkness. Their existences were shadowed by two different kinds of darkness, taken from the two formidable sides of night. Dea had that shadow in her, Gwynplaine had it on him. There was a phantom in Dea, a spectre in Gwynplaine. Dea was sunk in the mournful, Gwynplaine in something worse.”

(2004: 178)

“*L'Homme qui rit*” is one of the most grotesque and iconic works of French dramatist Victor Hugo. It is a nocturnal work, a philosophical reflection

⁹ Title of a poem written by Victor Hugo, from the collection “*La Légende des Siècles*”, 1859.

on (English) aristocracy, depicted as amoral and depraved. A society that found in physical abnormalities, something to laugh of, and in parading wrecked people, profitable entertainment. A pervasive *schadenfreude* strongly criticized for its obnoxiousity and malice. The romance is focused on the struggle of English villagers and peasants against the economic and political vexations of their landlords, during the 17th century. The title "*The man who laughs*" is an echo of the disfigured face of the main protagonist, Gwynplaine, cursed into a perennial grin. His misfortune generates abashment and his repugnance is a mask that cannot be taken away. Gwynplaine is a product of the loathsome art of "*comprachicos*" ("Those who buy children", a neologism invented by Victor Hugo), a fictive group of Spaniards, specialized in mutilating infants and forcing them to work as freaks or jesters. Deformed minstrels were commonly employed in the "Middle Ages", by aristocratic households or circuses, for their ridiculousness. Noteworthy, the Proto-Germanic etymon of the English word "fool", means spoiled, rotten or ugly. In English literature, he is often symbolic of secretive wisdom and enlightenment, a trait that makes him a potential advisor or plotter. Free from illusions, he can uncloak the transience nature of power and reveal it, while laughing at the pettiness of courtesan hypocrisies. He is the only character that uses honesty as a touchstone for people's actions. His physical ugliness conceals his inner cleanliness, making him a victim of his own body, a sympathetic soul entrapped in a carnal prison. Precious element inside the king's court is, nevertheless, victim of the whimsical cruelty of his masters. Nowadays, we can still reflect with disbelief, upon the words uttered by the King Lear's buffoon:

"They'll have me whipped for speaking true, thou'lt have me whipped for lying, and sometimes I am whipped for holding my peace. I had rather be any kind o' thing than a fool. And yet I would not be thee, nuncle. Thou hast pared thy wit o' both sides and left nothing i' th' middle. Here comes one o' the parings." (William Shakespeare, King Lear, original edition, act 1, scene 4, pg. 11)

There is no bigger despair than being laughed of our own misery, than being de-humanized into a dwarfed funny thing. There is nothing ironic when humiliation encroaches life, when people make jokes out someone's hell, because *"Moral wounds have this peculiarity - they may be hidden, but they never close; always painful, always ready to bleed when touched, they remain fresh and open in the heart"* (Alexandre Dumas, *The Count of Monte Cristo*, chapter 86: 357). As human beings, we share an emotional kinship, a subtle affinity, and so to free ourselves from despair, we can *"Give sorrow words; the grief that does not speak knits up the o-er wrought heart and bids it break"* (William Shakespeare, Macbeth, Act 4, scene 3, page 9). Words can heal, becoming *pars destruens* of inquietude and in eliminating bitterness, they are *pars construens* of a new moral catharsis. We should always remember Philip K. Dick, who found in logos a hidden thaumaturgy, a wonderworking that can heal or destroy us (Valis, 1981) and Fyodor Dostoevsky who saw in sarcasm and auto-irony a medicine of people *"whose souls have been coarsely and impudently invaded"* by the bitterness of life (*"Notes from Underground"*, 1864: 118).

HOMO SACER

"One might almost have said that Gwynplaine was that dark, dead mask of ancient comedy adjusted to the body of a living man. That infernal head of implacable hilarity he supported on his neck. What a weight for the shoulders of a man--an everlasting laugh!"

(2004: 175)

The fool is an archetypal figure that represents on his own flesh, on his own persona, the degradation of humanity, whose suffering can be expressed by *"the inaudible language of the heart"* (from a speech of Martin Luther King JR, December 11, 1964) and those *"feelings cause us pain because they remain"* (Haruki Murakami, 1992: 40). He is a *homo sacer*, an *ausnahmezustand* (Giorgio Agamben, 2005: 30). The expression *"homo sacer"* refers to a juridical category in Roman law, where an individual unworthy of life could be killed by anyone (without consequences) but who could not be sacrificed due to his *animus malus*. His status is a reminiscence of the Biblical Cain (Genesis 4, 1-15), the cursed son of Abraham, guilty of fratricide, loathed by God and his brethren. This specific *elementum* of the Roman *iura* (ius-iura, law-laws) can be understood through a bio-politic prospective (Rudolf Kjellén, 1920), where guiltiness ends social existence (*civitas* or citizenship) and in tearing it off, changes the individual (*cives*) into *"naked life"* (Agamben, 1995: 13), making him an ἄπολι (apolidi/stateless)

A legal phenomenon that the Italian thinker elevated to theoretical concept and εὕρισκω (heuristic) medium, a gnosis to interpreter (and denounce) society. The particularity of this juridical figure is given by its role as a

cornerstone between logos and life (Agamben, 1995: 11). The concept is also a reminiscence of the Greek notion of **νόμος** (nomos/law, originated from the verb **νέμω/nemein**, to appropriate or to possess). Simon Weil in her “*L'Enracinement*” (1949, Paris), wrote that if we fathom the (original) legal definition of rights, we could see that the right to ownership was based on the freedom to control and ab(use) subject property, as an *accepted animus contrahendi*. Unfortunately, as Weil noted, human beings were also considered goods. It is important to remember that inside Greek philosophy there is an important semantic distinction between “naked” life, based on natural laws (**ζωή**, zoe) and “social” life (bios) created upon a cultural substratum (praxis). Agamben underlines this difference as a fundamental guidepost that leads us to understand the political state of exception of a life deprived of its politicity. In his outstanding work, he uses as *experimentum crucis*, the German concentration camps, where inmates were placed in a jurisdictional penumbra, spoiled of human rights (thus devolved them into zoe or homines sacri), a *conditio inhumana*. For Aristoteles (“Politics”, book 7, section 1326b or Nichomachean Ethics, book 1, section 1095 b, lines 15 to 20), men are animals (**ζῆν**) that seek a happiness (**εὐδαιμονίαν**) in life (**εὖ ζῆν**, eu zen) though a **πολιτικός** (political) apparatus. Aristoteles theorized that (moral) goodness in life is synonymic of happiness, “**τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσιν**”, henceforth unhappiness was meant as a possible product of a mischievous or hideous nature. The moral man (Aristoteles quotes Hesiod) can “**αὐτὸς πάντα νοήσῃ**” (Nichomachean Ethics, book 1, section 1095 b, lines 13 to 14) advises himself while the ignorant/deluded will not pay attention even to someone else knowledge “**ὅς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοεῖ μήτ' ἄλλου ἀκούων ἐν θυμῷ βάλλεται, ὁ**

δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνὴρ". Originally **μανία** (folly) is absent in Greek philosophy, being it based on a materialistic theoretical paradigm where the idea of a psyche (soul) disjointed with the body did not exist yet. The Italian writer Roberto Calasso highlighted in his "Literature and the Gods" (1999) that only later, in the 5th century, the Orphic-Pythagorean school (and Plato) came to represent the notion of soul as independent element, and not as an eidolon (image) of the body. In "Iliad", when Achilles met the shadow of his beloved friend Patroclus (who was killed by Hector) in a dream (Homer, Iliad, book 23, lines 62 to 64), his phantasmal form is specula of his lost soma (body). Inside the Odyssey (Odyssey IV book, line 787), we witness the same structure, with the apparition of Athena in Penelope' dreams; another worthy example can be found inside the nineteenth book of Odyssey (line 535). As Maximillian Pohlenz underlined in "Die griechische Tragödie" (1961: 16), in Homer, psyche was not coincidental with the "ego", thus makes a conceptualization of madness (even in its clinical form) impossible. Folly was interpreted only as a temporary change of mental energy, in the same way, there is no intelligence but collection of thoughts. Hellenistic philosophy called **θυμός** (thymos/spiritedness) the core of all human volitions and pathos. Inside it **ἔρως** (eros/desire) and **ἄτη** (atē/rage) work against each other. Plato in "Cratylus" wrote "**τῆς θυσεως καὶ ζεσεως τῆς ψυχῆς**" (Pl. Cra. 419e), where desire/love and rage were considered parts (affections) of the body. Shakespeare recalled the latter in his tragedy Julius Cesar as an invocation of passionate violence (Julius Cesar, Act 3, scene 1, page 13), "*With Ate by his side come hot from hell*". Madness was considered to be caused by lack of equilibrium, often a product of divine intervention. The fool, like any homo sacer is an outlaw and "*Since his biological life is at stake*",

he (cursive mine) “*experiences the law in its most abstract, formal, excluding, and death-carrying capacity*” (Nikolopoulou 2000; 124-125). An urphänomen (archetypal phenomenon) in which sacrifice and profanation constitute the principal poles on a historical discourse that sees deranged individuals as liminal (corrupted) forms of humanity.

The Middle Ages interpreted madness within the classic contraposition of good and evil, as intrinsic element of human nature, hereby the fool (even if derided) was not alienated but integrated within the social spectrum. His bizarre figure was seldom considered to be repository of arcane powers. Desiderius Erasmus (of Rotterdam) in 1509, wrote a well-known elegy to madness, “*The Praise of Folly*” (*Stultitiae Laus*), a satirical work. In this encomium, to a world suffering of ephemerality, the Dutch philosopher oppose the grandiosity of Madness who bring relief to our manifold sorrow, “*sprinkling in a bit of pleasure here and there, that I bring mankind some relief from their accumulated woes*” (Erasmus, Desiderius, and Hans Holbein. In *Praise of Folly*. London: Reeves & Turner, 1876: 31). It also let us know that “*none is happier than that class of men whom we commonly call fools, idiots, morons, and simpletons*” (1876: 35). Madness inverts social stances and make light of our hypocrisies, opening the door to a vernacular subversive judgment. In this Medieval “*festi stultorum*”, the fool can preach us “*with his sane conversation*” (Anatole France, 1908: 10). Ernesto Grassi (1988: 50), saw in Erasmus the strength of a philological approach to madness, a rigorous semiotic logic that use metaphors to convey the paradoxes of our existence, an analogical dimension that alludes symbolically to the last and ultimate truths. The “elegy” is structured on the classic poetical locus of “*velamen*”, a semantic shroud that

covers deeper philosophical meanings. The mundane world is transformed into one whose essence is unmasked by the carnivalesque speeches of madmen and buffoons.

Hitherto, life comes to be represented through a thespian analogy where folly with its anagogic speeches uncovers the lies we live by. It is a great epistemological turnover of infima and summa, where jesters *“have such seething brains, such shaping fantasies, that apprehend more than cool reason ever comprehends”* (Shakespeare, *“A Midsummer Night’s Dream”*, Act V, scene I, line I), their aberrant words were considered to be deceiving but not erroneous. Medieval men were sympathetic to folly, they included it within the spectrum of social acceptability.

Only later, with Michel de Montaigne and Rene Descartes, the allegoric interrogation of insanity was undermined by a more rational (medical) approach. For the first time, ailment was considered an infectious disease, a social burden. In 1967, inside *“Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason”* (originally published in 1961 with the French title *“Folie et Dérison: Histoire de la folie à l’âge classique”*), Michel Foucault analyzed mental aberration and derangement through discourse analysis. In his peculiar opera, the deranged is both the passionate man, the depraved and the mentally ill, the first affected by amorality and the latter by an afflicted mind.

“The constitution of madness as a mental illness, at the end of the eighteenth century, affords the evidence of a broken dialogue, posits the separation as already effected, and thrusts into oblivion all those stammered, imperfect words without fixed syntax in which the exchange between madness and reason was made. The language of psychiatry, which is a monologue of

reason about madness, has been established only on the basis of such a silence." (Michel Foucault, *Madness and Civilization*, 1967: 10)

Gwynplaine is an afflicted soul, an outcast, a hero whose face reproduces his inner ailment. The pathos of his figure is immense; he incarnates the suffering of the oppressed, an agonized soul petrified into a mocking hilariousness.

He is loved dearly by his friend Dea (her name means goodness in Latin), an innocent girl and a diaphone creature with *eyes full of light, yet blind*, who can see true beauty through her soul. Victor Hugo majestically portrayed the delicacy of her persona, a nymph with a compassionate spirit, like the Greek deity Akeso (Ἀκεσώ)¹⁰.

"A captive of shadow, she lighted up the dull place she inhabited. From the depth of her incurable darkness, from behind the black wall called blindness, she flung her rays. She saw not the sun without, but her soul was perceptible from within." (2004: 177)

There is a subtle affinity between them (similar to the ones in "*Die Wahlverwandtschaften*" / "Elective affinities" or "Kindred by Choice", by German author Goethe), both are cursed by abnormalities made of flesh that hide candor, both were lost travelers who found home and acceptance inside the heart of the lover. For Victor Hugo, the abnormalities of their bodies are eidola of the world they live in, and their desperation reflects the tragedy and the solitude cored inside humanity. Patrick Marot ("*La littérature et le sublime*", 2006: 312) found in them two interlacing allegorical figures while French novelist Emile Zola

¹⁰ Daughter of Asclepius (Ἀσκληπιός), God of medicine

(1869, *Le Gaulois*) and Parisian professor emeritus Guy Rosa (Paris, 2009), interpreted “the man who laugh” as a revolutionary manifesto with its visionary baroque symbolism, a romantic bildungsroman.

Unfortunately, being a political performance (against absolutism and exploitation) based on strong unsolvable dualisms (for example, evildoers against nonpareils of justice) and lacking a *deus ex machina* to solve the conflict (ending with the death of Gwynplaine), the characterization is sometimes unbalanced and hardly believable. The narrative shows a large use of agnitionis, a fictional tool that unveils the characters’ identities, *ab initio*.

Victor Hugo’ opera was uniformly denigrated during the nineteen century (Isabelle Roche, 2007: 55), from Gustave Flaubert (*Œuvres de jeunesse*, 2001, p. 305) who condemned the moral characterization of his *dramatis personae* (in both plays and fictional works), to Emile Zola who denounced their *invairsemblance* and lack of originality. Inside the prolegomenon of *Cromwell*, Victor Hugo affirmed that the *zeitgeist* of romanticism is created by the dualism of body and soul. This antithesis cored the tragedy of human existence and it is the starting point of his aesthetic, a meta-method that analyzes and identifies human conflicts and relationships.

“Du jour où le christianisme a dit à l’homme: « Tu es double, tu es composé de deux êtres, l’un périssable, l’autre immortel, l’un charnel, l’autre éthéré »; de ce jour le drame a été créé.” (*Cromwell*, p. 16, 1827)

Even if the narrative plot is not perfectly chiseled, the almost one-dimensional linguistic and semantic characterization do not invalidate the great pathos of his tragedies or the epistemological soundness of his studies on human society. The *modus scribendi* is never perfunctory, showing exquisite

baroque and grotesque stylizations. Knowing the great political and literary importance of his corpus we can truly forget some observations of Theophile Gautier (who indeed had a filial esteem for the dramatist) on the unconvincing textual itineraries of his works. Victor Hugo, in his "*Littérature et philosophie mêlées*" (1834) emphasized the parallelism betwixt literature and society and the need of a cultural revolution that could empty the prison we live in. He said, specifically, that le "*corollaire rigoureux d'une révolution politique, c'est une révolution littéraire*" (1834: 70).

AEGRI SOMNIA¹¹

(A sick man' dreams)

The author, published the romance in 1869, after being exiled from France, due to his liberal positions and aversion for the absolutist regime of Luigi Napoleone Bonaparte. In his *corpus literari*, individuals are mutilated of freedom and dignity, forced to suppress agony under fake smiles, for the self-righteous arrogance of the upper class. The miserable existence and the yearning for a more egalitarian system are classic loci of these political writings. There is something eschatological in his works, in his heroes and heroines upholding their beliefs against injustice and sorrow. Solitary figures who seek redemption, teaching us that even the brutality of misery cannot extinguish hope. A world painted with the blood spattered colors of a *via crucis*, a penumbra, where darkness is broken only by the humane tenderness of unbroken spirits. During the 19th century, Victor Hugo, revolutionized the French

¹¹ Horace, "Ars poetica", Liber 7.

aesthetic of prose and poetry. He aimed to free literature from the previous hermeticism that innervated meanings, living words lifeless. He wanted to loose the soul of the text, creating a sympathetic connection with the reader. Logos and pathos were interpreted as a twofold experience.

Victor Hugo was a great dramatist, able to paint human life and its inner struggles with vivid colors, he was one of the greatest interpreter of French Romanticism and the importance of his writings is truly immortal. His artistic drive and mental dexterity created an opera where ridiculousness coexists with sublimity, where monstrosity can veil beauty. Throughout life, he combined a strong yearning for political freedom to a cultural metamorphosis in literature. We can describe him as a pensive philosopher, a militant poet who fought for “*les misérables*”¹², those who like Jean Valjean¹³ suffered social oppression.

This work is meant to be a tribute to his memory.

REFERENCES

1. Anatole France, “Delphi Complete Works of Anatole France”, (2015), Delphi Classics
2. Brian Doerries, “The theater of war: what ancient Greek tragedies can teach us today”, (2015), Knopf

¹² “*Les misérables*” is also the title of one of his dramas, published in 1862.

¹³ Main character of “*Les Misérables*”, culprit of having stolen a piece of bread (out of hunger) and for that imprisoned

3. Claire Goldberg Moses, "Feminism, Socialism, and French Romanticism", (1993), Indiana University Press
4. David Fellon and Jon Mee, "Romanticism *and* Revolution" (2011), Willey Black-Well
5. David Blayney Brown, "Romanticism ", (2001), Phaidon Press
6. Desiderius Erasmus, "Praise of Folly", (1994), Penguin Classic
7. Desiderius Erasmus and Hans Holbein, "Praise of Folly", (1867), Vintage Classics/ Guttenberg online edition
8. Emile Zola, "Delphi complete works of Emile Zola", (2013), Delphi Classics
9. Ernesto Grassi, "Renaissance Humanism: Studies in Philosophies and Poetics", (1988), Mrts
10. Feodor Dostoevsky, "Letters from the Underworld", (1945), Dutton
11. Feodor Dostoevsky, "Notes from Underground", (1864), Create Space Independent Publishing Platform
12. Gaio Valerio Catullo, "Carmina - Poesie: Edizione bilingue con testo latino a fronte: Latino" (Italian Edition), (2014), Kindle publication
13. Giorgio Agamben, "Homo Sacer, il potere sovrano e la nuda vita", (Italy, 2005), Piccola Biblioteca Einaudi
14. Guy Rosa and Victor Hugo, "Les Miserables", (2000), Livre de Poche
15. Gustave Flaubert, "Gustave Flaubert: Oeuvres complètes et Annexes", (2014), Arvensa Editions
16. Haruki Murakami, "South of the Border, West of the Sun", (2000), Vintage Editions
17. H.D.F. Kitto and Edith All "Greek tragedy", (2011), Routledge

18. Isabel Roche, *Character and meaning in the novels of Victor Hugo*, (2006),
Isabel Roche, *Purdue Studies in Romance Literature*
19. J.G. von Herder, *Auszug aus einem Briefwechsel über Ossian und die
Lieder alter Völker*" (1773), new edition by Hachette Livre (2013)
20. Johann Wolfgang von Goethe, "Die Wahlverwandtschaften", (2015), e-
artnow
21. Maxime du Camo, "Theophile Gautier", (2015), Donald Lascoste (also
KINDLE)
22. Maxmillian Pohlenz, "Die griechische tragodie", (1961), Harvard University
Press
23. Michel Foucault, "Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age
of Reason", (1965), Pantheon
24. Michel Foucault, "Folie et Dérison: Histoire de la folie à l'âge classique",
(1961), Librairie Plon.
25. M. O. Grenby, "The Anti-Jacobin Novel: British Conservatism and the
French Revolution", (2001), Cambridge University Press
26. Patrick Marot, "La littérature et le sublime", (2006), presses universitaires
mirail
27. Philip Dick, "Valis and Later Novels: A Maze of Death / Valis / the Divine
Invasion / the Transmigration of Timothy Arche", (2009), Library of
America
28. Philip Dick and Jonathan Lethem, "Philip K. Dick: Five Novels of the 1960s
& 70s", (2008), Library of America
29. Roberto Calasso, "Literature and the Gods", (1999), Vintage Publications

30. Rudolf Kjellen, „Grundriss zu einem System der Politik“ (German Edition), 1920, University of California Libraries
31. Simon Weils, “Enraciment, Prélude à une déclaration des devoirs envers l'être humain ”, (1949), Paris, Gallimard
32. Victor Hugo, “The man who laughs”, (2004), The Project Gutenberg (FREE DOWLOADABLE EDITION)
33. Victor Hugo, “Delphi complete works of Victor Hugo”, (2011), Delphi Classics
34. Victor Hugo, “Les Miserables”, (2013), Signet; Unabridged edition
35. William Shakespeare, “The Complete Works of William Shakespeare”, (2014), Race Point Publishing